

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

TARINAA JA TOIMINNALLISUUTTA

Monikulttuurisuutta käsittelevät satupaja- ohjeistukset Yhteiset Lapseemme ry:lle

Kortesmäki, Miina
Rasimus, Johanna

2014 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Tarinaa ja toiminnallisuutta
Monikulttuurisuutta käsittelevät satupajaohjeistukset
Yhteiset Lapsemme ry:lle

Miina Kortesmäki, Johanna Rasimus
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2015

Kortesmäki, Miina & Rasimus, Johanna

Tarinaa ja toiminnallisuutta - monikulttuurisuutta käsittelevät satupajaohjeistukset Yhteiset Lapsemme ry:lle

Vuosi 2015

Sivumäärä 83

Opinnäytetyönä suunniteltiin pajaohjeistukset kahteen monikulttuurisuutta käsittelevään toiminnalliseen satupajaan. Pajojen kohderyhmänä toimivat 5-6-vuotiaat lapset. Satupajat rakentuivat monikulttuurisuutta ja maahanmuuttoa käsittelevistä lastenkirjoista, leikistä sekä musiikillisesta ja kuvataiteellisesta toiminnasta. Pajojen tarkoitus oli vastata lasta ympäröivän monikulttuurisuuden kasvuun ja siihen liittyvien ennakkoluulojen rikkomiseen. Satupajojen tavoitteena oli nostaa esiin monikulttuurista ääntä lasten parissa. Lisäksi tavoitteita olivat yhdenvertaisuuden tukeminen ja aiheesta syntyvän keskustelun herättelemine lasten parissa sekä luovien menetelmien, musiikin ja kuvataiteiden, käytäntöön tuominen monikulttuurisuuden käsittelemisessä. Työ toteutettiin yhteistyössä Yhteiset Lapsemme ry:n kanssa. Satupajojen kehittämisprosessissa olivat mukana päiväkotit Satuleijonan esikoululaiset ja minieskarit.

Työn teoreettinen viitekehys rakentui monikulttuurisuuden, rasismien, luovien menetelmien sekä lasten musiikillisten ja kuvataiteellisten kehitystasojen teorioista. Havainnointikeinoina käytettiin oppimispäiväkirjaa sekä valokuvausta. Pajojen toimivuutta arvioitiin lisäksi lapsilta saadulla suullisella, sosiometrisellä ja kuvitetulla palautteella sekä päiväkodin varhaiskasvattajien täyttämän arviointilomakkeen ja heidän kanssaan käytyjen keskustelujen avulla. Prosessin tuloksena syntyi kaksi satupajaohjeistusta Yhteiset Lapsemme ry:n vapaaehtoistoimintaan. Ohjeistukset ovat osa yhdistyksen Rohkeasti rasismia vastaan! -koulutusta.

Avainsanat: luovat menetelmät, monikulttuurisuus, rasismi, satu, toiminnallisuus, yhdenvertaisuus

Kortesmäki, Miina & Rasimus, Johanna

Fairy tales and functionality - Instructions for a story workshop about multiculturalism for the All Our Children Association

Year	2015	Pages	83
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to design instructions to two interactive story workshops about multiculturalism. The target group was 5-6 year old children. These workshops were based on children's books that are focused on multiculturalism and immigration and also from play, musical and visual art activities. The purpose of the workshops was to focus on the growing multiculturalism surrounding a child and to remove prejudices that are related to it. The aim was to give voice to multiculturalism amongst 5-6 year old children. Other aims were to support equality, arouse interest in discussion of multiculturalism and also put creative methods, music and visual art, into practice. The thesis was carried out in co-operation with the All Our Children Association. Satuleijona-kindergarten's pre-schoolers and mini-pre-schoolers were involved in the development process of the story workshops.

The theoretical framework of this thesis is multiculturalism, racism, creative methods and children's developmental theories of musical and visual art skills. A learning diary and photography were used as observation methods. Activities were also evaluated through oral, sociometric and pictorial feedback from the children. In addition feedback was also obtained from the kindergarten's early childhood educators an evaluation form and in discussions with them. As a result of the process two story workshop instructions were developed for the All Our Children Association's voluntary work. These instructions are part of the association's Rohkeasti rasismia vastaan! -training.

Keywords: creative methods, multiculturalism, racism, story, functionality, equality

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Opinnäytetyön lähtötilanne	8
3	Monikulttuurisuus osana yhteiskuntaa.....	10
	3.1 Kiusaaminen.....	11
	3.2 Rasismin ilmeneminen lasten parissa.....	13
	3.3 Suvaitsevaisuus ja yhdenvertaisuus	15
	3.4 Leikki ja satu monikulttuurisessa kontekstissa	16
4	Luovat menetelmät satupajoissa.....	19
	4.1 Musiikki osana satupajaa.....	20
	4.2 Kuvataiteet osana satupajaa.....	22
5	Opinnäytetyön tavoitteet.....	25
6	Yhteiset Lapsemme ry.....	27
	6.1 Rohkeasti rasismia vastaan! -koulutus.....	27
7	Satupajojen kehittäminen.....	28
8	Moonan ja Soonan maanantai - Musiikkisatupaja.....	30
	8.1 1. toimintakerta.....	30
	8.2 2. toimintakerta.....	32
	8.3 3. toimintakerta.....	33
9	Punakorvan kaksi kotia - Kuvataidesatupaja	35
	9.1 1. toimintakerta.....	35
	9.2 2. toimintakerta.....	38
	9.3 3. toimintakerta.....	40
10	Arviointi.....	42
	10.1 Satupajaohjeistuksen arviointi.....	43
	10.2 Satupajojen toimivuuden arviointi.....	44
	10.3 Miinan itsearviointi	46
	10.4 Johannan itsearviointi.....	47
11	Pohdinta ja johtopäätökset	49
12	Eettiset kysymykset	51
	Lähteet	53
	Kuvat	56
	Liitteet.....	58

1 Johdanto

Suomi maahanmuuton kohdemaana on melko nuori. Vasta 1980-luvulla pakolaisuuteen ja perheen yhdistämishjelmaan liittyvä maahanmuutto alkoi kasvamaan siihen asti vallinneen työperäisen maahanmuuton edelle. 1990-luvulla maahan muutti keskimäärin 13 000 henkeä vuositain. Viime vuosina maahan on muuttanut keskimäärin 30 000 ulkomaalaista. Vuonna 2012 ulkomaalaisten määrä oli 195 500, eli noin 3,6 prosenttia koko väestöstä. Verrattuna muihin läntisen Euroopan maihin, Suomessa asuu vähiten ulkomaalaisia maan väkilukuun suhteutettuna. (Väestöliitto 2014.) Maahanmuuton myötä tapahtunut väestörakenteen muutos synnyttää usein ennakkoluuloihin ja tietämättömyydelle perustuvaa uhkaa, joka ilmenee rasismina. Suomessa aiemmin ilmenneen rasismien taustalla on ollut poliittisia näkemyksiä ja eroja, mutta tämän päivän rasismi pohjautuu etnisyydelle ja kulttuurien eroavaisuuksille. (Kanninen & Markkula 2011, 14.) Rasismi aiheena on ajankohtainen ja monikulttuurisuus lasten elämässä on ollut mediassa esillä useaan otteeseen. Pääkaupunkiseudun lähiöiden päiväkodeissa jopa yli puolet lapsista on vieraskielisiä (Helsingin Sanomat 19.8.2014). Rasismille on tyypillistä annettu esimerkki ja vallalla olevat mielipiteet. Lasten keskuudessa tapahtuva rasismi perustuu juurikin opittuun malliin. Vanhempien ja muiden lapsen elämään vaikuttavien aikuisten mielipiteiden ja asenteiden vaikutus lapseen arvopohjan rakentumiseen on merkittävä ja sen muovautuminen alkaa jo varhaisessa vaiheessa lapsuutta. Tämän vuoksi asenteiden muokkautumiseen tulisi kiinnittää huomiota ajoissa. (Rastas 2007, 121; 128.) Omat kokemukset voivat myös rakentaa näkemystä rasismista käänteisesti. Jos omakohtainen kokemus rasismista puuttuu, voi se sokeuttaa todellisuudessa ilmenevälle rasismille. (Rastas 2007, 126.)

Toiminnallisen opinnäytetyömme aiheena on monikulttuurisuuden käsitteleminen sadun ja luovien menetelmien avulla lasten parissa. Suunnittelimme Yhteiset Lapsemme ry:lle kaksi 5-6 - vuotiaille suunnattua satupajaohjeistusta, joissa teemoina ovat monikulttuurisuus, ystävyyks ja yhdenvertaisuuden tukeminen. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät ammatillinen tieto ja taito (Vilkkä 2010, 2). Tavoitteena toiminnallisessa opinnäytetyössä on käytännön toiminnan ohjeistaminen, opastaminen, toiminnan järjeistämisen sekä järjestäminen ammatillisessa kentässä. Toteutustapoja on monenlaisia, joista yksi on oppaan tai ohjeistuksen tuottaminen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.)

Opinnäytetyömme päätavoitteena oli kahden satupajaohjeistuksen tuottaminen Yhteiset Lapsemme ry:lle. Ohjeistukset suunnattiin 5-6 - vuotiaille, koska tätä ikäryhmää vastaavalle toiminnalle oli kysyntää yhdistyksessä. Tuotokselle asetetut tavoitteet olivat monikulttuurisuuden ilmentäminen sekä luovien menetelmien, musiikin ja kuvataiteiden, käyttäminen aiheen käsittelemisessä. Ikäryhmän musiikillinen ja kuvataiteellinen kehitystaso huomioitiin tuotosta suunniteltaessa. Satupajoissa pyrittiin herättelemään kysymyksiä ja ajatuksia teeman ympärillä.

rillä sekä antamaan lapsille hyviä kokemuksia luovista menetelmistä ilman arvostelua, yhdenvertaisuutta tukien.

Yhteiset Lapsemme ry:n toiminta on pohjautunut sen perustamisesta lähtien lapsiin ja nuoriin kohdistuvan rasismien puuttumiseen. (Yhteiset Lapsemme -lehti 1/2014, 12.) Ohjeistukset tehtiin osaksi yhdistyksen Rohkeasti rasismia vastaan! -koulutusta, johon osallistuimme itse maaliskuussa 2014. Monikulttuurisuutta sekä maahanmuuttoa käsittelevään lastenkirjallisuuteen pohjautuvat ja luovia menetelmiä hyödyntävät pajojen ohjeistukset suunnattiin yhdistyksen vapaaehtoistyöntekijöille. Yhdistyksellä on jo käytössään esikouluikäisille suunnattu Tuija Koivukosken tekemä tanssin ja liikkeen satupaja.

Varsinaisen opinnäytetyömme tavoitteen, satupajaohjeistuksen tuottamisen, lisäksi ohjasimme lapsille suunnittelemamme tuokiot yhteistyöpäiväkodissa erilaisille ryhmäkokoontumiskoille. Toimintakerrat toteutettiin yhteistyöpäiväkoti Satuleijonan tiloissa kerran viikossa yhteensä kuusi kertaa. Yksi toimintakerta sisälsi 45-60 minuutin mittaisen satupajan sekä viimeisellä kerralla päiväkodin henkilökunnan kanssa arviointilomakkeen pohjalta käydyn arvioivan palauttekeskustelun. Satupajat toteutettiin päiväkodin rytmiin sopivana ajankohtana. Toimintakertojen pohjalta sekä lapsilta ja päiväkodin henkilökunnalta saamamme palautteen perusteella arvioimme pajaohjeistuksien toimivuutta. Tutkimuslupana toimi sopimus opinnäytetyöstä, jonka solmimme Yhteiset Lapsemme ry:n sekä päivä koti Satuleijonan kanssa.

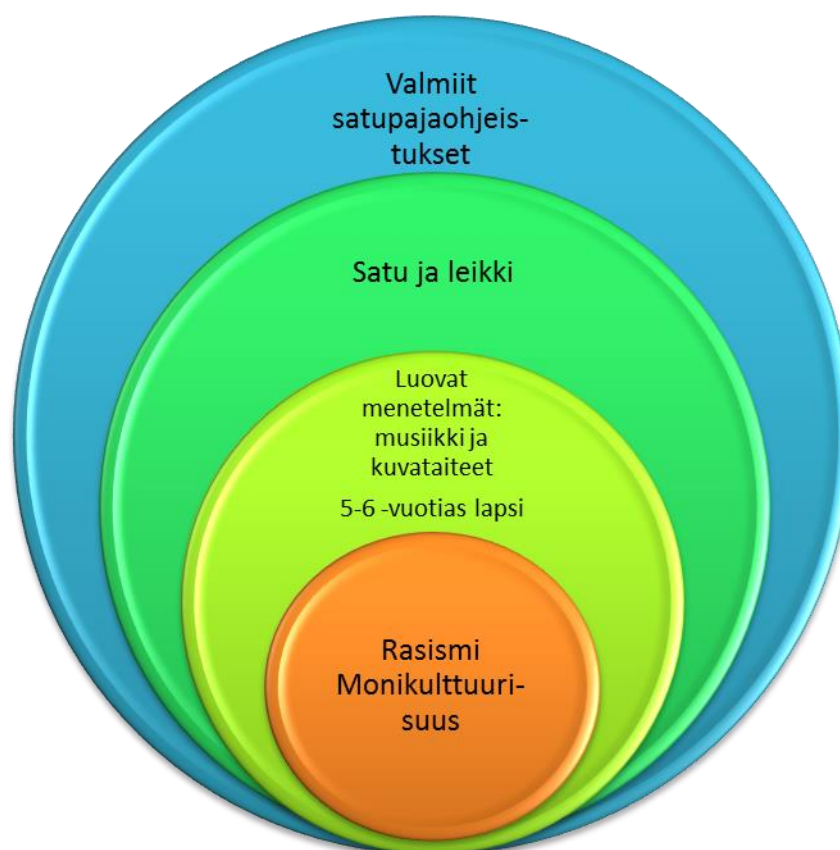
Koimme monikulttuurisuuden teeman lasten parissa mielenkiintoiseksi ja ajankohtaiseksi. Oman oppimisemme tavoitteet satupajatyöskentelyssä kohdistuivat lasten kanssa työskentelyyn ja heidän ohjaamiseensa lastentarhanopettajan työkuvaan peilaten sekä tietoisuuden lisäämiseen monikulttuurisuudesta ja rasismista lasten parissa. Työssä pystyimme yhdistämään toiminnallisuuden kautta opinnoissamme painottuvia luovia toimintoja sekä lastentarhaopettajan pätevyyteen vaadittavan kohderyhmän. Toiveenamme on, että vapaaehtoiset toimijat löytäisivät satupajasta mielekkään tavan käsitellä aihealuetta 5-6 -vuotiaiden kanssa. Sadun ja luovien menetelmien avulla on mahdollisuus rikastuttaa lasten arkea sekä jakaa yhdessä tekemisen iloa.

2 Opinnäytetyön lähtötilanne

Yhteiset Lapsemme ry on tehnyt rasminvastaisen kampanjan aikana paljon yhteistyötä pääkaupunkiseudun korkeakoulujen kanssa sekä korkeakouluharjoitteluiden että opinnäytetöiden muodossa. Vapaaehtoisille suunnattu koulutusopas, joka perehdyttää rasminvastaisiin menetelmiin, on tehty opinnäytetyönä Yhteiset Lapsemme ry:lle. Hyviä kokemuksia on saatu tanssia, liikettä ja vuorovaikutuksellista toimintaa hyödyntävällä Tuija Koivukosken satupajalla. (Yhteiset Lapsemme -lehti 3/2013). Opinnäytetyömme oli luonnollinen jatkumo tähän. Pääkaupunkiseudulla monikulttuurisuus on ollut arkea päiväkodeissa yli kymmenen vuoden ajan ja sama alkaa näkyä enemmän myös pienemmissä kunnissa. Rohkeus, tietoinen muuttuminen ja uudet toimintamuodot ovat tällöin tarpeen varhaiskasvatuksessa. (Paavola & Talib 2010, 74-80.) Toive opinnäytetyön tuotoksena tulevalle satupajaohjeistukselle tuli yhdistykseltä ja keskustelut yhdistyksen työntekijöiden kanssa osoittivat, että erityisesti lasten parissa käytäviin menetelmiin rasmin käsittelemisessä on tarvetta.

Opinnäytetyöprosessi eteni Rohkeasti rasismia vastaan! - koulutukseen osallistumisen jälkeen yhteisillä tapaamisilla työelämätahon, Yhteiset Lapsemme ry:n, kanssa. Kartoitimme heidän toiveitaan satupajaohjeistuksen osalta sekä teoreettista viitekehystä. Teoriaan perehtymisen lisäksi aloitimme kattavan tutustumisen monikulttuuriseen lastenkirjallisuuteen. Lähdimme ideoimaan ja suunnittelemaan kuvataiteeseen ja musiikkiin painottuvia satupajoja. Painotukset valikoituivat aiempien luovien syventävien myötä.

Teoreettinen viitekehys muotoutui satupajaohjeistuksen suunnittelemiseen ja tuottamiseen liittyen aiheellisiin teemoihin ja käsitteisiin. Perustana olivat ymmärrys rasismista ja sen ilmenemisestä lasten keskuudessa sekä monikulttuurisuudesta suomalaisessa yhteiskunnassa. Satupajat rakentuivat työelämätahon, Yhteiset Lapsemme ry:n, arvopohjan mukaisesti. Keski-tyimme suunnittelussa monikulttuuristen lasten äänen esiin nostamiseen ja arvostamiseen. Tämä tarkoittaa käytännössä esimerkiksi sitä, että eri kulttuureista tulevien lasten arki ja ajatukset nostetaan esille sekä sitä, että he tulevat kuulluiksi. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tärkeää kyetä yhdistämään teoreettinen tieto käytäntöön ja pohtia alan teorioista kumpuavien käsitteiden avulla erilaisia käytännön ratkaisuja. Teoria kannattaa rajata vain keskeisiin käsitteisiin ja laajat käsitteet voi käsitellä tiivistetysti. (Vilka ym. 2003, 41-43.)

Kuva 1: Opinnäytetyön orientaatioperusta

Kokemuksen ja toiminnan myötä syntyvä tieto on tärkeää (Vilkkä ym. 2003, 7). Mahdollisimman selkeän ja kohderyhmää palvelevan ohjeistuksen kehittämiseksi päätimme kokeilla satupajojen toimivuutta käytännössä 5-6 -vuotiaiden lasten parissa. Otimme yhteyttä Mäntsälässä sijaitsevaan päiväkoti Satuleijonaan kesällä 2014. Päiväkoti lähti mielellään toimintaan mukaan. Sovimme kuudesta ohjaukerrasta pääosin esikouluryhmälle syksylle 2014. Kävimme tutustumiskäynnillä päiväkodissa sekä sovimme yhteiset menettelytavat opinnäytetyöhön liittyen. Tutkimuslupana toimi sopimus opinnäytetyöstä, jonka solmimme sekä päiväkodin että Yhteiset Lapsemmen ry:n kanssa.

Lapset kohderymänä lähti työelämätahon tarpeista. Satupajojen sovellettavuus oli myös yhdistyksen toiveena. Kohderymän yksityiskohtainen määrittely oli kuitenkin tärkeää, koska se vaikuttaa ohjeistuksen sisältöön ja siihen millaiselle ryhmälle toiminta on suunnattu. Tämä myös rajaa opinnäytetyötä. On tärkeää pohtia, miksi on valinnut juuri tämän kohderymän. (Vilkkä ym. 2003, 39-40.) Kyseisen ikäryhmän kanssa työskentely tämän aihealueen parissa on perusteltua muun muassa Beelmannin ja Raaben (2011) tutkimuksen (*"Development of ethnic, racial, and national prejudice in childhood and adolescence: a multinational meta-*

analysis of age differences”) mukaan. Tulokset osoittavat, että ennakkoluulot lisääntyvät tasaaisesti esikouluikään mennessä ja ovat korkeimmillaan viisi-seitsemän vuotiaana. Tämä onkin paras ikä ennaltaehkäistä ennakkoluuloja. Se tukee silloin myös esikouluikäisen lapsen yleisen kehityksen positiivista suuntaa. (Friedrich Schiller University Jena 2012.)

3 Monikulttuurisuus osana yhteiskuntaa

Elämme monin eri tavoin monikulttuurisessa ympäristössä. Musiikki, ruoka, vaatteet, media ja monet muut asiat tuovat monikulttuurisuuden osaksi jokapäiväistä elämäämme. Monikulttuurisuutta käsitteenä voidaan käyttää hyvin erilaisissa asiayhteyksissä kuten esimerkiksi taiteeseen ja kulttuuriin, yksilöidentiteettiin tai yhteiskunnalliseen tilanteeseen viitaten. (Kupiainen 2003, 244.) Kansallisvaltion yhtenäinen kulttuurikäsitte on globalisaation myötä kyseenalaistunut. Ahponen mukaan globalisaatiosta puhutaan silloin, kun selitetään käynnissä olevaa yhteiskunnallista muutosta rakenteellisena ilmiönä. Kulttuuriset eroavaisuudet ja moninaisuus voidaan nähdä rikkautena monikulttuurisessa yhteiskunnassa. (Ahponen 2001, 300-304.)

Monikulttuurisuus voidaan määritellä myös opiksi, jonka mukaan on oikeus poiketa kulttuurisesti enemmistöstä ja vastavuoroisesti enemmistöllä on oikeus omaan kulttuuriinsa. Tätä määritelmää on kuitenkin arvosteltu sillä arvostelijoiden mielestä se voi johtaa siihen, että oikeutetaan eri etnisten ryhmien epätasa-arvoinen kohtelu. Määrittelystä vaikean tekee se, että kaikilla on teoriassa oikeus tasa-arvoiseen kohteluun valtion ja yhteiskunnan taholta, mutta myös oikeus omaan kulttuuriinsa. Monissa asioissa tuo oikeus vaikuttaa itsestäänselvyydeltä, mutta ristiriitajakin voi syntyä. Eriksen käyttää esimerkkinä kulttuurisista ristiriidoista järjestettyjä avioliittoja. (Eriksen 1995, 265.) Tämä esimerkki voisi näyttäytyä juuri suomalaisessa yhteiskunnassa ristiriitaisena tilanteena, koska järjestetyt avioliitot ovat länsimaissa harvinaisia. Tämä voi johtaa ymmärtämättömyyteen eri osapuolien välillä ja herättää sitä kautta erimielisyyksiä.

Monikulttuurisuus käsitteenä muuntuu ja kehittyy jatkuvasti. Se koostuu eri osa-alueista ja yksilöä kohdatessa on hyvä huomioida, että monikulttuurisuuden käsittämiseen vaikuttaa ihmisen oma kokemusmaailma ja historia. Siihen liittyy ihmisten välinen tasa-arvo, vuorovaikutus ja aito kohtaaminen. Ihanteena onkin tasa-arvoinen rinnakkain eläminen eri kulttuurien kohdatessa. Monikulttuurisuudessa on kyse mahdollisuudesta molemminpuoliseen oppimiseen. (MöniNet 2011.) Tähän opinnäytetyöhön liittyen on kuitenkin olennaisinta tarkastella monikulttuurisuutta siirtolais- ja kulttuuripolitiikan näkökulmasta, jotta ymmärrämme, miten monikulttuurisuus näyttäytyy yhteiskunnassa. Silloin käsite viittaa siihen, ettei esimerkiksi Suo-

meen muuttavan siirtolaisryhmän tarvitse luopua omasta kulttuuristaan ja sen erityispiirteistä. Jossain määrin tätä suojataan myös lainsäädännön avulla Suomessa (Kupiainen 2003, 244).

Kupiaisen mukaan demokratiaan perustuva monikulttuurisuus näyttää toteutuvan yhteiskunnan tasolla kahdella eri tavalla, jotka ovat vanhempi kulttuurisen pluralismin malli eli moniarvoisuuden malli ja nuorempi elämäntapojen eriytymiseen ja kulttuuriseen sekoittumiseen perustuva malli. Suomen tilanne on jokseenkin kulttuurisen pluralismin kaltainen, jossa toisia kulttuureita pyritään kunnioittamaan ja erilaisuutta sietämään. Silloin monikulttuurisuus ei ole harmonisesti osa yhteiskuntaa vaan tämänkaltainen moniarvoisuuden malli ylläpitää ja luo kulttuurien välisiä rajoja. Kulttuuriraja on moniarvoisuuden mallissa vallan raja ja tämä ylläpitää epätasa-arvoisuutta ryhmien välillä. Nuoremassa elämäntapojen eriytymiseen ja kulttuuriseen sekoittumiseen perustuvassa Eriksenin mallissa on kyse yleisen tietämyksen kasvusta ja hyväksymisen asenteesta. Kulttuurista monimuotoisuutta pidetään rikkautena. Kulttuurien voimakasta sekoittumista tapahtuu kaikilla yhteiskuntaelämän aloilla ja erilaisuutta on arkipäiväistetty tiedonvälityksen kautta. Eriksenin malli pitää kulttuurista sidosta yhtenä ryhmäsiiteenä muiden joukossa. Moniarvoisuutta ajatellaan kaikkien etuna, eivätkä kulttuuriset erot näy etenkin nuoremman väestön parissa kovinkaan jyrkkinä eri valtioiden välillä. Kulttuurinen identiteetti ja elämäntapa ovat yhdenmukaisempia. Kulttuuri on aina dynaaminen ja muuttuva. Nykypäivänä kulttuuri elää jatkuvassa kontaktissa toisiin kulttuureihin. (Kupiainen 2003, 244-247.)

Edellä mainitut monikulttuurisuuden eri määritelmät ja niiden vaikutukset yhteiskuntaan toimivat perustana tutkittaessa lasta monikulttuurisessa ympäristössä: Millaiseksi lapsi kokee monikulttuurisuuden ja miten häntä voisi tukea asian käsittelyssä. Tämän opinnäytetyön tuotoksille, satupajaohjeistuksille, asetettujen tavoitteiden näkökulmasta monikulttuurisuuden ymmärtäminen yhteiskuntaa rikastuttavana tekijänä auttaa näkemään niitä keinoja joiden avulla yhdenvertaisuutta voidaan tukea lasten kanssa toimiessa.

3.1 Kiusaaminen

Kiusaaminen voi tarkoittaa eri asioita eri ihmisille. Kokemus kiusaamisesta on yksilöllistä. Kirves & Stoor-Grenner (2011) avaavat käsitettä Salmivallin määrittelyn mukaan:

”Kiusaaminen on aggressiivista käytöstä, joka vahingoittaa jotakuta fyysisesti tai psyykkisesti ja joka on toistuvaa, tahallista ja kohdistuu puolustuskyvyttömään henkilöön.”

Tahallisuus, toistuvuus ja puolustuskyvyttömyys ovat keskeisiä asioita eli kiusaamisessa on aina kyse valtasuhteiden epätasapainosta. Kuitenkaan kiusaamista ei ole syytä määritellä tai

nähdä liian kapeasti, jolloin yksilöllinen kokemus kiusatuksi tulemisesta saattaa jäädä huomiotta. (2011, 3-4.)

Vaikka kiusaaminen pienten lasten keskuudessa on jollain tapaa hieman tabu, sitä esiintyy varhaiskasvatuksessa koulukiusaamisen tapaisena ilmiönä. Perrenin tutkimukset osoittavat, että päiväkodissa tapahtuvalla kiusaamisella on seurauksia kiusatulle. Näitä ovat esimerkiksi yksinäisyys, heikentynyt itsetunto ja kielteisyys koulun aloittamiseen. (2011, 3-4.) Tästä syystä aikuisten tehtävänä olisikin huolehtia kaikenlaisen kiusaamiseen puuttumisesta ja asian tiedostamisesta sekä huomioimisesta arjessa. Satupajojen avulla aikuinen voi herätellä keskustelua erilaisuudesta ja siitä johtuvasta mahdollisesta kiusaamisesta. Monikuluttuurisen äänen esiin nostaminen on tärkeää, jotta rasistisesta kiusaamisesta voidaan puhua avoimesti. Yhteiset Lapsemme ry alleviivaa juuri aikuisten vastuuta puuttua rasistiseen kiusaamiseen. Pienet lapset eivät välttämättä ole itse täysin tietoisia kielteisestä toiminnastaan ja sen vaikutuksista. Toiminnan tahallisuuden arvioiminen on vaikeaa alle kouluikäisten parissa. Perrenin mukaan kiusaaminen lasten keskuudessa on opittua käytöstä. Kiusaaja tarvitsee aikuisen tukea käytöksen muuttamiseen. (Kirves ym. 2010, 3-5.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton ja Folkhälsanin yhteinen hanke on selvittänyt päiväkodeissa tapahtuvaa kiusaamista. Kiusaavatko pienetkin lapset? - selvityksessä todetaan, että varhaiskasvatuksen parissa tapahtuu erityyppistä kiusaamista. (Kirves ym. 2010, 3-6.)

Kuva 2: Kirves & Stoor-Grennerin (2010, 6) luokittelu päiväkodeissa tapahtuvan kiusaamisen tavoista ja muodoista

3.2 Rasismin ilmeneminen lasten parissa

Rasismin määrittely on monitahoista ja määrittäminen on sidoksissa yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja valtasuhteisiin. Kapeasti määriteltynä kyse on rotuopista, mutta syvempi tarkastelu nostaa esille ihmisen tai ihmisryhmän asettamisen alempiarvoiseen asemaan valtaväestöön suhteutettuna eri oppien, asenteiden ja toiminnan kautta. Arvottamiseen kohdistavia tekijöitä ovat esimerkiksi ihonväri, kulttuuri, etninen tausta, äidinkieli sekä uskonto. Yhteiskuntien välillä on suuriakin eroja normaalien ja poikkeavien, sekä oikeiden että väärin välillä, näin ollen rasismin määrittely vaihtelee eri yhteiskunnissa esimerkiksi siirtolaisuuspolitiikan vaikutuksesta. Yhteiskuntien eroista riippumatta rasismi voi vakavimmillaan johtaa kokonaisvaltaiseen ihmisarvon kieltämiseen. (Kanninen & Markkula 2011, 24-25; Rastas 2007, 121.)

”Rasismiksi voidaan luonnehtia valta- ja alistussuhteita tuottavia ajattelu-, puhe- ja toimintatapoja, joissa jonkun yksilön tai ryhmän (oletettu tai väitetty) ominaisuus, olipa se biologinen tai kulttuurinen, esitetään olemukselliseksi ja muuttumattomaksi.” (Rastas 2005, 78.)

Rasismin kasvupohjana toimivat ennakkoluulot ja tietämättömyys uudesta ja erilaisesta. Ennakkoluuloja esiintyy kantaväestön lisäksi myös maahanmuuttajataustaisilla valtaväestöä ja muita vähemmistöryhmiä kohtaan. Ennakkoluulot yksinkertaistavat ihmisten näkemystä maailmasta ja niiden avulla ihminen käsittelee omia pelkojaan. Puhuttaessa ennakkoluuloista rasismin yhteydessä, merkityksellistä on miten arvotamme ennakkoluulojen kohteet. (Kanninen & Markkula 2011, 14.)

Puurosen mukaan rasismin yhteydessä ei voida puhua roduista vaan rodullistetuista ryhmistä, jotka luokitellaan fyysisten tai kulttuuristen piirteiden perusteella. (2011, 64.) Rodullistaminen selittää esimerkiksi Suomessa esiintyvän venäläisiin kohdistuvan rasismin, jossa samaan rotuun kuuluvaan ryhmään kohdistuu syrjintää kantaväestön toimesta. Puuronen jakaa rasismin neljään ryhmään. Vanhassa rasismissa on kyse rotujen eriarvoistamisesta biologisten perusteiden pohjalta. Uusrasismissa kulttuuriset ja ideologiset syyt johtavat eriarvoistumiseen. Rakenteellinen rasismi pitää sisällään instituution käytännöistä ja normeista johtuvan eriarvoistumisen. Neljäs ryhmä koostuu arkielämän rasismista, jossa jokapäiväisillä teoilla osoitetaan eri ryhmään kuuluvan vähempiarvoisuus. (2011, 62.)

Puurosen määritelmät vanhasta rasismista sekä arkielämän rasismista kuvastavat lasten parissa tapahtuvaa rassistista toimintaa. Rasismin voi sanoa ilmenevän näkyvänä tai piilotettuna. Näkyvän rasismin muotoja ovat esimerkiksi fyysinen väkivalta, kiusaaminen sekä väkivallan uhka. Piilotettua rasismia edustavat poissulkeminen, utelut, katseet. Lasten parissa tapahtuvaa rasismia ei usein kyetä ymmärtämään, niin vanhempien kuin esimerkiksi kasvattajien keskuudessa, lapsen hyvinvointiin vaikuttavana tekijänä. Lapsi oppii rasismiin liittyvät kategorisoinnit esimerkiksi. Hyvin usein tämä esimerkki kohdistuu kotioloista, tutuilta ihmisiltä. Lapsi

oppii tarvittavat keinot ja sanat rasismien toteutumiseksi ilman, että hän ymmärtää rasismia käsitteenä tai sanojen tarkoitusta. (Rastas 2007, 121; 128.)

Rasismissa on kyse valtataistelusta, puhutaan sitten aikuisten tai lasten parissa tapahtuvasta rasistisesta teosta. Hyvin usein kuitenkin lasten kohdalla puhutaan luonnollisesta tavasta havainnoida tai jättää havainnoimatta eroavaisuuksia. Lapsella tietoisuus erilaisuudesta alkaa kehittyä melko varhaisessa vaiheessa. Jo 2-3 - vuotiailla lapsilla on kehittynyt tietoisuus roduista esimerkiksi ihonvärin perusteella. 3-vuotias lapsi alkaa kiinnostua eri kielistä, ja 3-5-vuotiaat lapset tiedostavat jo eroavaisuuksien pysyvyyden. Eroavaisuudet vaikuttavat jo 4-5-vuotiaiden lasten perusteena kieltäytyä leikkimästä itsestä poikkeavan lapsen kanssa. Lasten toiminnan ja tiedostamisen perustana toimivat valtaväestön näkemykset ja stereotyyppit. (Halme & Vataja 2011, 44; Rastas 2007, 127.)

Rasismien ilmeneminen on usein yhteydessä rasismia kohtaavaan sekä erontekoa tekevän ihmisen ikin. Rastaa (2007) väitöskirjassa ilmenee lasten kokeman rasismien olevan usein katseen liittyvää. Rasismi pohjautuu visuaalisuudelle, sillä havainnointi pohjautuu näkemiselle ja erilaisuuden erottelulle. Vahvana ilmenemismuotona tutkimukseen osallistuneet lapset kokivat tuijotuksen. Katseen lisäksi lapset kohtaavat usein tilan käyttöön liittyvää syrjintää. Rasismi voi ilmetä ympäristön normaalista poikkeavalla tilankäytöllä, sekä liiallisella lähestymisellä kuin etäisyydenotolla. Liialliseksi lähestymiseksi koettiin suomalaisesta kulttuurista poikkeavaa koskettaminen, kuten päänsilittely tai tungettelevien kysymysten esittäminen. Etäisyydenottoa tapahtui usein julkisilla paikoilla, kuten julkisissa kulkuvälineissä välttelyä. (Rastas 2007, 98.)

Rasismiin liittyvistä henkilökohtaisista kokemuksista puhuminen sekä niiden käsitteleminen voi olla lapselle haastavaa. Usein tämä synnyttää ympäristölle mielikuvan rasismittomasta lasten arjesta. Myös vanhemmat, jotka eivät ole kohdanneet rasismia arjessaan, voivat kehittää mielikuvan myös lapsen rasismittomasta arjesta. (Rastas 2007, 112, 126.)

Ennakkoluulot ovat taipumuksia ja mielipiteitä, jotka ovat muodostuneet ilman järkevää perustelua. Ne näkyvät ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa esimerkiksi siten, että toisen ihmisen käyttäytymistä on vaikeaa arvioida puolueettomasti. Väärät uskomukset ja heikko tietämys johtavat ennakkoluuloihin. Tämä etenee negatiivisiin oletuksiin ja vaikuttaa siihen, miten kohtelemme muita. (Anttonen 2009, 23.) Ennakkoluulot lasten parissa ovat melko tavallisia ja kuuluvat lapsen normaaliin kehitykseen. Beelmannin mukaan noin kolme-neljä vuotiaat lapset suosivat omaa sukupuolta olevia lapsia ja myöhemmin tämä ulottuu myös saman etnisen ryhmän tai kansallisuuden suosimiseen. Tutkimuksen mukaan ennaltaehkäisevät ohjelmat toimivat lasten parissa. Tähän ei tarvita konkreettista kontaktia esimerkiksi eri etnistä ryhmää edustavan ihmisen kanssa vaan kirjat ja kerrotut tarinat toimivat samalla tapaa oppi-

misen välineinä. Vanhemmilla on erityisen iso rooli lapsen varhaisessa iässä ennakkoluulojen ja sosiaalisen kategorisoinnin kehittämisessä. Sosiaaliseen ympäristöön ja ilmapiiriin tulisi kiinnittää huomiota, koska ne vaikuttavat myös paljon ennakkoluulojen kehittämisessä lasten keskuudessa. (Friedrich Schiller University Jena 2012.)

3.3 Suvaitsevaisuus ja yhdenvertaisuus

Suvaitsevaisuus käsitteenä on yleisesti käytetty, mutta sisältää kaiun valinnasta: suvaitsen tai en suvaitse. Halusimme kuitenkin avata termiä, koska se on yleisesti käytetty tässä kontekstissa. Satupajojen yhteydessä puhumme mieluummin yhdenvertaisuudesta. Kupiaisen mukaan suvaitsevaisuudessa on usein kyse piilohierarkiasta ja epätasa-arvosta, joka toteutuu yksisuuntaisesti: isäntäkulttuurista maahanmuuttajia kohtaan. Suvaitsevaisuuden kautta saattaa muodostua etäisyyttä ja muureja eri kulttuurien välille juuri asetelman, suvaitsiija-suvaittu, vuoksi. (2003, 252.)

Suvaitsevuus-käsitteen avaaminen on kahtiajakoinen. Kansankielellä puhuttaessa kyse on ilmiöiden sietämisestä, mutta syvempi tarkastelu korostaa ihmisarvon ja tasa-arvon hyväksymistä käytännön tasolla ihmisen taustaan katsomatta. Suvaitsemattomuuden taustalla on tietämättömyys kulttuureista sekä ihmisoikeussopimuksista. Lasten kohdalla vaikuttavana tekijänä toimivat ympäristöstä saadut mallit, joista syntyviin ennakoasenteisiin tulee puuttua varhaisessa vaiheessa, kouluttamalla ja kasvattamalla. (Tigerstedt-Tähtelä 2008, 9.) Kuten aiemmin työssä jo mainittiin, 4-5-vuotias lapsi voi sulkea toisen lapsen ulos leikistä heidän välisten ulkoisten eroavuuksien vuoksi. (Rastas 2007, 127.) Tämä käsitys vahvistaa yhdenvertaisuutta ja monikulttuurisuutta edistävän satupajatoiminnan tarpeen lasten parissa sekä aikuisen roolin tärkeyden asian esiin tuomisessa ja käsittelyssä.

Jokaisella ihmisellä tulisi olla yhtäläinen YK:n ihmisoikeusjulistukseen perustuva ihmisarvo. Oma suvaitsevaisuuttaan voi harjoitella. Samalla tulee käsitelleeksi omia kantavia arvojaan ja asenteitaan. Tämä vaatii kuitenkin pitkäkestoista ja kauaskantavaa työtä, lasten parissa toteutettavaa kasvatusteemaa, minkä avulla empatiaa ja ymmärrystä toisen asemaa kohden voi havainnollistaa. Lasten kohdalla tulisi hyödyntää heidän uteliaisuuttaan sekä pyrkiä kannustamaan ilmapiiriin eri kulttuureihin tutustuessa. Avoimuudella ja kulttuurien erilaisuuksiin johtavien syiden tunnistamisella ja tunnustamisella erilaisuudesta voidaan puhua konkreettisesti. Ensi arvoisen tärkeää on muistaa, että ymmärtääkseen muita kulttuureita on osattava tunnistaa myös oman kulttuurin osoittamat toimintamallit. (Kemppainen-Koivisto & Salmio, 2008, 10-11.)

Jokainen lapsi on ainutlaatuinen yksilö ja jokaisella lapsella on oikeus yhdenvertaisuuteen muiden kanssa. Se on ihmisen perusoikeus Suomessa. Tämä tarkoittaa muun muassa yhdenver-

taisia mahdollisuuksia ja oikeuksia. On tärkeää oppia kunnioittamaan toisia huolimatta siitä, että olemme kaikki erilaisia ulkoisesti ja sisäisesti. (Lapsiasiavaltuutettu 2014.) Yhdenvertaisuuslain pykälässä kuusi on säädetty seuraavasti:

”Ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Sukupuoleen perustuvasta syrjinnän kiellosta säädetään naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa.” (Yhdenvertaisuuslaki 2004.)

YK:n yleissopimuksessa lapsen oikeuksista on olennaista mainita lasten osalta yhdenvertaisuuteen liittyen:

”Sopimusvaltiot kunnioittavat ja takaavat tässä yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet kaikille niiden lainkäyttövallan alaisille lapsille ilman minkäänlaista lapsen, hänen vanhempiensa tai muun laillisen huoltajansa rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua.” (2. artikla)

”Niissä maissa, joissa on etnisiä, uskonnollisia tai kielellisiä vähemmistöryhmiä tai alkuperäiskansoihin kuuluvia henkilöitä, tällaiseen vähemmistöryhmään tai alkuperäiskansaansa kuuluvalta lapselta ei saa kieltää oikeutta nauttia yhdessä ryhmän muiden jäsenten kanssa omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään.” (30. artikla)

Yhdenvertaisuuslailla pyritään puuttumaan tehokkaammin syrjintään sekä turvaamaan ja edistämään yhdenvertaisuuden toteutumista. Laki kieltää sekä suoran että epäsuoran syrjinnän ja häirinnän. Kielto koskettaa myös ohjeistusta tai käskyä syrjiä muita. Kaikkien viranomaisten tehtävänä on tukea ja edistää yhdenvertaisuutta, mutta lain valvonnasta vastaavat myös eriliset viranomaiset. Vähemmistövaltuutettu ja syrjintälautakunta toimivat sisäministeriön yhteydessä. (Sisäministeriö 2014.) Lapsiasiavaltuutettu huolehtii Suomessa muun muassa lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisen seurannasta ja YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen edistämisestä (Lapsiasiavaltuutettu 2014).

3.4 Leikki ja satu monikulttuurisessa kontekstissa

Leikki on jokaisen lapsen oikeus. Oikeuden toteutuminen ei ole kuitenkaan mitattavissa. Leikki ja leikin muodot ovat sidoksissa kulttuuriin ja mahdollisuus leikkiin vaihtelee kulttuurien välillä. Lisäksi leikit poikien ja tyttöjen välillä vaihtelevat paljon. Leikin määritelmä ei ole täysin yksiselitteinen. Aikuisten määritelmät leikille eroavat lasten asettamista. Lisäksi jokaisen omat henkilökohtaiset kokemukset leikistä määrittelevät leikin roolia lapsen elämässä ja kehityksessä. Lapsille leikki on ennen kaikkea heidän itsensä rakentamaa toimintaa, jossa ei ole tietoisesti asetettuja tavoitteita. Leikissä lapset käsittelevät ympäristöstä havaitsemiaan

teemoja itselleen mielekkäässä toimintaympäristössä. Leikin vapaaehtoisuudesta huolimatta, lapsi tuo leikissä ilmi emotionaalisia tunnetilojaan. Leikkiin heijastuu lapsen kokemukset ja kiinnostuksen kohteet sekä opitut taidot. Leikin syntyyn vaaditaan ihmetystä, huolestusta tai ajatuksia herättäviä kokemuksia. Leikki on lapsen paras oppimisympäristö. (Karppinen ym. 2001; Hakkarainen 2008, 99.)

Leikin ja oppimisen välistä sidettä lasten elämässä pidetään vahvana. Leikki voi olla lapselle huvia, mutta samalla leikkiin voi sisältyä oppimista. Puhuttaessa ”vakavasta leikistä” leikkiin yhdistyy oivallus sekä motivaatio uuden oppimista kohtaan. ”Vakava leikki” rakentuu aikuisen asettamille tuloksellisille oppimis- tai kehitystavoitteille. (Helenius & Korhonen 2008, 109.) Jari Sinkkonen (2001) kirjoittaa sen sijaan leikin spontaanisuudesta, luovuudesta sekä kahleettomuudesta. Sinkkosen mukaan lasten tulisi saada leikkiä rauhassa, vaikka leikki ei vastaa yhteiskunnan ja elinympäristön asettamia pyrkimyksiä ja tavoitteita. Hänen mukaansa kasvataminen ja opettaminen voivat tapahtua muissa yhteyksissä.

Aikuisen rooli leikissä vaihtelee. Leikki perustuu alkujaan lapsen ja aikuisen vuorovaikutukselle. Aikuisen roolin leikissä voi jakaa suoraan ja epäsuoraan ohjaamiseen. Suorassa ohjaamisessa kyse on leikin sisältöön liittyvistä neuvoista sekä hyväksymisestä ja kieltämisestä. Epäsuorassa ohjaamisessa aikuinen tukee leikkiympäristön muutosta sekä pyrkii rikastuttamaan lapsen kokemusmaailmaa, jolloin aikuinen pyrkii tukemaan lasta ylittämään kehitystasojen määriteltyjä tasoja. (Helenius & Korhonen 2008, 112.) Opinnäytetyönä syntyvissä satupajoissa aikuisen rooli vaihtelee suoran ja epäsuoran ohjaamisen välillä. Satupajaohjeissa aikuisen rooli on määritelty ohjaamaan leikkiä. Pajat rakentuvat suunnitellusta toiminnasta, jossa aikuinen ohjaa tarinan avulla lapsia asioiden käsittelyyn toiminnan ja keskustelun avulla. Aikuinen vastaa myös toiminnalle annetuista teema- ja aikaraameista. Suorassa ohjaamisessa on kyse juuri valmiin toiminnan ohjaamisesta, kun epäsuora ohjaaminen pitää sisällään esimerkiksi lasten parissa syntyvän keskustelun tukemisen.

Sadun aikana aikuinen ja lapsi ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Lapsille herää usein spontaaneja kysymyksiä ja ajatuksia kerrotusta tai luetusta tarinasta. Satu voidaan kertoa omin sanoin tai kirjasta lukien. Ohjaustilanteita varten on tarpeellista perehtyä käyttämäänsä tarinaan etukäteen. Lasten kanssa on hyvä sopia milloin sadusta heränneitä ajatuksia ja kysymyksiä käsitellään. Niille on todella tärkeää antaa aikaa ja tilaa. Satukirjojen avulla pystyy käsittelemään monenlaisia tilanteita ja tunteita. Tarinoihin voi yhdistää toiminnallisuutta tai lukea niitä sellaisenaan. Monikulttuuristen satujen avulla voidaan edistää yhdenvertaisuutta sekä laajentaa ymmärrystä kansainvälisyydestä. (Kotka 2011, 11-15; 24.)

Sananlaskussa sanotaan: yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa. Kuvakirjallisuudella on valtava käyttöarvo kaikenikäisten parissa. Erilaiset teemat tulevat lähes käsin kosketeltavasti

ja elämyksellisesti esille kuvakirjallisuuden myötä. Käsiteltävää aihetta on tällöin helpompi tehdä ymmärrettäväksi eikä tarvita välttämättä yhteistä kieltä. Kuvat havainnollistavat ja selittävät tekstiä sekä helpottavat siihen samaistumista. (Heikkilä-Halttunen 2013, 30-31.) Sadun kautta voi välittää paljon tietoa esimerkiksi kulttuurista. Usein satua ja tietoa pidetään toistensa vastakohtina, vaikka lastenkirjallisuus välittää paljon tietoa esimerkiksi yhteiskunnasta ja sen normeista lukijalleen. Saduissa monesti faktat yhdistyvät elämyksellisyyteen ja arkipäiväisiin asioihin. (Heikkilä-Halttunen & Rastas 2013, 232-233.)

Heikkilä-Halttusen mukaan monikulttuurisella kirjallisuudella tarkoitetaan kulttuurieroja sekä etnisiä vähemmistöjä huomioivaa kirjallisuutta, jonka avulla voidaan tiedottaa ja tehdä asioita näkyväksi. Monikulttuurisen lastenkirjallisuuden kautta voidaan avartaa sosiaalista tietoisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Satu voi toimia positiivisen kuvan esille tuojana muista kulttuureista. On kuitenkin muistettava, että pelkästään käsiteltävä aihe ei tee kirjasta toimivaa. Kokonaisuuden on oltava sulava, jotta kirja on kiinnostava myös ilman tätä teemaa. Monikulttuurinen lastenkirjallisuus tekee vielä tuloaan ja siinä on myös kehitettäviä osa-alueita. Rasitteena ovat välineellinen ja kasvatuksellinen näkökulma. Kahden eri kohderyhmän, vähemmistön ja enemmistön, huomioiminen aihealuetta käsittelevässä lastenkirjallisuudessa tuo haasteita. Toiveena on kuitenkin yhdenvertaisuuden edistäminen erilaisten väestöryhmien keskuudessa. (2013, 28-30.)

Valitessamme satupajoissa käytettäviä tarinoita, tutustuimme kattavasti valmiiseen monikulttuurisuutta käsittelevään lastenkirjallisuuteen. Kirjavinkejä saimme Yhteiset Lapsemme ry:n henkilökunnalta. Tarinan tuli olla juoneltaan selkeä ja lasten parissa toimiessa tarinan kuvitus oli tärkeässä asemassa, sillä kuvitus auttaa lapsia keskittymisessä ja tuo tarinan todellisuuteen. Sadun tuli olla lisäksi helppolukuinen. Huomionarvoista oli myös tarinan antamat mahdollisuudet ja tavat käsitellä monikulttuurisuutta niin tekstissä kuin satupajatoiminnassa luovia menetelmiä käyttäen. Suunnitteluvaiheessa oli huomioitava myös mahdolliset tekijänoikeudelliset seikat sekä mahdolliset luvat satujen käyttöön. Satujen tuli olla myös helposti yhdistyksen vapaaehtoisten saatavilla. Lopulta tarinoiksi valikoitui kaksi hyvin erityyppistä tarinaa, ”Moonan ja Soonan maanantai” sekä ”Punakorvan kaksi kotia”.

Musiikkisatupajan tarinaksi valittiin Moonan ja Soonan maanantai. Kirjassa on upea, mielenkiintoa herättävä kuvitus, jonka ajattelimme toimivan myös lapsiryhmissä. Satu on helppo yhdistää luontevasti toiminnallisuuteen ja siinä käytetyt sanat houkuttelevat rytmittelyyn ja musisointiin. Moonan ja Soonan maanantai on Yhteiset Lapsemme ry:n julkaisema kirja. Se on osa Helena Oikarinen-Jabain väitöskirjan taiteellista osuutta (*”Syrjän tiloja ja soraääniä - Performatiivista kirjoittamista Suomen ja Gambian välimaastoissa”*). Hän halusi kirjan avulla kuvata kulttuurienvälisiä tiloja ja nostaa esiin sellaisia näkökulmia, joita hän ei löytänyt suomalaisista lastenkirjoista. Kirjan kirjoittajalla on myös kokemusta aiheesta ollessaan itse

maahanmuuttajana Ruotsissa sekä gambialaissuomalaisten lasten äitinä. (Oikarinen-Jabai 2013, 197-199.)

Pyrimme siihen, että satujen päähenkilöt ovat kiinnostavia ja heihin pystyi samaistumaan. Molemmissa saduissa tämä kriteeri mielestämme täyttyi. Kuvataidesatupajan tarinaksi valikoitui Pesäpuu ry:n kustantama, Azeb Hailun kirjoittama sekä Anita Polkutuen kuvittama, ”Punakorvan kaksi kotia”. Tarina käsittelee maahanmuuttajuutta, erilaisuutta sekä kiusaamista totuudenmukaisesti mutta lapsen näkökulmasta. Tarinassa seikkailevat eläinhahmot sekä värikkäät kuvat auttavat lasta kirjassa käsiteltävien vaikeidenkin aiheiden käsittelyssä yhdessä luovia menetelmien kanssa. Punakorvan tarinan avulla tutustuminen eri kulttuureihin ja taustoihin käy luontevasti niin suomalaisten kuin maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa työskennellessä.

4 Luovat menetelmät satupajoissa

Taiteessa on kyse todellisuuden ilmentämisestä leikkimällä, jota pidetään kulttuurien peruselementtinä. Taiteella on vahva liitos ympäröivään maailmaan. Sen avulla voimme kuvata ympäristöämme, mutta samalla se on vaikuttamiskeino. Taiteen menetelmät, musiikki, kuvataide ja teatteri, antavat uusia keinoja totuttujen tapojen rinnalle ja kokemuksellisuutensa avulla auttavat kehittymään ihmisenä. Taide vahvistaa keskittymiskykyä, tarkkaavaisuutta sekä kärsivällisyyttä ja tätä kautta tyytyväisyyden tunne vahvistuu. Luovat menetelmät vahvistavat myös eläytymiskykyä sekä antamisen ja vastaanottamisen taitoa ja kehittävät kykyä ilmaista ja kuunnella. (Venkula 2003, 43; 45-46; 49-52.)

Luovilla menetelmillä tarkoitetaan musiikin, kuvataiteiden, tanssin tai draaman kaltaisia toimintamuotoja. Menetelmien avulla asioita ja aiheita käsitellään toiminnan kautta. Verbaalinen työskentely tapahtuu luoville toimintoille tyypillisissä työskentelyn purkutilanteissa, joissa käydään läpi toiminnan synnyttämät ajatukset ja kokemukset. Onnistunut luovien menetelmien käyttö edellyttää ryhmän keskeistä luottamusta, jota kohti voidaan pyrkiä esimerkiksi erilaisten ryhmäytymistä edistävien tehtävien avulla. Luovien menetelmien käytössä on kiitetytysti kyse oman itsensä kanssa työskentelystä ja ne sopivat käytettäväksi kaikkien ikäryhmien kanssa. Lasten parissa niiden käyttö muuttuu kuitenkin liki huomaamattomaksi, sillä leikki ja toimintaan heittäytyminen tulevat lapsilta usein luonnostaan. Taidelähtöiset menetelmät lisäksi auttavat oppimisessa. (THL 2014.)

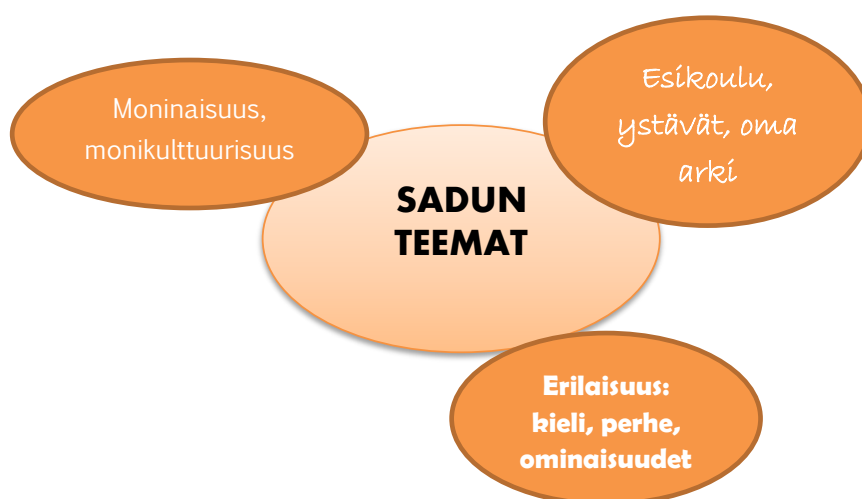
4.1 Musiikki osana satupajaa

Toinen satupajoista on musiikkipainotteinen. Toiminnallinen osuus kietoutuu Helena Oikarinen-Jabain sadun, Moonan ja Soonan maanantai, ympärille. Kirjan sisältöä on kuvailtu seuraavasti:

”Moonan ja Soonan maanantai kertoo suomalais-gambialaisten kaksostyttöjen päivästä. Yhdessä kavereiden, opettajan, äidin ja muiden kirjan hahmojen kanssa Moona ja Soona pohdiskelevat ja rakentavat erilaisten paikkojen ja ajallisten tapahtumien välimaastoon sijoittuvaa kotia. Kirja soveltuu päiväkotti- ja alakouluikäisille sekä heidän vanhemmilleen ja opettajilleen. Sen äärellä

on hyvä pohtia moninaisuuteen ja suvaitsevaisuuteen liittyviä kysymyksiä.”
(Oikarinen-Jabai 2007.)

Kirja löytyy melko laajalti eri kirjastoista ja sen voi hankkia Yhteiset Lapsemme ry:n kautta.

Kuva 3: Moonan ja Soonan maanantai -kirjan keskeiset teemat

Musiikkisatupajan kokonaistavoitteena on herätellä ja avata keskustelua esikouluikäisten parissa pajassa käytetystä sadusta. Laululeikeillä on omia ns. osatavoitteita, joita ovat yhdessä tekeminen, hauskanpito, energian purku, itsensä ilmaiseminen ja rauhoittuminen. Satupajan runko koostuu aloituksesta, keskiosasta ja lopetuksesta. Aloitus koostuu aiheen esittelystä ja ohjaajan esittäytymisestä sekä yleisestä tutustumisesta lapsiin. Musiikkisatupaja aloitetaan istuen yhdessä. Keskiosassa syvennytään satuun ja musiikkileikkeihin eli aktiiviseen toimintaan lasten kanssa. Lopuksi rauhoitutaan ja musiikkisatupaja lopetetaan istuen yhteiseen kes-

kusteluun. Esikouluikäisen musiikillisesta kehityksestä on avattu musiikkisatupajan suunnitteluun tarvittavat olennaisimmat asiat.

Musiikin käyttö luovana menetelmänä monikulttuurisuutta käsittelevässä satupajassa on perusteltua. Ruokosen mukaan uudet kulttuurit voidaan musiikillisten elämysten kautta kokea kiinnostavina tutustumisen kohteina lasten parissa. Lapsen musiikillinen ymmärrys voi kasvaa laajemmaksi maailman musiikkia kuunnellessa. Tämä liittyy läheisesti monikulttuurisen ympäristön ymmärtämisen lisääntymiseen. Musisoinnilla Ruokonen viittaa musiikilliseen ilmaisuun liittyvään aktiiviseen toimintaan. Näitä ovat kuuntelu, laulu, soitto ja liikunta. Musisointi rakentaa lapsen itsenäisyyttä ja itsetuntoa. Lapsi voi saada ilon ja onnistumisen kokemuksia spontaanissa musisoinnissa, jossa ei ole oikeaa tai väärää suoritustapaa. (2001, 121-132.) Musiikkisatupajassa pyritään juuri tällaiseen toimintaan, jossa tärkeintä ei ole puhdas tai mallin mukainen suoritus vaan yhdessä tekeminen ja ihmetteleminen sekä luova ilmaisu. Toiminnassa on huomioitu 5-6-vuotiaan lapsen musiikillinen kehitys.

5-6-vuotias lapsi tajuaa sävelkorkeuden, rytmin ja melodian olemassaolon. Hän osaa demonstroida joitakin musiikillisia käsitteitä ja laulaa opetettuja lauluja yhä tarkemmin. Lapsi tajuaa harmonian ja sointujen olemassaolon. Käsien ja jalkojen itsenäisen käytön myötä lapsi esimerkiksi osaa taputtaa sanarytmiä ja kävellä sykkeessä sekä kehittyy musiikkiliikunnassa tempon ja sykkeen tarkemmassa kehollisessa toteutuksessa. Tässä iässä lapsi myös nauttii musiikillisista ryhmätansseista ja leikeistä ja oppii niitä. Myös soittimen soiton opiskelu alkaa kiinnostaa 5-6-vuotiasta lasta. (Ruokonen 2001, 126.)

Musiikkisatujen kuuntelun ja musiikin avulla voidaan ilmaista ja purkaa tunteita. Lapsi voi sanallisen ilmaisun sijaan ilmaista tunteitaan myös liikkumalla tai vaikkapa maalaamalla. Musiikkia voi kokea nonverbaalisti, mutta toisaalta se voi toimia myös apuna tunteiden ja mielikuvien verbalisoimiseen. (Ruokonen 2001, 132.) Tästä syystä musiikkisatupaja toimii hyvin monenlaisten esikouluikäisten ryhmien parissa. Toiminta antaa mahdollisuuden myös nonverbaaliin ilmaisuun, jolloin esimerkiksi heikon suomen kielen taidon omaava lapsi voi myös osallistua. Musiikkisatupajassa käytetty musiikki ei linkity suomen kieleen, joten tässä lapset ovat tavallaan samalla lähtöviivalla tai monikulttuuriset lähtökohdat omaavat lapset saattavat tunnistaa osan musiikeista ja leikeistä helpommin. Musiikkileikit eivät perustu kielen ymmärtämiseen vaan niihin on helppo päästä mukaan ohjaajan kehollisen esimerkin näyttämisen myötä.

Kaiken kaikkiaan musiikkitoiminta tukee 5-6-vuotiaan lapsen kehitystä ylipäätään. Ruokonen kertoo musiikillisten toimintamuotojen kehittävän esimerkiksi lapsen psykomotoriikkaa rytmitajuun liittyvissä tehtävissä. Musiikkiliikunnan avulla lapsi hahmottaa kehonsa toimintoja ja kehittyy näin koordinaatiossa sekä liikkeiden hallinnassa. Kuuntelutaitoa ja rytmitajuja voi

harjoittaa musiikkiliikunnan ja rytmiikkaharjoitusten avulla. Musiikissa itsessään on tie maailmankuvan avartamiseen ja erilaisista kulttuureista oppimiseen. (2001, 133-134.) Ideoita esi-kouluikäisten musiikkitoimintaan voi syntyä myös ryhmän sisältä. Erilaisissa päiväkotij- ja har-rasteryhmissä tai vastaavissa voi olla lapsia eri kulttuureista ja maista. Toisiin kulttuureihin voi tutustua musiikkia apuna käyttäen.

Musiikki voi toimia sekä rauhoittavana että aktivoivana ilmapiirin luojana. Se voi toimia toiminnan pysäyttämiseksi ja ajattelemaan rauhoittumisessa sekä ilon tuomisessa ja liikkumaan in-nostamisessa. Yhdessä musisoimalla rakentaa hyvää ryhmähenkeä, koska musiikkitoiminnan muodot ovat yleensä hyvin sosiaalisia. Eettiset periaatteet voidaan ottaa esille musiikkisatu-ten ja esimerkiksi laulujen sanoitusten myötä. Näiden avulla voidaan herätellä lapsen ajatuk-sia oikeudenmukaisuudesta ja toisten huomioimisesta. Toisten arvostamista ja moninaisuuden kunnioittamista voidaan edistää musiikilla, jolla tutustutaan erilaisiin kulttuureihin. (Ruoko-nen 2001, 133-135.) Musiikilla ei ole rajoja. Musiikin kieli on globaali ja sen vaikutus näkyy kaikenlaisissa yhteiskunnissa ja yhteisöissä. Se toimii kanavana erilaisten ihmisten välillä. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 2001, 19.)

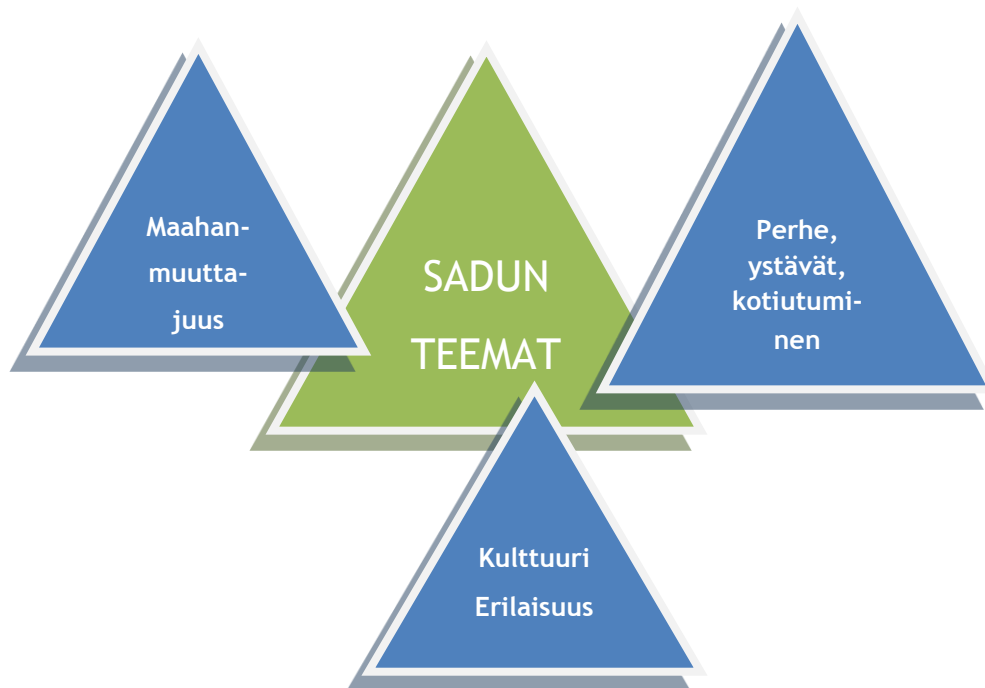
Hongisto-Åbergin ym. mukaan lapsen maailmankuva laajenee 6-7 -vuotiaana ja se käsittää asioita myös kotimaan ulkopuolelta, joka voi herättää monenlaisia kysymyksiä sekä vertailua eri maiden välillä. Myös monet eettiset kysymykset nousevat pinnalle tässä ikävaiheessa. Las-ta on tärkeää kuunnella, rohkaista kysymään sekä arvioimaan saamaansa tietoa. Lasta tulee myös rohkaista ilmaisemaan itseään taiteen eri muotojen avulla. Lapselle on iloa oman musii-killisen ilmaisutavan löytämisestä. 6-7-vuotiaat tarvitsevat vielä ajoittain aikuisen ohjausta esimerkiksi leikkihetkissä, jotta ketään ei syrjitä ja lapsiryhmä toimisi yhdessä. (2001, 50-51.)

4.2 Kuvataiteet osana satupajaa

Toinen satupaja pohjautuu kuvalliseen ilmaisuun ja sen antamiin mahdollisuuksiin teemojen käsittelyssä. Pajan toiminta rakentuu Azeb Hailun ja Anita Polkutien sadulle ”Punakorvan kak-si kotia - maahanmuuttajalapsi sijaisperheessä”, josta kirjoitetaan seuraavaa:

”Punakorvan tarinan kautta lapsi voi pohtia omia tunteitaan ja miettiä koke-muksiaan. Millaista on olla erilainen lapsi, jolla on pakolaistausta ja kaksi per-hettä? Minkälaista on olla erinäköinen ja -värinen kuin muut? Millaista on, kun oma kulttuuri on erilainen kuin muilla?” (Hailu & Polkutie, 2009.)

Kirja löytyy melko laajalti eri kirjastoista ja sen voi hankkia Pesäpuu ry:n kautta.

Kuva 4: Punakorvan kaksi kotia -kirjan keskeiset teemat

Kuvataidesatupajan keskeisimpänä tavoitteena on tarjota lapsille mahdollisuus tuoda esiin omia ajatuksia ja pohdintoja käsiteltävästä aiheesta kuvallisen ilmaisun avulla ja näiden pohjalta avata keskustelua teemojen käsittelyssä. Satupajan osatavoitteina toimivat lapsen kuvallisen kehityksen sekä motoristen taitojen tukeminen ja vahvistaminen, yhdessä tekeminen sekä innostaminen itsensä toteuttamiseen. Satupajan runkona toimivat aloitusosio, jossa esitetytään ja tutustutaan sekä lapsiin että käsiteltävään aiheeseen, keskiosassa käsitellään satua yksilönä ja ryhmätyönä tehtävin kuvallisin ilmaisukeinoin. Loppuosiossa tarina puretaan hyväksi käyttäen tehtyjä kuvallisia töitä ja askarteluja.

Kuvan käyttö satupajan sisällön käsittelyssä antaa lapselle mahdollisuuden nonverbaaliin kanssakäymiseen ja madaltaa kynnyistä tuoda esiin omia ajatuksia ja kokemuksia aiheesta. Kuvallinen ilmaisu antaa myös ujommille ja hiljaisemmille, tai huonosti suomea puhuville lapsille mahdollisuuden itseilmaisuun ja näkyväksi tulemiselle. Kuvan tekemisessä ei ole oikeaa ja väärää tapaa toteutukselle ja sen tarjoamat materiaaliset mahdollisuudet ovat laajat. Kuvan kanssa työskennellessä päämäärä ei ole ainoa tavoiteltava määre, vaan itse tekeminen, materiaalien koskettaminen sekä fyysinen liike auttavat itsensä ilmaisemisessa. (Bethell 2014.) Kuvallisen ilmaisun hyödyntämisessä on kuitenkin otettava huomioon eri kulttuurien asettamat rajoitukset kuvan tekemisessä ja käytössä, esimerkkinä ihmishahmon käyttämisessä osana toimintaa. (Pusa 2013.)

Lapsen kuvallinen kehitys ei koostu ainoastaan kuvallisista osa-alueista. Vaikuttavana tekijänä kehityksessä ovat motoriset, jatkuvasti kehittyvät taidot, jotka edesauttavat hahmottamisessa sekä käsittelytaidoissa. Siksi onkin perusteltua avata myös lapsen motorista kehitystä asiayhteydessä. Motoriset taidot jakautuvat kahteen luokkaan: karkeamotorisiin, eli esineiden käsittelyyn liittyviin taitoihin sekä hienomotorisiin käsittelytaitoihin, joihin lukeutuvat esimerkiksi saksien käyttäminen, piirtäminen ja soittaminen. (Numminen 1996, 22, 26-31.) Kuva- ja taidesatupajan kohderyhmänä toimivat 5-6-vuotiaat lapset tekevät paljon käsillään ja ovat ahkeria harjoittelemaan motorisia taitoja, kuten haarukan ja veitsen käyttöä ruokailun yhteydessä. (Minkkinen 1997, 69.)

Suomalainen neuvolajärjestelmä mahdollistaa lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen seurannan. Neuvoloissa on käytössä Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen valtakunnallinen Lene-ohjelma, jossa seurataan leikki-ikäisen lapsen neurologista kehitystä. Kehityksen seurannan kannalta suositeltavaa olisi vuosittainen seuranta, jossa lapsilla teetetään heidän ikävuosiaan vastaavia hienomotorisia tehtäviä. Kuvallisen ilmaisun kehitystä tulee tarkkailla tapauskohtaisesti ja siihen liittyvät osa-alueet, kuten hahmottaminen, ovat vain yksi osa lapsen kehitystä. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2014.) Samanikäiset lapset saattavat olla kehityksen eri vaiheissa, ja saman lapsen kehitystaso saattaa vaihdella. (Hahkola ym. 1991, 27.)

Viktor Lowenfeldin tunnetun kuvallisen kehityksen luokittelun mukaan lasten piirtämisen kehittyminen voidaan jakaa viiteen ryhmään. Luokittelua on luotu 1940-luvulla. Tähän verrattuna lasten kehittyminen on muuttunut ja nopeutunut vuosien saatossa. Lowenfeldin viisi ryhmää koostuu 2-4-vuotiaiden riimusteluvaiheesta, jossa on kyse minkä tahansa jäljen jättämisestä. Tässä ikävaiheessa lapsella herää kiinnostus itse tehtyyn pysyvään jälkeen. 4-7-vuotiaat edustavat kaaviokautta edeltävää kautta, jolloin tuotoksissa on nähtävissä yritys esittää kuvan. Kehitysvaiheelle tyypillistä on kohteiden asettelu sattumanvaraisesti sekä tärkeimpien kohtien liioittelu. Lapset myös kertovat tekemistään kuvista mielellään. Kehitysvaiheen tunnetuin tuotos on pääjalkainen. 7-9-vuotiaana käydään läpi kaaviokautta, jolloin korostuu symbolien avulla piirtäminen. Ikävaiheessa tyypillistä on minäkeskeisyyden häviäminen ja perusviivan kautta tapahtuva itsensä peilaus muihin. 9-12-vuotiaista käytetään termiä alkava realismi. Kehitysvaiheessa ympäristön tiedostaminen kasvaa ja symbolisuus ja perusviiva katoavat. Tuotoksista nousee esiin todellisuus ja kuvissa alkaa tapahtua jotain. 11-13-vuotiaat edustavat näennäisrealismia, jossa mittasuhteet ja kolmiulotteellisuus korostuvat ja itsekriittikki omia töitä kohtaan on suurta. (Jurvanen 2013.)

Opinnäytetyön kohderyhmän 5-6-vuotiaat lapset kuuluvat näin ollen luokittelussa kaaviokautta edeltävään kauteen, jossa riimustelu alkaa kehittyä esittäväksi kuvaamiseksi. Tunnetuin kehitystason ilmentäjä on pääjalkainen, jossa ihmishahmon raajat lähtevät päätä esittävästä

ympyrästä. (Jurvanen 2013.) Jurvasen mukaan esikouluikäisen lapsen kuvallisen kehityksen vaiheita kuvataan seuraavanlaisiksi:

- *konkreettiset aiheet*
- *vähäinen itsekriittisyys*
- *kaavakuvat*
- *kuvakerronta*
- *piktografi-aste, jossa kohde kuvataan monelta eri suunnalta*
- *mielivaltaiset mittasuhteet, jolloin kuvassa korostuu lapselle tärkeät asiat*
- *kiinnostus numeroista ja kirjaimista*
- *tähti, kolmio, oman nimen kirjoittaminen*

Myös sukupuolierot alkavat korostua esikouluikäisten parissa. Poikien kohdalla korostuu toiminnallisuus: ilmaisu koetaan tärkeämmäksi kuin värit. Myös aiheet keskittyvät esimerkiksi kulkuvälineisiin ja vaarallisiin eläimiin, myös avaruus alkaa kiinnostaa tässä vaiheessa. Toiminnan taustalla vaikuttavia tekijöitä ovat identiteetin rakentuminen sekä poikalapsen halu alkaa irrottautua äitihahmostaan. Tyttöjen kohdalla korostuu pitkäkestoinen toiminta ja tarkkuus. Tyttöjen itsekriittisyys omia töitä kohtaan alkaa näkyä esimerkiksi työn korjailuna. Suosittuja aiheita ovat muun muassa eläimet, kukat ja sydämet. (Jurvala 2013.)

5 Opinnäytetyön tavoitteet

TAVOITE	ARVIOINNIN MITTARI	KOHDE
Kokonaistavoite: Satupajaohjeistuksen tekeminen - musiikki - kuvataide		Yhteiset Lapsemme Ry
Tuotokseen liittyvät tavoitteet: Monikulttuurisuuden käsitteleminen satupajoissa Toimivan ja selkeän ohjeistuksen tekeminen Luovien menetelmien käyttäminen	Yhteinen ideointi (Miina&Johanna) Palautekeskustelu työelämän edustajan kanssa	Yhteiset Lapsemme Ry
Toimintaan liittyvät		

<p>tavoitteet:</p> <p>Satupajojen toimivuuden arvioiminen</p> <p>Keskustelun herättely monikulttuurisuudesta ja yhdenvertaisuudesta lasten parissa</p>	<p>Lapsilta saatu palaute</p> <p>Havainnointilomake</p> <p>Omat havainnot</p>	<p>Lapset</p> <p>Päiväkodin henkilökunta</p>
<p>OMAN OPPIMISEN TAVOITTEET:</p>		
<p>Johanna:</p> <p>Kokemuksen lisääminen 5-6 -vuotiaiden lasten ohjaajana toimimisesta</p> <p>Toimia innostavana ja vastuullisena ohjaajana lasten parissa</p> <p>Oman ammatillisen kasvun pohdinta: ohjaajuus, valmiudet toimia lastentarhanopettajana tulevaisuudessa työelämässä</p> <p>Oppia aiheesta sekä perehtyä siihen syvällisesti</p>	<p>Palautekeskustelut työelämän tahojen sekä Miina kanssa</p> <p>Oppimispäiväkirja</p> <p>Havainnointilomake</p> <p>Lapsilta saatu palaute</p>	
<p>Miina:</p> <p>Syventää kokemusta 5-6-vuotiaiden kanssa työskentelystä</p> <p>Oman ammatillisen kehityksen seuraaminen ja kehittäminen lastentarhanopettajan työnkuvaa tukien</p> <p>Ohjaajuuden tavoitteiden ja eettisten arvojen yhteensovittaminen</p> <p>Syventää tietoutta lasten parissa esiintyvistä rasismista ja syrjinnästä</p>	<p>Palaute ja keskustelut työelämän edustajien sekä työparin kanssa</p> <p>Havainnointilomake</p> <p>Oppimispäiväkirja ja oman toiminnan reflektointi</p> <p>Lapsilta saatu palaute</p>	

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet

6 Yhteiset Lapsemme ry

Yhteiset Lapsemme ry on perustettu vuonna 1988 Helsingissä. Pääkaupunkiseudulle haluttiin toimintaa, johon voisivat osallistua monikulttuuristen lasten asioista kiinnostuneet. (Männistö 2008, 4.) Järjestö on poliittisesti, uskonnollisesti ja ideologisesti sitoutumaton lastensuojelujärjestö. Se kertoo toimintansa tehtävästä ja näkemyksestä seuraavaa:

”Missio Yhteiset Lapsemme edistää monikulttuuristen lasten hyvinvointia vaikuttamalla suomalaisessa yhteiskunnassa sekä antaa tuen tarpeessa oleville lapsille mahdollisuuksia hyvään elämään.

Visio Yhteiset Lapsemme on johtava monikulttuuristen lasten hyvinvoinnin edistäjä Suomessa sekä luotettava ja aktiivinen lasten asioiden puolestapuhuja myös kansainvälisesti.”

(Yhteiset Lapsemme -lehti 1/2014, 3).

Yhdistyksen toimintamuotoihin kuuluvat kansalaistoiminta, monikulttuurinen lastensuojelutyö, kansainväliseen adoptioon liittyvä ja kansainvälinen toiminta. Yhteiset Lapsemme ry järjestää koulutuksia ja seminaareja. Näiden avulla pyritään vaikuttamaan asenteisiin ja erilaisuuden hyväksymiseen. Osana tiedotustyötä on Yhteiset Lapsemme -lehti sekä kirjat ja julkaisut. Kerhot, perheyhdistystoiminta ja erilaiset projektit toimivat yhdistyksen kautta. Yhteiset Lapsemme ry:llä on myös kaksi monikulttuurista lastenkotia pääkaupunkiseudulla. Yhdistys perusti Monikulttuurisen perhekeskuksen Itä-Helsinkiin, jossa se aloitti toimintansa 2003. Keskuksen kohderyhmänä ovat Suomen suurin maahanmuuttajaryhmä, venäjänkieliset. (Männistö 2008, 19-45.)

6.1 Rohkeasti rasismia vastaan! -koulutus

Yhteiset Lapsemme ry järjestää Rohkeasti rasismia vastaan! -ohjaajakoulutuksia, joihin kuka tahansa asiasta kiinnostunut voi osallistua. Mainittakoon, että koulutuksessa voi osallistua myös nuorille ja aikuisille suunnattuihin toiminnallisiin pajoihin. Luonnollisesti tässä keskitytään koulutukseen varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Koulutus sisälsi informaatiota Yhteiset Lapsemme ry:stä ja heidän työstään, keskustelua rasismista käsitteenä ja ilmiönä sekä osallistumisen yhteen toiminnalliseen pajaan. Ajatuksia aihepiiristä heräteltiin muun muassa Samuel-lyhytelokuvalla, jonka on ohjannut ja käsikirjoittanut suomensomalialainen Naima Mohamud. Elokuva on katsottavissa Yhteiset Lapsemme ry:n Youtube-kanavalla. Elokuvan pääviestinä on, että lasta ei saa jättää yksin rasistisiin tilanteisiin.

Koulutuksessa käsiteltiin myös omaa ohjaajapersoonaa ja vapaaehtoisena ohjaajana toimimista. Vapaaehtoistoimintaa käsitellään laajemmaltikin. Koulutuksen jälkeen voi halutessaan ilmoittautua vapaaehtoiseksi ohjaajaksi ja näin hyödyntää oppimaansa ohjaamalla pajatoi-

mintaa esimerkiksi päiväkodeissa, kouluissa, harrastusryhmissä jne. Opinnäytetyön satupajat ovat suunnattu kaikille aihepiiristä kiinnostuneille lasten parissa toimijoille. Myös vapaaehtoisille ohjaajille, joilla ei tarvitse olla aikaisempaa osaamista aiheesta. Aito kiinnostus ja halu toimia lasten parissa ja nostaa monikulttuurisuuden ääntä esille riittää. Tämä näkökulma on pyritty huomioimaan hyvin. Vapaaehtoiset ohjaajat sitoutuvat toimimaan Yhteiset Lapsemme ry:n arvomaailman mukaisesti kunnioittamalla jokaisen lapsen oikeutta hyvään elämään ja lapsuuteen, kohtaamalla ja välittämällä aidosti, toimimalla ja vaikuttamalla yhdessä sekä ymmärtämällä ja arvostamalla monikulttuurista ääntä. Tämä arvomaailma toimii myös opinnäytetyön ja satupajojen kehittämisen sekä ohjaamisen perustana.

Koulutus on osa Ole rohkea ja reilu - uskalla välittää! -kampanjaa. Kampanjan avulla pyritään torjumaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa rasismia ja vahvistamaan välittävää asenneilmapiiriä suomalaisessa yhteiskunnassa. Aikuisilla on vastuu puuttua, jos lapsiin tai nuoriin kohdistuu kiusaamista, syrjintää tai rasismia. Kampanjan avulla peräänkuulutetaan juuri tätä aikuisten vastuuta ja rohkeutta sanoa ei rasismille. Myös monikulttuuristen lasten ja nuorten ääni tuodaan kampanjan avulla kuuluville muun muassa tuomalla esille heidän omia kokemuksiaan. Kampanjaa rahoittaa Raha-automaattiyhdistys ja mukana on monia yhteistyökumppaneita. Opinnäytetyö on osa työpajatoiminnan tuottamista ja kehittämistä lapsille. Kampanjan toimintamuotoja ovat:

- *vaikuttaminen suureen yleisöön katukampanjoinnilla ja mediassa*
- *tempausten ja tapahtumien järjestäminen sekä niihin osallistuminen*
- *työmenetelmien ja aineistojen kehittäminen kouluihin ja nuorisotoimintaan*
- *lyhytelokuva- ja valokuvakilpailu lapsille ja nuorille*
- *havahduttavan kampanja-aineiston tuottaminen*
- *työpajatoiminnan tuottaminen lapsille ja nuorille*
- *koulutuspäivät ammattilaisille (Ole rohkea ja reilu 2014.)*

7 Satupajojen kehittäminen

Jokainen lapsi on ainutkertainen yksilö ja häntä tulisi kannustaa itseilmaisuun sekä huomioida hänen mielipiteensä. Lapsen luovuutta voi tukea esimerkiksi rohkaisemalla, järjestämällä aikaa, paikan ja rauhan luovaan toimintaan, antamalla vapautta, materiaalien ja välineiden avulla sekä hyväntahtoisella huumorilla. Aikuinen voi antaa omalla luovalla työllään esimerkin lapselle. (Uusikylä 2001, 21-22.)

Luovat menetelmät olivat itsellemme luontainen tapa lähteä käsittelemään monikulttuurisuutta 5-6-vuotiaiden parissa. Syvennyimme sosiaalialan opinnoissamme luoviin menetelmiin ja olimme saaneet niistä itse hyviä kokemuksia. Musiikin ja kuvan avulla pystyimme tarkaste-

lemaan aihetta lasten kanssa positiivisesta näkökulmasta sekä herättelemään keskustelua lapsiryhmissä. Osallistavissa leikeissä ja toiminnoissa annettiin lapselle mahdollisuus luovuuteen.

Beelmannin ja Raaben (2011) tekemän tutkimuksen mukaan kirjojen ja kerrottujen tarinoiden on todettu toimivan lasten parissa ennakkoluulojen ehkäisemisessä. Satupajojen avulla voidaan lisätä tietoisuutta monikulttuurisuudesta. Niiden avulla voi myös käsitellä lapsiryhmässä jo olemassa olevia ennakkoluuloja, jotka voivat ilmetä esimerkiksi kiusaamisena. Eri taustoista tulevat lapset pystyvät tarvittaessa samaistumaan kirjan hahmoihin ja käsittelemään saaduista esille nousevia asioita luovin menetelmin. Yhdessä tekemisen ja leikin avulla lapsi voi oppia ja oivaltaa uutta.

Leikki onkin merkittävä tekijä kiusaamisen ehkäisyssä. Pienten lasten parissa leikistä poissulkeminen on yleinen kiusaamisen muoto. Lapset tarvitsevat myönteistä vuorovaikutusta vertaistensa parissa. Aikuinen voi tarkkailla tätä ja vaikuttaa positiiviseen vuorovaikutukseen vahvistamalla sitä. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 32-34.) Satupajoissa tämä on pyritty huomioimaan muun muassa siten, että leikeissä paria vaihdetaan, annetaan rauha itsenäiseen toimintaan ja jokainen lapsi huomioidaan yksilönä. Toiminta on ohjattua ja aikuinen on koko ajan läsnä joko osana leikkiä tai havainnoimassa toimintaa.

Pajaohjeiden selkeän ja toimivan sisällön syntyminen vaati suunnitellun toiminnan kokeilemistä, testaamista sekä kehittämistä. Kehittämisprosessi toteutettiin yhteistyössä päiväkotitatu-leijonan kanssa, johon oli kontakti jo aiemman opintoihin liittyvän tutustumiskäynnin myötä. Päiväkodissa on lapsia noin kuusikymmentä ja ryhmiä kolme sekä esikoululaiset. Opinnäytetyön satupajatoimintaa ohjattiin minieskari- ja esikouluryhmälle eli 4-6 -vuotiaille lapsille. Ryhmien lapset vastasivat iältään pajoille asetettua kohderyhmää ja toiminnan sisältö vastasi tämän ikäisten lasten musiikillisia ja kuvataiteellisia taitoja. Päiväkotitatu-leijona noudattaa kuntansa varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmaa. Yhteen satupajaan osallistui keskimäärin kahdeksan lasta ja tuokion pituus vaihteli käytännössä neljästäkymmenestäviidestä kuuteenkymmeneen minuuttiin. Suosittelemme, että yksi ohjaaja toimii korkeintaan kahdeksan lapsen ryhmän kanssa, jotta toiminta olisi sujuvaa. Kahden tai useamman ohjaajan ohjatessa lapsiryhmä voi olla suurempikin. Satupajoihin osallistui myös joka kerralla vähintään yksi henkilökunnan jäsen. Mielestämme tämä oli hyvä toimintatapa, sillä työntekijät tunsivat lapset ja pystyivät siten auttamaan ryhmän hallinnassa.

8 Moonan ja Soonan maanantai - Musiikkisatupaja

8.1 1. toimintakerta

Ensimmäiseen musiikkisatupajaan osallistui yhdeksän lasta ja tuokio kesti noin 45 minuuttia. Tämän kerran tavoitteena oli arvioida pajan toimivuutta ja sen sisältöä yleisesti. Satupajan sisällön lisäksi toimintakerralla arvioitiin myös opinnäytetyön kokonaistavoitteen, satupajaohjeistuksien, laatimiseen liittyviä yksityiskohtia. Näitä

Kuva 5: Musiikkisatupaja

olivat esimerkiksi musiikkisatupajassa käytettävä musiikki sekä satua koskevat tukikysymykset ja niiden toimivuus käytännössä.

Jokaiselle lapselle laitettiin nimilappu satupajan alussa. Lapsia pystyi näin helposti kutsumaan nimeltä, joka tuki satupajan toimivuutta. Musiikkisatupaja aloitettiin yhteisen sopimuksen tekemisellä. Sovimme esimerkiksi siitä, että kuuntelemme toisiamme ja kohtelemme kaikkia hyvin satupajan aikana. Nimiringissä jokainen kertoi oman nimensä rytmittelemällä. Muut toistivat sen perässä. Tästä jatkettiin itse satuun ja sadun ympärillä tapahtuviin leikkeihin ja toimintoihin. Tarina luettiin lapsille istuen lattialla kirja auki lapsiin päin, jolloin kaikki näkivät kirjan kuvituksen.

Tarina aloitettiin Moonan ja Soonan maanantai -kirjan takaosasta, jossa on maapallon kuva ja esittelypätkät Suomesta sekä Gambiasta. Lapset osasivat kertoa paljon faktoja Suomesta, kuten pääkaupungin ja kieliä, joita Suomessa puhutaan. Gambian erilaiset kielet herättivät lapsissa selkeästi kiinnostusta. Juttelimmekin paljon eri kielistä ja lapset kertoivat innokkaasti mitä kieliä he tiesivät tai osasivat puhua. Sanarytmittelimme mandingon kielisillä sanoilla. Lapset oppivat sanat helposti, mutta taputus oli haastavampi. Kaikki lapset eivät pystyneet taputtamaan sanan tahdissa. Teimme lasten kanssa Gambian säälle äänimaailmaa soittimilla. Ohjaaja toimi tässä ”kapellimestarina” ja näytti kädellään voimakkuuden asteikolla hiljainen-voimakas siten, että käsi lähellä lattiaa tarkoitti hiljaista soittoa ja soiton voimakkuus kasvoi käden noustessa ylöspäin kohti kattoa. Soittimia oli päiväkodin puolesta monia erilaisia, joista lasten oli vaikea valita mieluista ja niistä syntyi heidän välilleen kinastelua. Gambialaista arkea ja kotitöitä käsittelevässä osuudessa kannoimme kuvitteellisesti vettä kaivolta pitäen hernesusseja pääläella. Veden saatavuus ja riittävyys herätti ajatuksia lapsissa. Lapset keskustelivat paljon erilaisista kotitöistä ja kertoivat millaisia kotitöitä itse tekevät. Puhuttiin myös siitä, kuinka voi auttaa toista ja tehdä jotain äidin tai isän avuksi kotona. Lapset huo-

mioivat, kuinka toinen saattoi tehdä samoja askareita kotona kuin itsekin, kuten esimerkiksi siivota omat lelut. Patsastyöskentelyä tehtiin kirjan kiusaamista ja erilaisuutta käsittelevässä osiossa. Lapset jaettiin kahteen ”porinaryhmään”, joissa oli ideana keskustella ensin kiusaamisesta ja muodostaa sitten ystävyyspatsas. Lapset eivät keskustelleet keskenään kovin pitkään aiheesta vaan keskittyivät miltei heti patsaan tekemiseen tai touhusivat ja juttelivat jotain muita asioita. Patsastyöskentelyssä molemmat ryhmät tekivät lopulta ”halipatsaat”. Loppurentoutuksessa maattiin jalat vastakkain lattialla ja tehtiin mielikuvitusmatka Gambian hiekkarannalle rauhallisen musiikin soidessa taustalla. Ohjaaja teki isolla huivilla aaltoja lasten päältä.

Ensimmäisen musiikkisatupajan arvioinnissa käytimme sosiometrista janaa lasten palautteen annossa. Kysyimme lapsilta toiminnan mielekkyyttä janalla ”Tylsää - Kivaa”. Yksi lapsista asettautui janan ”Tylsää” - päähän ja seitsemän vastakkaiseen päähän. Yksi lapsista ei halunnut osallistua palautteen antoon. Lapset eivät halunneet perustella valintaansa ja tähän annettiin vapaus. Kahdeksan lasta kertoi hernepusi-leikin, jossa kuvitteellisesti kannettiin vettä kaivolta, olleen heidän suosikkinsa. Yksi lapsi piti eniten loppurentouksesta. Yksi lapsista ei pitänyt etenkin voimakkaammasta soitosta, kun teimme äänimaailmaa soittimilla. Loppukeskustelussa lapset kertoivat, että heille jäi mieleen erityisesti eri kielet ja mandingon kielen tervehdys sekä kiittäminen.

Ensimmäinen toimintakerta osoitti, että toiminta oli melko onnistuneesti kohderyhmälle suunniteltua ja toimivaa. Tämä tuli esille käytännössä siten, että satupaja soljui luonnollisesti eteenpäin ilman erityisiä taukoja tai sovelluksia, lapset osallistuivat lähes kaikkeen toimintaan innostuneesti ja leikit olivat kohderyhmän ikään ja kehitystasoon nähden melko sopivia. Oman havainnoinnin perusteella päädyttiin helpottamaan mandingon kielisen sanarytmittelyn taputusta yksinkertaisempaan muotoon, koska kaikki lapset eivät päässeet kunnolla mukaan.

Lapset istuivat piirissä maton päällä satua kuunnellen. Etenkin toimintatuokioiden jälkeen lapset hakeutuivat lähemmäs ohjaajaa ja kirjaa, jolloin lattialle muodostui jonkinlainen etuja takarivi. Kaikki eivät nähneet kirjan kuvia kunnolla tästä johtuen. Keskustelimme aiheesta myös päiväkodin henkilökunnan kanssa, joilta saimme hyviä vinkkejä. Seuraavaa kertaa varten jäi mietittäväksi mahdollisuus ottaa penkit, kuviolaput tai vastaavat mukaan, joilla lapset voisivat istua satua kuunnellessaan. Tämän avulla kaikki näkisivät kirjan kuvat paremmin.

Soittimien valinta lasten keskuudessa osoittautui haastavaksi osuudessa, jossa tehtiin äänimaailma Gambian säälle. Päädyttiin siihen, että toisella toimintakerralla valitaan esimerkiksi kahden soittimen väliltä tai käytetään pelkästään kehosoittimia. Saadun palautteen perusteella myös soiton voimakkuus tulee jatkossa huomioida tarkemmin. Ohjaajan rooli korostuu siinä, että äänen taso pysyy siedettävänä kaikille lapsille. ”Kapellimestari” toimi hyvin lasten

kanssa eikä soitto niin sanotusti karannut käsistä missään vaiheessa. Lasten mahdollista ääniherkkyyttä olisi hyvä tiedustella etukäteen, jota emme osanneet arvioida ennen ensimmäistä toimintakertaa.

Ennen loppurentoutusta teimme lasten kanssa patsastyöskentelyä kiusaamiseen ja ystävyyteen liittyen, johon keskittyminen ei enää kunnolla riittänyt. Patsaiden teon voisi korvata jatkossa rauhallisemmalla ja keskustelelevammalla toiminnalla. Keskustelua herätti tässä ryhmässä eniten sadun osuus, jossa käsiteltiin Gambiassa tehtäviä kotitöitä. Jäimme pohtimaan vielä yhdenvertaisuuden tukemista musiikkisatupajassa. Patsastyöskentely toi esille hellyttävällä tavalla lasten välistä ystävyyttä, mutta keskustelu aihealueesta jäi vähäisemmälle. Kiusaamista käsiteltäessä on myös tärkeää miettiä, mitä termejä käyttää. Tehdäänkö esimerkiksi ”ystävyysspatsaita” vai ”kiusaamispatsaita” ja kuinka tämä tukee satupajan tavoitteita? Lasten palautteen antamisessa janan avulla jäimme miettimään palautteen luotettavuutta. Kuinka moni meni mahdollisesti samaan päättyyn, kuin hyvä ystävä? ”Tylsää”-päättyyn mennyttä lasta huvitti se, että hän meni eri päättyyn, kuin muut. Hän ei osannut kertoa, miksi valitsi kyseisen päädyn janalla. Toiminnan oma havainnoiminen vaikutti ensimmäisen kerran perusteella luotettavimmalta tavalta arvioida satupajan toimivuutta. Lasten palautteen antoon liittyen heräsi paljon kysymyksiä kuten vaikuttiko ryhmän paine siihen, että niin moni antoi hyvää palautetta, halusiko lapsi kokeilla miltä tuntuu mennä janan eri päähän, kuin muut satupajan mielekkyydestä riippumatta ja miten palautteeseen vaikutti lapsen aamun kulku ennen satupajaa?

8.2 2. toimintakerta

Toisella kerralla musiikkisatupajaan tulivat lapset, jotka olivat edellisellä viikolla osallistuneet kuvasatupajaan. Alkujutustelun aikana tuli hyvin esille, mitä lapset muistivat kuvasatupajasta ja tulivat selkeästi uteliain ja innostunein mielin heille uuteen satupajaan. Osallistujia oli yhdeksän ja tuokio kesti lähes tunnin. Tämä ryhmä oli hieman rauhallisempi ensimmäisen toimintakerran ryhmään verrattuna ja istuen tapahtuvaan keskusteluun pystyi käyttämään hyvin aikaa eikä ryhmän hallinta tai keskittyminen vaikeutunut siitä.

Musiikkisatupajan runko oli sama kuin edellisellä kerralla, joten tässä kuvauksessa keskitytään tarkemmin leikkeihin, joihin tuli muutoksia ensimmäi-

Kuva 6: Rytmittelyä

sen kerran perusteella. Tarinan aloitus herätti jälleen keskustelua erilaisista kielistä. Sana-rytmittelyleikissä taputettiin ”sumo lu le” -tervehdyksen tahdissa. Helputettu taputus sujui muutaman toiston jälkeen kaikilta lapsilta. Tervehdyksen jälkeen kiitettiin mandingoksi katsoen paria silmiin sekä käteltiin. Lapset vaihtoivat paria niin monta kertaa, että kaikki olivat kätelleet toisiaan. ”Porinaryhmissä” syntyi vähänlaisesti keskustelua kiusaamisesta yleisesti. Keskustelu suuntautui herkästi ohjaajaan päin sen sijaan, että olisi juteltu omassa ryhmässä ja se keskittyi yksittäisten kiusaamistapausten kertomiseen, jotka liittyivät esimerkiksi tavaran viemiseen toisen kädestä tai johonkin fyysiseen kuten nipistämiseen. Lapset siirtyivät nopeasti ystävyyspatsaiden tekoon, joista syntyi erilaisia yhteisiä piirejä ja halauksia. Osa lapsista hyräili loppurentoutuksessa käytettyä musiikkia vielä satupajan jälkeen ja käytäviltä kuului mandingoksi tervehdyksiä.

Lapset antoivat palautteen toiminnan mielekkyydestä asettumalla sosiometriselle janalle pätyihin ”Tylsää-Kivaa”. Kaikki asettuivat ”Kivaa”-päähän. Lapset kertoivat loppukeskustelussa pitäneensä kaikista leikeistä ja erityisesti musiikista. Musiikin myönteinen merkitys korostui tässä ryhmässä. Jälleen mainittiin erikseen suosikeiksi hernepusi-leikki sekä loppurentoutus.

Havainnointimme perusteella palautteen luotettavuus herätti edelleen kysymyksiä erityisesti ryhmän paineen merkityksestä. Päädyttiin siihen, että myös musiikkisatupajassa käytetään viimeisellä kerralla kuvallista palautteen antoa. Patsastyöskentely ei edelleenkään tuntunut vastaavan sitä, mitä halusimme satupajassa tavoitella keskustelun herättämisellä teeman ympärillä sekä yhdenvertaisuuden tukemisella. Keskustelua monikulttuurisuuden ympärillä heräsi paljon, mutta kiusaamiseen liittyvä pohdinta jäi jotenkin irralliseksi kokonaisuudesta. Patsastyöskentely tultaisiin korvaamaan muulla leikillä viimeisellä kerralla. Lasten ilmeistä ja eleistä näkyi havaintojemme mukaan nautinto satupajassa käytetystä musiikista.

8.3 3. toimintakerta

Viimeisessä musiikkisatupajassa oli osaksi lapsia, jotka olivat jo kerran aikaisemmin osallistuneet tuokioon. Osallistujia oli kahdeksan ja tuokio kesti noin viisikymmentä minuuttia. Otimme myös viimeiselle kerralle rekvisiittaa Yhteiset Lapsemme ry:ltä, joka loi mukavan tunnelman musiikkisatupajaan. Tällä kerralla päiväkodin

Kuva 7: Moonan ja Soonan matkassa

työntekijät havainnoivat toimintaa arviointikaavakkeen pohjalta ja oman havainnoinnin tukena käytettiin valokuvausta.

Oli mukava huomata, kuinka paljon lapsille oli jäänyt mieleen aikaisemmilta toimintakerroilta. Ohjaajan nimi oli suurimmalla osalla muistissa sekä tervehdykset ja kiittäminen mandingoksi. Värikäs kangas toimi tällä kerralla taikamattona lattialla, johon keräännuttiin kuuntelemaan tarinaosuuksia. Keskustelua syntyi tarinan pohjalta jälleen eri kielistä ja konkreettisesti eri kielten pituudesta sekä siitä, että olemme kaikkia erilaisia. Muut lapset toivat ihanasti esille yhden ryhmän jäsenen, jolla on taito koskettaa kielellä nenää ja kaikki halusivat kokeilla onnistumistaan siinä. Keskustelimme eroavaisuuksista ja samankaltaisuuksista. Tähän johti kirjan kohta, jossa kerrottiin että kaksostytöt Moona ja Soona eivät ole täysin samanlaisia, vaikka kaksosia ovatkin. Ennen loppurentoutusta kokoontuimme nyt kehupiiriin patsastyöskentelyn sijasta. Kehupiiri aloitettiin houkuttelemalla ”Kehukaveri” kassista ulos. Sellaisena toimi Yhteiset Lapsemme ry:ltä saatu pieni nukke. Lapsia houkuteltiin kannustamaan ja rohkaisemaan ”Kehukaveria” tulemaan ulos kassista. Lapset kannustivat ja kertoivat, ettei ole mitään pelättävää. Lopulta se tuli ohjaajan syliin ja tästä aloitettiin kehupiiri. ”Kehukaverin” ollessa sylissä tuli kertoa itsestään jokin positiivinen asia. Tämän jälkeen pehmohahmo ojennettiin toiselle ryhmäläiselle ja kehuttiin häntä. Lapset kertoivat itsestään asioita, joissa olivat hyviä, kuten piirtäminen, jalkapallo ym. Osa lapsista mietti pidempään, toiset osasivat heti kertoa jonkin hyvän asian itsestään. ”Kehukaveri” kulki melko hyvin lasten keskuudessa siten, että se tuli vuorollaan kaikille. Välillä tarvittiin aikuisen apua siinä, mitä mukavaa sanoisi toisesta ryhmän jäsenestä. Satupaja päätettiin loppurentoutukseen ja kuvallisen palautteen antoon yksilöllisesti. Osa lapsista kuitenkin keskusteli ennen palautteen piirtämistä siitä, minkälaista palautetta aikoo antaa.

Viimeisellä toimintakerralla lapset antoivat palautteen piirtämällä omalle lapulle surullisen, neutraalin tai hymynaaman. Palautteen antoa ohjeistettiin mallinaamojen avulla sekä kertomalla miten eri ilmeillä voi kuvastaa sitä, miltä toiminta on itsestä tuntunut. Halusimme, että jokainen lapsi saa yksilöllisesti miettiä oman palautteenannon. Tällä kerralla hajontaa tuli enemmän. Yksi lapsista piirsi surullisen, neljä neutraalia ja kolme hymyilevän naaman. Lähinnä lapset tulivat kertomaan iloisesta naamasta ja siitä, että olivat tykänneet satupajasta. Halusimme antaa mahdollisuuden olla myös sanomatta omasta palautteestaan mitään ja osa toimikin näin.

Havaintojemme mukaan satupajan toimintarunko vaikutti toimivalta sisällöllisesti ja ajankäytöllisesti näiden toimintakertojen perusteella. Jokaisen lapsen huomioiminen mielestämme toteutui musiikkisatupajassa. Etenkin kehupiiri osoittautui toimivaksi patsastyöskentelyn tilalle. Lapset osallistuivat siihen keskittyneesti heti kehukaverin ulos houkuttelemisesta lähtien aivan loppuun asti. Lasten ilmeistä ja olemuksesta saattoi havaita, että heistä oli mukava niin

kehua itseään kuin tulla toisen kehumaksi. Ohjaajan rooli oli tietysti merkittävä siinä, että kaikki lapset pääsivät kehutun asemaan ja löysivät itsestään myönteistä sanottavaa. Päiväkodin henkilökunnasta osallistunut työntekijä oli hyvänä apuna tässä, koska hän tunsivat lapset hyvin. Tämä oli todella toimiva osuus ennen loppurentoutusta ja toi toivotulla tavalla yhdenvertaisuuden tukemista ja lasten välistä ystävyyttä esille. Päätimme vaihtaa kehupiirin patsastyöskentelyn tilalle lopulliseen satupajaohjeistukseen. Kehupiirin avulla pystyttiin myös paremmin herättelemään keskustelua ystävyydestä ja kiusaamisesta. Etenkin tällä viimeisellä kerralla lapset itse veivät sujuvasti keskustelua eteenpäin ja yhdestä ajatuksesta heräsi usein toinen. Tähän saattoi vaikuttaa se, että osa lapsista osallistui nyt toistamiseen musiikkisatupajaan. Tämän perusteella heräsi kysymys siitä pystyisikö satupajojen avulla esimerkiksi alustamaan monikulttuurisuus-teeman parissa työskentelyn lapsiryhmässä, jonka kanssa työskentely jatkuu pidempään? Viimeinen kerta antoi osviittaa siitä, että se voisi hyvinkin toimia ja syventää pohdintaa monikulttuurisuudesta lasten keskuudessa.

9 Punakorvan kaksi kotia - Kuvataidesatupaja

9.1 1. toimintakerta

Ensimmäiseen kuvataidesatupajaan osallistui seitsemän lasta. Ryhmä koostui pääosin 5-6-vuotiaista lapsista ja toiminnan kesto oli noin 50 minuuttia. Ensimmäisen kuvataidepajan tavoitteet olivat sisällön arvioinnissa, miten suunnitellut toiminnot sopivat lapsiryhmälle ja kuinka pajan rakenne kokonaisuudessaan toimi. Satupajan sisällön lisäksi toimintakerralla arvioitiin myös opinnäytetyön kokonaistavoitteen, satupajaohjeistuksien, laatimiseen liittyviä yksityiskohtia, kuten tarvittavien materiaalien sekä pajatyöskentelyä tukevien kysymysten sisältöä.

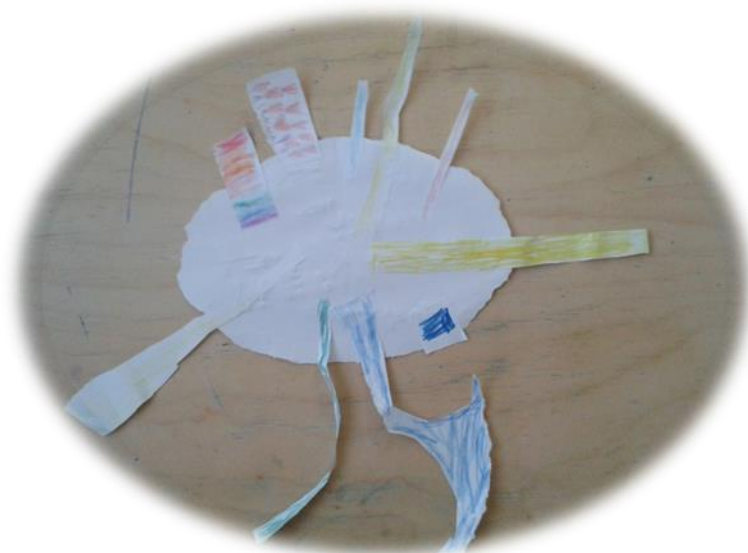

Kuva 8: Kuvataidesatupaja

Satupajatuokio aloitettiin tutustumalla toisiimme. Jokainen lapsi tervehdittiin yksitellen, jolloin lapset tulivat huomioituksi tasavertaisesti heti aluksi. Lisäksi lapsille laitettiin nimilappu, jotta pystyimme kutsumaan heitä nimellä, mikä lisäsi lasten keskittymistä että läsnäoloa. En-

nen sadun ja varsinaisen toiminnan aloittamista tutustuttiin virkattuun kilpikonnaan, joka tuli mukaan kuuntelemaan satua Punakorvasta. Eräs ryhmän tytöistä koki kilpikonnapohjelmien mieleiseksi, se helpotti häntä keskittymään sekä synnytti aistikokemuksen silittelyn kautta. Kilpikonnan avulla saatiin lisäksi heräteltyä keskustelua koko ryhmän kanssa rentouttaen näin ilmapiiriä. Tarinan lukeminen tapahtui piirissä lattialla ja tarina luettiin kirja avattuna lapsiin päin. Lapset pääsivät näin seuraamaan kirjan kuvitusta ja kuvat tukivat keskittymistä ja niistä tehdyt havainnot synnyttivät keskustelua. Toimintatuokioiden ajaksi lapset saivat hakeutua tilassa itselle mieleiseen paikkaan.

Tarina alkoi Punakorvan perheen ja kotimaan esittelyllä. Tähän liittyen jokainen lapsi sai piirtää kuvan perheestään ja esitellä sen muille ryhmäläisille. Lapset saivat valita mitä he halusivat perheestään kertoa. Tämän jälkeen tarinassa pohdittiin Suomen ja Gederan erilaisuutta. Lasten kanssa käänsimme ajattelumallin toisin päin ja aloimme pohtia mitä yhteistä kaikilla maailman ihmisillä on. Tämän pohjalta lapset askartelivat auringon. Auringolla oli kaksi merkitystä, sen lisäksi että se yhdistää kaikkia maailman ihmisiä se jätti lapsille konkreettisen muiston pajaan osallistumisesta. Lisäksi lapset kirjoittivat aurinkoon omat nimensä. Lapset kokivat auringon tärkeäksi ja pajan päätyttyä se kiinnitettiin päiväkodin seinälle. Viimeisenä kuvataiteellisenä toimintana lapset muovailivat muovailuvahasta voimaesineet itselle tärkeästä asiasta tai esineestä. Pajan lopussa käsitelimme lasten kanssa kiusaamista ja anteeksipyyttämistä tarinan tapahtumien johdantelemana.

Kuva 9: Yhteinen aurinko

Lasten parissa keskustelua heräsi paljon kaikkia ihmisiä yhdistävistä tekijöistä. Lapset keksivät paljon erilaisia asioita, kuten tähti, kuu, aurinko ja ilma. Keskustelumme syveni esiin noustua sanat isä, äiti ja talo. Onko kaikilla koti ja onko koti aina talo ja millaisia olivat lasten ajatukset isästä ja äidistä. Myös erilaiset perheet nousivat esille. Perheen piirtäminen

herätti eräissä lapsessa hämmennystä, sillä hänellä oli kaksi perhettä. Lapsi koki tilanteen vaikeaksi, kumman perheistä hän piirtäisi. Lapsen kanssa jutusteltuamme päätimme, että hän piirtää molemmat perheet, mutta eri puolille paperia. Lasta helpotti ymmärtää tilanne, kun Miina kertoi itse kolmesta omasta perheestään. Loppujen lopuksi työn touhussa lapsi unohti kokonaan piirtää toisen perheen. Lapset juttelivat paljon myös kiusaamisesta, mutta lasten kanssa tuli olla tarkkana siinä, että ketään ei lähdetty syyttelemään. Lapset herkästi kertoivat oikeilla nimillä, kuka oli kiusannut ketäkin ja miten. Tämä ei kuitenkaan ollut tehtävän tarkoitus.

Loppukeskustelun perusteella muovailuvahalla askarteleminen osoittautui kaikkien lasten suosikiksi. Ensimmäisen kuvataidesatupajan kokonaisarviointissa käytimme eri hymiöihin, eli ilmeisiin perustuvaa palautteenantoa. Paperiarkki oli lohkottu kolmeen palstaan, joihin oli piirretty eri ilmeet. Yhdessä oli iloinen hymiö, toisessa neutraali ja viimeisessä surullinen hymiö. Lapset kävivät kukin vuorollaan merkitsemässä sen hymiön mikä kuvasti satupajan jälkeisiä tunnelmia. Kaikki lapset osallistuivat palautteenantoon ja kaikki lapset piirsivät iloisen hymynaaman.

Lattialla istuminen tarinan aikana osoittautui hyväksi tavaksi, vaikka pohdimme myös muita vaihtoehtoja, kuten lasten istumista tuoleilla tai ohjaajan istumista tuoleilla lasten istuessa lattialla. Lattialla istuminen loi satupajaan tietynlaisen tunnelman ja aikuinen kohtasi lapset samalla tasolla. Koimme tärkeäksi tukea puhetta ja ohjeistusta jollakin liikkeellä. Esimerkiksi hiljaisuuden pyytäminen tehostui, kun samalla itse näytti laittavansa suun vetoketjun kiinni. Tämä korosti lisäksi lapsen yksilöllisyyttä, he osallistuivat pajaan yksilöinä, eivät ryhmänä.

Satupajan toiminnot osoittautuivat ikäryhmälle sopiviksi ja heidän kehitysvaihetta tukeviksi, mutta samalla haastetta antaviksi, eikä niitä lähdetty muuttamaan seuraavaa toimintakertaa silmällä pitäen. Satupajan toimivuuden kannalta haastetta toi luetun tarinan pituus, jota päätettiin lyhentää seuraavaa satupajaa varten. Lisäksi oli kiinnitettävä huomiota lasten aikakäsitukseen ja kuinka ilmaista toimintaan käytettävä aika. Etenkin perheen piirtämiseen lapset olisivat voineet käyttää aikaa vaikka kuinka. Seuraavaa kertaa varten minuuttien sijaan päätettiin toiminta-aika jättää määrittämättä lapsille. Ohjaajan vastuulle jäisi tilanteen ja käytetyn ajan lukeminen. Satupajan katkeamattomuuden ja toimivuuden kannalta oli hyvä pitää kaikki tarvittava materiaali käden ulottuvilla. Tämä aiheutti lapsissa hienoista malttamattomuutta.

Kaikki lapset arvioivat muovailuvahatehtävän mieleisekseen. Oman arviomme mukaan itse materiaali saattoi viedä lapsilta kuitenkin hieman huomiota toiminnan sisällöltä eli voimaesineen muovaamiselta. Oman havainnointimme pohjalta lapsia innostavin tehtävä oli oman perheen piirtäminen ja siitä kertominen. Ryhmän jokainen lapsi tuntui paneutuvan tehtävään ja

jokainen halusi mielellään esitellä oman perheensä. Satupajan toimivuuden kokonaisarvioinnin näkökulmasta yhteisellä hymynaama-arkilla annettu palaute ei välttämättä antanut realistista kuvaa ryhmäpaineen vaikutuksen vuoksi. Seuraavalle kerralle palautteen antoa päätimme muuttaa yksilöllisemmäksi.

9.2 2. toimintakerta

Toisen kuvataidesatupajan ryhmä koostui pääosin lapsista, jotka edellisellä kerralla olivat osallistuneet musiikkisatupajaan. Lisäksi mukana oli pari edelliskerralla poissa ollutta lasta. Kaiken kaikkiaan ryhmässä oli kymmenen lasta. Satupajan kesto venyi tällä kertaa tuntiin.

Kuva 10: Punakorvan matkassa

Tutustumis- ja tervehtimisrinki tapahtui samalla tavalla kuin ensimmäiselläkin kerralla, mutta heti alussa oli nähtävissä ryhmän vilkkaampi ilmapiiri. Osa syynä oli ryhmän koko, mutta vaikuttavana tekijänä saattoivat toimia myös lasten temperamentit sekä ryhmän koostuminen lähes kokonaisuudessaan pojista. Virkattu kilpikonna toimi tässäkin ryhmässä hyvänä keskustelun aloittajana, mutta ensimmäiseen ryhmään poiketen jouduimme laittamaan kilpikonnän sivuun loppuajaksi, jotta saimme lapset keskittymään kuunteluun. Ensimmäisen ohjauskerran huomioiden pohjalta tarinaa oli toista ohjausta varten lyhennetty ja yksinkertaistettu. Tarina tuntui nyt vastaavan paremmin pajan tarvetta ja toimintaa. Vilkaakin ryhmä jaksoi keskittyä tarinan kulkuun.

Satupajan toiminnot pysyivät samoina kuin ensimmäisessä pajassa. Perheiden piirtäminen laittoi vilkkaimmatkin lapset keskittymään ja kaikki saivat aikaiseksi kuvat perheistään. Edellisen ryhmän töihin verrattaessa toisessa ryhmässä useat lapset piirsivät perheen sijoitettuna heidän omaan kotiinsa. Lapset jaksoivat myös kertoa ja kuunnella perheistä hyvin. Paja erosi ensimmäisestä siinä, että tällä kertaa aikaa kului siirtymävaiheisiin melko paljon enemmän kuin ensimmäisessä. Toimintojen jälkeen vei hetken aikaa, että ryhmä saatiin hiljenemään tarinan kuunteluun.

Vaikka keskustelua ensimmäiseen pajaan verrattuna syntyi vähemmän, keskustelu lähti liikkeelle lasten omista oivalluksista. Musiikkipajassa käydyt keskustelut eri kielistä herätti keskustelua myös Punakorvan kotikielestä. Mitä kieltä Gederassa puhuttiin ja mitä kieliä lapset osasivat. Lisäksi lasten kanssa käytiin mukava juttutuokio anteeksipyyttämisestä erään lapsen kerrottua esimerkin omista leikeistään, joita eräs toinen lapsi oli tullut häiritsemään. Lapset kokivat anteeksipyyttämisen tärkeäksi, mutta välillä haastavaksi. Etenkin kaverilta anteeksi pyytäminen koettiin vaikeammaksi kuin vanhemmilta pyydetessä.

Tässäkin ryhmässä lapsille mieleisin tehtävä oli voimaesineen muovailu. Kun toisessa ryhmässä huomio tuntui kiinnittyvän enemmän materiaaliin kuin tehtävänantoon, oli tässä ryhmässä selvästi huomattavissa lasten pohdinta heille tärkeästä tavarasta tai esineestä. Jälleen esiin nousi erilaisia ruokia, mutta lisäksi muovailtiin lemmikki sekä sisar. Esiin nousi myös pohdintaa mitä on välttämättömyys ja miten pystyisi valitsemaan mukaansa vain välttämättömät tavarat

Kokonaisarviointia varten lapsilta kerättiin jälleen palaute hymynaamojen avulla. Tällä kertaa jokainen lapsi sai palan paperia, johon piirrettiin satupajan jälkeistä tunnelmaa kuvaava hymynaama. Tälläkin kertaa kaikki lapset osallistuivat palautteen antoon. Saadusta palautteesta seitsemän oli hymyileviä ja kolme neutraalia ilmettä.

Pajan edetessä huomasimme, että lasten ei voinut antaa istua ringissä aivan missä järjestyksessä halusivat, vaan melko pian koimme parhaaksi tavaksi ottaa ryhmän äänekkäimmät lapset lukijan viereen istumaan. Tämän ryhmän tapauksessa koimme hyväksi, että mukana oli päiväkodin henkilökunnan jäsen, joka tunsikin lapset ja heidän tapansa olla ja toimia. Satupajan toiminnallisen sisällön toimivuus sai tämän kerran jälkeen vahvistuksen. Koska kolmannella ohjauksella lapset osallistuvat kuvataidepajaan jo toistamiseen, päätimme tehdä pieniä muutoksia toiminnan sisältöihin. Teemat pysyvät samoina, mutta aiheita käsiteltäisiin hieman eri näkökulmasta. Palautteen anto sujui mielestämme tällä kerralla paremmin ja saatu palaute muuttui todellisuutta kuvaavammaksi, kun ryhmäpaine oli vähentynyt.

9.3 3. toimintakerta

Kolmanteen ohjauskertaan lapsiryhmät oli sekoitettu uudelleen, jotta pääsimme kokeilemaan ohjausta uuden ryhmäkoonpanon kanssa. Kaikki lapset olivat osallistuneet jo kertaalleen kuvataidesatupajaan. Aiempien ohjauskertojen pohjalta pajan toimintarunko oli osoittautunut toimivaksi, joten uskalsimme tehdä pieniä muutoksia sisältöön. Satupajaan osallistujia oli yhteensä yhdeksän. Tämänkertaisen satupajan kokonaiskesto oli 60 minuuttia. Tällä kertaa myös kuvasimme toimintaamme. Satupaja käynnistyi nimien kertaamisella. Otimme käyttöön hie- man haastavamman nimileikin, jossa lapset sanoivat oman nimensä ja lempiväriinsä, jotka rin- gissä seuraava toisti ennen oman nimen ja lempiväriin kertomista. Käynnistelimme satupajaa muistelemalla Punakorvan tarinaa edellisiltä kerroilta. Tämän avulla pystyimme arvioimaan kuinka lapset olivat kysyneet keskittymään tarinaan osallistuessaan ensimmäiseen kuvataide- pajaan. Lapset tuntuivat muistavan tarinan kulun melko hyvin, Punakorvan mielipuuhan koti- maassaan Gederassa, tämän perheen sekä Ketema-kanin.

Aiemmista satupajoista poiketen perheen sijasta lapset piirsivät mielikuvansa Gederasta. Mil- laiseksi he kuvittelivat Punakorvan kotimaan tarinan perusteella. Kuvissa toistuivat aurinko, puut sekä vesi. Lapset pohtivat missä päin maapalloa Gederassa mahdollisesti sijaitsee. Lapset pääsivät pohtimaan erilaisuutta uudesta kuvakulmasta, ihmisten ja eläinten asuinalueista. Tällä kertaa emme käyneet piirustuksia läpi yksi kerrallaan, vaan kokosimme piirustukset näyttelyksi huoneen lattialle. Auringon askartelun sijaan lapset muodostivat sateenkaaren heidän paitojen väriä hyödyntäen. Lapset asettuivat riviin paidan värien mukaan mukaillen sateenkaaren raitoja.

Kuva 11: Tältä näyttää Gederal!

Muovailuvaha tehtävä vei aikaa suunniteltua enemmän. Suurin osa lapsista oli jälleen innostuneita materiaalista ja sen mahdollisuuksista. He muovasivat voimaesineitään yhä uudelleen ja uudelleen. Lapset pohtivat tarkkaan, mikä olisi heille tärkeä asia tai esine. Eräs lapsista pohti hyvin tarkkaan, mikä esine olisi hänelle tärkeä. Hän muovaili ensin yhden, mutta kun se ei vastannut täysin hänen ajatustaan voimaesineestä, hän teki uuden. Vasta neljäs esine oli se mitä hän todella tarvitsi. Hän muovaili makuupussin.

Lopussa käydyn keskustelun perusteella lasten mielitehtäväksi osoittautui jälleen muovailu. Tämä todella kävi ilmi muovailuun käytetystä ajasta ja keskittymisestä. Koska satu oli lapsille jo tuttu, sen käsittely vei aiempia kertoja vähemmän aikaa, jolloin keskusteluun käytettiin enemmän aikaa. Johdattelimme keskustelua myös hieman eri asioihin, kuin aiemmillä kerroilla, jotta lasten mielenkiinto aihetta kohtaan säilyi ja välttyttiin turhalta toistolta. Lapset uskalsivat entistä avoimemmin tuoda ääneen esille ajatuksiaan tarinan herättämistä kysymyksistä. Esiin nousi mietteitä Punakorvan koulunkäynnistä, esimerkiksi miten tärkeää on ymmärtää kieltä ja kuinka uuden kielen oppii.

Keräsimme jälleen lapsilta kokonaisarvioinnin hymynaamoja käyttäen. Käytimme edelliseltä kerralta hyväksi havaittua menetelmää, jossa lapsille jaettiin omat laput palautteen antoa varten. Saimme palautteen kaikilta lapsilta, kahdeksan lapsista piirsi hymyilevän naaman ja yksi lapsi neutraalin.

Ohjaajan näkökulmasta tarinan sisäistäminen on ensiarvoisen tärkeää, sillä satupajan sisällön toimivuus nojaa vahvasti tarinaan. Vaikka lyhensimmekin tarinaa prosessin aikana, tarinan sisältö kasvoi. Tarinan ja satupajan toimivuuden kannalta lukemistekniikkaan ja tyyliin kannattaa kiinnittää huomiota ja sen tärkeyteen panostaa.

Pajan alussa pitämämme nimileikki toimi mielestämme hyvin ryhmässä, jossa jäsenet tunsivat toisensa entuudestaan. Sateenkaaritehtävä sen sijaan osoittautui hieman vaativaksi, sillä lapset olivat epävarmoja sateenkaaren väreistä. Tämän tehtävän onnistuminen vaati ohjaajalta selkeää ohjausta ja saattaa olla hieman liian haastava 4-5-vuotiaille. Ryhmäpaineen vaikutus lasten arviointiin satupajasta väheni jälleen viimekerrasta. Tällä kertaa lapset selkeästi hakivat oman paikkansa piirtäessään tunnelmiaan kuvaavia hymynaamoja.

10 Arviointi

Opinnäytetyön tavoitteet	Arviointikysymykset	Arvioinnin tulokset
Satupajaohjeistus	1. Miten onnistuimme satupajaohjeistuksen tuottamisessa?	Onnistuimme luovia menetelmiä käyttämällä laatimaan satupajaohjeistukset monikulttuurisuuden käsittelemiseen. Ohjeistukset vastaavat 5-6 -vuotiaan musiikillista ja kuvataiteellista kehitystasoa, mutta ovat sovellettavissa eri-ikäisille.
<p>Satupajaohjeistuksen toimivuuden arvioiminen käytännössä</p> <p>Keskustelun herättely monikulttuurisuudesta ja yhdenvertaisuudesta lasten parissa</p>	<p>2. Miten toiminnallinen osuus vaikutti satupajaohjeistuksen kehittämiseen?</p> <p>Heräsikö lasten keskuudessa keskustelua teemasta?</p>	<p>Kehitimme satupajojen runkoa toimivammaksi käytännön kokemuksen avulla. Muutamia leikkejä muutettiin vastaamaan lasten ikätasoa ja yleistä innostusta vastaaviksi. Ohjeistuksessa pyrittiin tuomaan esille tarkemmin asiat, jotka osoittautuivat käytännössä huomioitaviksi. Toiminnan kuvauksessa on avattu tarkemmin satupajojen kehitysprosessia.</p> <p>Lasten parissa heräsi keskustelua monikulttuurisuudesta, ystävyydestä ja kiusaamisesta. Keskusteluja on kuvattu tarkemmin toiminnan kuvauksessa.</p>

<p>Oman oppimisen tavoitteet</p> <p>Lisätä tietämystä aiheesta</p> <p>Käytännön kokemuksen kartuttaminen sekä peilaaminen lastentarhanopettajan työhön</p>	<p>3. Miten opiskelijat onnistuivat vastaamaan itselleen asetettuihin tavoitteisiin?</p>	<p>Olemme syventyneet aiheeseen ja tätä kautta oppineet paljon uutta sekä lisänneet tietämystämme monikulttuurisuudesta ja rasismista sekä sen ilmenemisestä lasten parissa. Perehdyimme 5-6 vuotiaan musiikilliseen ja kuvataiteelliseen kehitykseen. Olemme oppineet, miten luovia menetelmiä voi hyödyntää tämän ikäryhmän kanssa ja mitä silloin tulee huomioida. Pystymme hyödyntämään oppimaamme ajatellen lastentarhanopettajana toimimista.</p> <p>Saimme kokemusta 5-6 -vuotiaiden lasten ohjaamisesta, ryhmän hallinnasta ja yhdessä tekemisestä ja luomisesta.</p> <p>Jokainen ryhmä ja toimintakerta olivat erilaisia ja ainutlaatuisia. Omien tavoitteiden saavuttamista on kuvattu tarkemmin itsearvioinnissa.</p>
--	--	--

Taulukko 2: Opinnäytetyön arviointi

10.1 Satupajaohjeistuksen arviointi

Pajaohjeiden arviointi perustui Yhteiset Lapsemme ry:n tiedottajan Irma Marttisen sekä vapaaehtoistoiminnan koordinaattori Minna Kiljalan kanssa tammikuussa 2015 käytyihin keskusteluihin. Koska pajaohjeet tulevat olemaan osa yhdistyksen vapaaehtoisten koulutusta, tuli tämä huomioida ohjeita suunniteltaessa niin sisällön kuin visuaalisen ilmeen kohdalla. Ohjeet laadittiin selkeiksi, havainnollistaviksi ja yksityiskohtaisiksi, jotta kuka tahansa ja missä tilanteessa vain voisi ohjata pajat ohjeita apuna käyttäen.

Kuvataiteellisten ja musiikillisten kehitysasteiden esittely koettiin hyödylliseksi teoriaksi satupajan kohderyhmästä. Satupajaohjeistuksien visuaalisen ilmeen mukaili yhdistyksen ja Rohkeasti rasismia vastaan! -koulutuksen materiaaleissa käytettyjä logoja, värejä ja fontteja. Satupajaohjeistukset koettiin kokonaisuudessaan toimiviksi yhdistyksen näkökulmasta. Palautteen mukaan teoreettisessa viitekehyksessä käsiteltiin satupajojen kehittelyn kannalta oleellisia asioita sekä valittujen termien ja satujen käyttö oli hyvin perusteltua.

10.2 Satupajojen toimivuuden arviointi

Satupajojen toimivuuden arviointi perustui oman havainnointimme lisäksi päiväkotit Satuleijonan henkilökunnalta sekä lapsilta saatuun palautteeseen. Henkilökunnan arviointi perustui havainnointiin satupajojen aikana sekä sen pohjalta täytettyyn arviointikaavakkeeseen (liite 2). Arviointikaavakkeet täytettiin molempien satupajojen viimeisen ohjauksen jälkeen. Henkilökunnan arviointi kohdistui pajoissa käytettävien satujen toimivuuteen sekä pajojen sisällön arvioimiseen. Lisäksi henkilökunta vastasi kysymyksiin ryhmän ohjaamisesta vapaaehtoistoiminnan kontekstissa.

Päiväkodin henkilökunta koki sadut lapsille sopiviksi. Saduissa oli selkeä juoni ja erityisesti kirjojen kuvitukset saivat henkilökunnalta kiitosta. Satujen sisältö ja ohjattu toiminta olivat hyvin kytköksissä toisiinsa. Lasten keskittyminen sadun kuunteluun vaihteli ryhmittäin. Yksi ryhmistä oli haastava ohjattava. Tuttu ympäristö innoitti joitakin lapsia kiinnittämään huomionsa pois sadusta. Eräs henkilökunnan jäsen antoi vinkin tuoleista kootusta ringistä, jolloin lapsella olisi oma turvallinen paikkansa, josta seurata sadun kulkua.

Toiminnan sisältö arvioitiin vastaamaan lasten kehitystasetta niin kuvataiteissa kuin musiikissa. Toiminnan koettiin tarjonneen lapsille myös arkielämän haastetta odottamisen ja keskittymisen muodossa. Pajat koettiin lapsia innostaviksi ja niiden katsottiin tuoneen päiväkodin arkeen uutta sisältöä. Lasten aktiivisuus ja innostuneisuus olivat henkilökunnan mielestä selvästi nähtävissä ja toiminta koettiin kaikki lapset huomioon ottavaksi. Erityisesti henkilökunta nosti esiin käyttämämme nimilaput, jolloin pystyimme kohtaamaan lapset yksilöinä eikä vain ryhmän jäsenenä. Monikulttuurisuusnäkökulma tuli satupajoissa esille lapsille sopivalla tavalla. Monikulttuurisuuden käsittely koettiin tapahtuneen hienovaraisesti, mutta innostaen.

Lapsille annetut ohjeet koettiin selkeiksi ja lasten huomiot ja kommentit otettiin huomioon. Tilan- ja ajankäyttö koettiin onnistuneeksi, vaikka pajojen kesto vaihteli eri ryhmien kesken. Hankalien tilanteiden hallinta koettiin hoituneen hyvin, vaikka henkilökunta joutuikin välillä puuttumaan ryhmän toimintaan. Puuttumiseen johtaneet syyt olivat keskittymiseen liittyviä, äänekkyttä sekä vilkkautta. Tämän vuoksi päiväkodin henkilökunta piti hyvänä myös heidän osallistumistaan pajoihin. Vapaaehtoisohjaajuuden näkökulmasta satupajat koettiin selkeiksi

ja johdonmukaisiksi ohjata. Henkilökunta painottikin erilaisten ryhmien vaikutusta toiminnan onnistumiseen.

Päiväkodin henkilökunnalla oli suuri merkitys pajatoiminnan rakentumisessa. He pystyivät tarkastelemaan pajatoimintaa pedagogisesta näkökulmasta, ja antamaan näin kehitysehdotuksia lasta ajatellen. Päiväkodin henkilökunnalta saatu palaute koettiin totuudenmukaiseksi ja luotettavaksi. Olisimme silti kaivanneet kehitysehdotuksia toiminnan sisällön lopulliseen rakenteeseen. Lopulliset pajarungot korjaantuivat pääosin omien havaintojemme pohjalta tehdyillä muutoksilla.

Lapsilta saatu palaute pajojen toimivuudesta oli spontaania, toiminnan yhteydessä esiin nousseita ilmaisuja ja reaktioita. Pajojen jälkeen kerätty palaute lasten tunnelmista auttoi meitä havaitsemaan, missä olimme onnistuneet ja mikä mahdollisesti oli lapsista ollut tylsää. Koimme päiväkodin 5-6-vuotiaat lapset hyväksi kohderyhmäksi toiminnan sisällön kehittämisessä. Lapset olivat tuttuja keskenään, mikä kasvatti uskallusta heittäytyä mukaan toimintaan. Toimintaympäristö oli heille tuttu ja he kokivat sen turvalliseksi. Toki olisi ollut mielenkiintoista kokeilla pajojen toimivuutta myös monikulttuurisessa ympäristössä, päiväkotiryhmässä lapset olivat kantasuomalaisia. Tällä tavoin koimme kuitenkin saaneemme rakennettua muuntautumiskelpoiset pajaohjeet, joiden sisällöt vastaavat 5-6-vuotiaiden lasten kiinnostuksen kohteita ja kehitystasoa.

10.3. Monikulttuurisuudesta heränneen keskustelun arviointi

Monikulttuurinen ääni nousi esiin satupajan aikana toistuvasti. Lasten kanssa aihe nousi esiin hyvin normaaleista ja arkipäiväisistä asioista. Pohdimme erilaisia ilmastoja ja maita joissa he olivat käyneet. Mitä erilaista näissä maissa oli verrattuna Suomeen? Muovailuvahasta lapset muovailivat paljon erilaisia ruokia, pitsoja, nakkeja sekä lihapullia. Tämä synnytti keskustelua erilaisista ruoista, joita lapset olivat maistaneet. Monikulttuurisuuden käsittely tapahtui ryhmässä käytyjen keskustelujen kautta lähes huomaamattomasti. Lapset tekivät huomioita ja toivat esiin omia ajatuksia käsiteltävistä aiheista. Vaikka keskustelut eivät aina olleet pitkiä, niistä nousi esiin hienoja oivalluksia kulttuureiden eroista. Kuvataidesatupajassa eräs lapsi toi esiin ihmetyksensä

Luovien menetelmien avulla keskustelun herättely sujui luontevasti ja lasta tukien. Lapset jäivät hyräilemään musiikkisatupajassa käytettyä musiikkia ja käytävältä kuului vielä lähtiessä sadussa ja leikeissä käytettyjä mandingon kielen sanoja. Tämä oli todella mukava huomata ja kertoi siitä, että monikulttuurista ääntä on pystytty nostamaan esille musiikin avulla. Kuvataidepajassa askarreltu aurinko herätti lapset huomaamaan, mikä kaikki meitä ihmisiä yhdistää. Aurinko herätti lapsissa selvästi ajatuksia. Yksi auringosta laitettiinkin päiväkodinseinälle muistuttamaan ihmisten yhtäläisyyksistä.

Ryhmäkokoonpano vaikutti syntyneen keskustelun määrään, mutta vilkkaammankin ryhmän parissa keskustelua heräsi. Heidän parissaan keskustelu oli spontaanimpaa, ilmaan heitettyjä ajatuksia. Rauhallisemmissa ryhmissä keskustelu pohjautui enemmän vuorovaikutukselle. Ohjaajan rooli monikulttuurisen äänen esiin tuomisessa oli johdatella keskustelua mutta antaa lapsille samalla tilaa tuoda esiin ajatuksia. Omien havaintojemme pohjalta ohjaajalta vaadittiin tilannetajua sekä lasta tukevaa vuorovaikutusta. Lisäksi ohjaajan oli oltava valmiina reagoimaan yllättäviinkin kysymyksiin tai ajatuksiin.

Olisi ollut mielenkiintoista päästä keskustelemaan monikulttuurisuuteen liittyvistä teemoista myös monikulttuurisessa ympäristössä. Mitä asioita olisi noussut esiin? Kuinka näkökanta olisi muuttunut tai vaihdellut. Päiväkotilapsille pitämillämme ohjauskerroilla näkökulma oli aina suomalaisesta käsin. Miltä monikulttuurisuus näyttäisi esimerkiksi somalialaisen tai intialaisen silmin?

10.3 Miinan itsearviointi

Opinnäytetyöprosessimme käynnistyi noin vuosi sitten. Aiheen löytäminen oli aluksi vaikeaa, jopa turhauttavaa. Omien työn aiheelle asetettujen toiveiden ja vaatimusten täyttäminen ei tuntunut olevan kovin helppoa. Halusin tehdä työn, jolla on todellista merkitystä tilaajalleen sekä asiakasryhmälle. Yhteiset Lapsemme ry:n Rohkeasti rasismia vastaan! -koulutus, johon osallistuin yhdessä parini kanssa, laittoi viimein prosessin käyntiin. Työn puitteissa olen päässyt tutustumaan erilaisiin sosiaalialan työtehtäviin eri sektoreilla. Yhdistystoiminnan hankkeisiin ja projekteihin perustuva toiminta tuntui mielenkiintoiselta, samaan aikaan hektiseltä mutta myös vapaalta, jopa rennolta. Aiemmat kokemukseni päiväkodeista ovat perustuneet kunnallisen päivähoidon malliin.

Olen tyytyväinen valintaan tehdä opinnäytetyö parityönä. Parityöskentelyssä vastuu oli kahdella, mutta samalla vastuu oli suurempi. Oli vastuussa sekä itselleen että parilleen. Yhteistyömme sujui hyvin, tavoitteellisesti mutta samalla joustavasti. Oli helppo työskennellä, kun tietää vahvuudet ja heikkoudet, sekä omalta kohdaltaan että työparin. Yhteistyömme lähtökohta on ollut toisen arvostaminen. Samantyylliset elämäntilanteet auttoivat lisäksi ymmärtämään työprosessissa tapahtuneita aikataulullisia muutoksia sekä antoivat perspektiiviä prosessin läpiviemisen vaatimaan ajankäyttöön. Prosessin aikana jouduimme myös istumaan alas, ja yhdessä selventää työn tarkoitusta ja tavoitteita. Työn käsittelyminen helpotti, mitä yksinkertaisemmin sitä ajatteli. Aluksi itse sorruin juuri monimutkaiseen ajattelutapaan. Parin kanssa työskentely mahdollisti avun saannin ja vertaistuen, aina kun sille oli tarvetta.

Itselleni asettamani tavoitteet keskittyivät pääosin lasten parissa työskentelyyn, kuinka toimia 5-6-vuotiaiden lasten parissa ja kuinka käsitellä heidän kanssaan monikulttuurisuutta. Tavoitteisiini olin kirjannut myös luovien menetelmien käytön tapana käsitellä aihetta. Luovien menetelmien käyttö tuntui itselleni kuitenkin erittäin luonnolliselta tavalla toimia ja sen vuoksi koin suoriutuneeni siinä hyvin. Jälkeenpäin ajateltuna olisin voinut haastaa itseäni toiminnallisuuden kannalta vielä enemmän. Samalla kuitenkin koin, että luovat menetelmien käyttö pitää luonnistua myös sellaisilta, jotka eivät aiemmin ole toimineet näitä menetelmiä käyttäen. Myös työn kokonaistavoitteen, pajaohjeistuksen, kannalta luovuutta piti säännöstellä, jotta pajat olisivat toteutettavissa eri toimintaympäristöissä.

Halusin työn kautta päästä tutustumaan lasten parissa esiintyvään rasismiin ja sen eri muotoihin eri ikävaiheissa. Olin itse tuudittautunut naiiviinkin näkemykseen lasten syrjimättömästä maailmasta, kunnes työtä tehdessä esiin nousi lapsen jo hyvin varhaisessa vaiheessa tekemä havainnointi toisesta ihmisestä ja näiden mahdollisesta vaikutuksesta lapsen toimintaan. Työn edetessä vahvistui myös näkemys aikuisen rooleista lapsen elämässä. Aikuisen toiminta ja esimerkki voivat olla lapsen kehitykselle haitallista, samalla kuitenkin aikuisella on suuri vastuu vaikeiden asioiden käsittelyssä. Tämä herätti ajatuksia omista suunnitelmista päiväkotimaailmassa. Kuinka suuressa roolissa päiväkodin henkilökunta voi olla monikulttuurisuuden ja rasmin käsittelemisessä. Ja millaiselta monikulttuurinen tulevaisuus näyttää lasten näkökulmasta. Voiko monikulttuurisuus tulla läpinäkyvästi osaksi arkipäivää vai jääkö sen ylle leijailemaan pieni mörkö ikuisiksi ajoiksi.

Ammatillisen kehityksen seuraaminen tapahtui pääosin satupajojen yhteydessä oppimispäiväkirjan avulla. Muuttuvat lapsiryhmät, ennakoimattomat kysymykset sekä reaktiot sekä selkeän ohjauksen yhdistelmä auttoivat ymmärtämään läsnäolon tärkeyttä. Eettisten arvojen linkittyminen ohjaukseen korosti käytettävien termien kaikua, mitä sanoja kannatti lasten kanssa käyttää ja kannattaako lapsille opettaa sellaista mitä he eivät tiedä ja tietämisellä ei ole heidän sen hetkessä arjessaan merkitystä. Lisäksi pohdinnoissani esiin nousi tietoisuus omasta tekemisestä, mikä auttoi tilanteen hallinnassa. Opinnäytetyöprosessin avulla löysin uusia tapoja ja menetelmiä työskennellä 4-6-vuotiaiden lasten kanssa. Toiminnan luominen ei tarvitse aina materiaa tai välineitä. Tämä ajatus vahvistui suunnitellessamme satupajoja ohjattavaksi lähes missä vain.

10.4 Johannan itsearviointi

Osallistuminen Miinan kanssa Rohkeasti rasismia vastaan! -koulutukseen antoi loistavan alkusyysäyksen opinnäytetyölle. Minusta oli hienoa lähteä työskentelemään asian parissa, jota kohtaan on aito kiinnostus. Toiminnallisuus oli minulle tärkeä kriteeri opinnäytetyön toteutusta pohtiessani. Konkreettisen tuotoksen, satupajaohjeistuksen, suunnittelemisen ja tuottamisen

otin uutena haasteena vastaan. Tämä sekä muut asiat osoittautuivat yhteisiksi kiinnostuksen aiheiksi opinnäytetyö parini kanssa, joten yhteistyö eteni luontevasti. Minun kohdallani pari-työ on ollut tärkeä erityisesti työn edistymisen kannalta sekä ajatusten vaihdossa. Vaikeissa tilanteissa on voinut kääntyä toisen puoleen.

Monikulttuurisuuden teema lasten parissa on tullut hyvin läheiseksi ja tutuksi opinnäytetyö-prosessin aikana. Kaikessa laajuudessaan se käsittää valtavasti asioita ja siihen liittyy myös paljon erilaisia lieveilmiöitä. Opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä ovat muun muassa rasismi ja kiusaaminen, mutta halusin musiikkisatupajaa ohjatessani lähestyä aihetta myönteisestä näkökulmasta ja yhdessä lasten kanssa tekemisen kautta. Mielestäni tämä onnistui hyvin. Halusin keskittyä yhdenvertaisuuden ja ystävyuden tukemiseen sekä mahdollisesti uusien kokemusten antamiseen ja uuden oppimiseen puolin ja toisin. Minusta tämä toteutui ohjauksen ja musiikkisatupajan puitteissa. Sain lapsilta upeasti erilaisia ja uusia näkökulmia aihealuetta koskien.

Opinnäytetyön aikana puitteet ja aikataulu olivat rajalliset. Välillä tuntuikin, että satupajan hiomista olisi voinut jatkaa loputtomiin toiminnan havainnoimisen perusteella. Toiminnalla viittaan käytännössä toteutettuihin ohjauksiin 5-6 -vuotiaiden lasten parissa. Oli tärkeää pitää mielessä kenelle ohjeistukset ovat suunnattu (vapaaehtoisille) ja se, että ne toimisivat monenlaisissa lapsiryhmissä, myös päiväkodin ulkopuolella. Mielestäni molemmat satupajat toimivat nyt hyvin yksittäisinä tuokioina, mikä niiden idea onkin. Opinnäytetyön alkumetreillä ideoitiin Yhteiset Lapsemme ry:n työntekijöiden kanssa, että ohjauksia toteutettaisiin esimerkiksi päiväkodissa, avoimessa päiväkotitoiminnassa ja lasten kesäleirillä. Tämä olisi voinut antaa uudenlaisia näkökulmia satupajan sisällön kehittämiseen, mutta tutkimuslupakäytäntöiden hankaluuden vuoksi päädyttiin siihen, että pajat ohjataan vain yhdessä päiväkodissa. Onnekseni satupajaohjeistukset tulevat olemaan osa yhdistyksen Rohkeasti rasismia vastaan! -koulutusta ja pääsen jatkamaan työskentelyä niiden parissa. Etenkin opinnäytetyön haastavissa kohdissa potkua on antanut se, että tämän tuloksena on konkreettinen tuotos, jonka toimivuutta on kiitelty ja mistä voin olla itsekin ylpeä.

Tavoitteenani oli perehtyä aihealueeseen syvällisesti. Olen oppinut valtavasti uutta ja tutkinut aihetta monesta eri näkökulmasta, mutta huomannut myös ettei oppiminen lopu tähän. Monikulttuurisuus on osa jokapäiväistä elämäämme ja muuttaa muotoaan osana yhteiskuntaamme. Minulla on herännyt vahva kiinnostus moninaisuutta kohtaan laajemmassa skaalassa ja tähänastisen perehtymisen ja oppimisen lisäksi on kasvanut suuri halu oppia lisää. Sain varmuutta ja kokemusta 4-6 -vuotiaiden lasten parissa työskentelystä. Olen tyytyväinen heittäytymiseeni ohjaajana satupajassa, mutta koen sen edelleen myös kehittämisen ja tarkkailun paikkana. Olen hiljalleen löytämässä omaa tietäni siinä, miten eläydyn tekemiseen esimerkiksi tarinan kertomisen muodossa. Koin toimineeni innostavana ja vastuullisena ohjaa-

jana. Kysymysten ja kehujen kautta pidin aktiivisesti osallistuvien lasten mielenkiintoa yllä ja yritin innostaa mukaan myös passiivisempia osallistujia. Pysin huomioimaan kaikki lapset yksilöinä ja kunnioitin jokaisen päätöstä osallistua tai olla osallistumatta johonkin.

Koen saaneeni vahvan ammatillisen pohjan, joka suuntaa ohjaamistani ja tekemistäni erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Oman tekemisen reflektointi ja kyseenalaistaminen ovat mielestäni oleellisia asioita ammatillisuuden ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Minusta oli tärkeää havainnoida asioita ja toimia erityisellä herkkyydellä lapsiryhmissä etenkin, kun opinnäytetyön aihealue voi koskettaa lapsia niin monella eri tapaa. Opinnäytetyöprosessi oikeastaan herätteli ja vahvisti haluani työskennellä lasten parissa. Teoriapohjan ja käytännön kokemuksen vahvistumisen myötä valmiuteni toimia lastentarhanopettajana ovat mielestäni hyvät. Toiminnallisuus, luovuus ja ammatillisuus ovat vahvasti läsnä tekemisessäni. Kuitenkin oman ammatillisen minän ja omien toimintatapojen löytäminen lastentarhanopettajana ovat vielä kesken ja uskon käytännön kokemuksen tuovan tälle osa-alueelle paljon lisää. Jokainen ohjaustilanne on aina uusi ja erilainen enkä usko, että mihinkään voi valmistautua täydellisesti. Mielestäni minulla on kuitenkin hyvät valmiudet selvittää erilaisista tilanteista ja tarkastella asioita monesta eri näkökulmasta. Opinnäytetyö avasi myös omat silmäni monikulttuurisuuteen ja yhdenvertaisuuteen liittyvissä kysymyksissä etenkin aiheiden monitahoisuuden vuoksi.

11 Pohdinta ja johtopäätökset

Yhteiset Lapsemme ry:ltä tarjoutunut opinnäytetyöaihe vapaaehtoisuuskoulutukseen sisältyvästä lapsille suunnattujen toiminnallisten satupajojen suunnittelusta oli omaa oppimistamme sekä suorittamiamme opintoja ajatellen hieno mahdollisuus. Työelämästä lähtöisin oleva aihe tukee ammatillista kasvua sekä antaa mahdollisuuden tarkastella, kuinka omat tiedot ja taidot vastaavat työelämän senhetkisiä tarpeita (Vilka ym. 2003, 17). Lähtökohtaisestikin halusimme sisällyttää opinnäytetyöhömmä toiminnallisen osuuden, mutta tarjottu aihe sisälsi myös muita kiinnostuksen kohteitamme kuten monikulttuurisuuden käsiteltävänä aiheena sekä 5-6 -vuotiaat kohderyhmänä. Lasten ja nuorten ennakkoluuloja käsittelevän tutkimuksen perusteella tämä ikä on otollinen ennakkoluulojen ennalta ehkäisemiseen (Friedrich Schiller University Jena 2012). Tämä tuki kohderyhmän valintaa. Halusimme lisäksi tehdä opinnäytetyön, josta olisi aidosti iloa ja hyötyä kentällä, niin yhdistykselle, lapsille kuin vapaaehtoisille ohjaajillekin. Omalta osaltaan työn konkreettisuus aiheutti myös paineita prosessin eri vaiheisiin. Opinnäytetyön myötä täytyivät lisäksi vaatimukset lastentarhanopettajan pätevydestä, joka meillä molemmilla oli suunniteltu osaksi opintoja.

Monikulttuurisuus on aiheena ajankohtainen ja meitä kaikkia koskettava. Vaikka maahanmuuttajien määrä Suomessa suhteutettuna kantaväestön määrään on edelleen matala muihin

Euroopan maihin verrattuna, on heidän määrä ollut kasvussa viimeisten vuosikymmenien aikana. (Väestöliitto 2014.) Tämä johtaa väistämättä siihen, että monikulttuurisuus kasvaa kaikissa arjen ympäristöissä. Päiväkoti-ikäisten lasten parissa aiheen käsittelyyn on kiinnitettävä huomiota lapsen rakentaessa samaan aikaan kuvaa ympäröivästä maailmasta sekä itsestään. Meidän oli myös pohdittava prosessin kulkua eettisestä näkökulmasta. Käytettävät termit ja tavat käsitellä aihetta nousivat työmme keskeisiksi teemoiksi. Mitä kautta aihetta tulisi lähteä käsittelemään? Valitsemamme suunta kohti positiivista ajattelua, ystävyyttä ja yhteistyötä edistävää toimintaa osoittautui mielestämme oikeaksi ja kohderyhmän kanssa toimivaksi. Teeman ympärillä korostuivat myös reflektoinnin sekä omien arvojen ja ennakkoluulojen tiedostamisen merkitys.

Opinnäytetyömme tarkoitus oli kehitellä lapsille toiminnalliset satupajat monikulttuurisuuden käsittelemiseen. Prosessissa oli kyse valmiiden pajaohjeiden suunnittelusta ja koostamisesta. Teoreettisessa viitekehyksessä keskityttiin monikulttuurisuuteen ja sen ympärillä esiintyviin teemoihin kuten rasismiin. Lisäksi toimme työssä esiin teoriaa lasten taiteellisista kehitysas-teista, joiden pohjalta pajojen toiminnot suunniteltiin. Päiväkodissa tapahtuneilla toiminta-kerroilla keskityttiinkin havainnoimaan lasten reaktioita, kiinnostuneisuutta sekä käytettyjen satujen ja toimintojen soveltuvuutta aiheen käsittelyssä.

Noin vuoden kestäneen opinnäytetyöprosessin aikana vakuutuimme entisestään aiheen käsittelemisen tärkeydestä 5-6-vuotiaiden kanssa. Ikä on otollinen yhdenvertaisuuden tukemiseen ja eettisten kysymysten pohtimiseen, jotka usein askarruttavat esikouluikäistä lasta (Hongisto-Åberg ym. 2001, 51). Koimme myös luovien menetelmien olevan erityisen hyvä keino monikulttuurisuuden käsittelemisessä tämän ikäryhmän parissa. Yhdessä sadun kanssa ne osoittautuivat käytännössä hyvin toimiviksi toimintamuodoiksi. Taidelähtöiset menetelmät auttavat lapsia oppimisessa ja luova toiminta tulee lapsilta luonnostaan muun muassa leikin muodossa (THL 2014). Satupajoissa aikuisella ei tarvitse olla valmiita vastauksia vaan niitä tarkastellaan ja pohditaan yhdessä lasten kanssa, joka antaa mahdollisuuden molempin puoliseen oppimiseen ja aitoon vuorovaikutukseen. Hongisto-Åbergin ym. mukaan aikuisen rooli esikouluikäisen lapsen kehityksessä on olla lähellä, läsnä ja kuunnella. Ohjattu toiminta on perusteltua lapsiryhmän toimivuuden vuoksi. Aikuinen huolehtii siitä, että ketään ei syrjitä ryhmässä. (2001, 51.) Tärkeys aikuisen vastuusta kulki käsi kädessä Yhteiset Lapsemme ry:n arvomaailman kanssa.

Musiikin ja kuvataiteiden käyttö satupajojen menetelminä oli meille luonnollinen valinta. Omat mielenkiinnon kohteemme sekä opinnoissa suorittamamme syventävät opinnot antoivat pajojen kehittämiseen toimivan pohjan. Koimme menetelmien olevan mieleisiä ja tuttuja myös lapsille. Lisäksi menetelmät vastasivat Yhteiset Lapsemme ry:n tarpeisiin koulutusmateriaalin jatkumona jo käytössä olevalle Tuija Koivukosken tanssin ja liikkeen pajalle. Menetel-

mät tarjosivat lapsille kokonaisvaltaisen kokemuksen monikulttuurisuuden käsittelemisessä. Lapset saivat kokemuksia ryhmä- ja yksilötyöskentelystä sekä aistien kautta. Musiikin ja kuvataiteiden avulla lasten osallistaminen pystyttiin toteuttamaan erityisen matalalla kynnyksellä. Menetelmiä käytettäessä pyrittiin lisäksi vahvistamaan lasten kehitystietoa kuvataiteen ja musiikin parissa.

Opinnäytetyömme lopputuloksena olivat onnistuneet ja työelämää palvelevat satupajaohjeistukset, jotka tulivat osaksi Rohkeasti rasismia vastaan! -koulutusta. Saamamme palautteen mukaan tuotos palvelee tarkoitustaan ja on herättänyt kiinnostusta työelämässä. Työn teemat kuten monikulttuurisuus ja yhdenvertaisuus ovat tuotoksen kehittämisen pohjana. Kuitenkaan tämän opinnäytetyön puitteissa ei arvioida millä tavoin satupajat voivat tukea yhdenvertaisuutta lasten keskuudessa. Tai esimerkiksi miten pidemmällä aikavälillä tämänkaltaisella toiminnalla voidaan vaikuttaa lasten asenteisiin siten, että rassistista kiusaamista kyettäisiin ennalta ehkäisemään? Satupajojen tuottamisen pohjana oli tämänhetkinen tieto muun muassa siitä millaisella toiminnalla voi olla vaikutusta ennakkoluulojen ennalta ehkäisemiseen. Mielenkiintoinen tutkimuksen aihe olisikin pidemmän aikavälin seuranta rasismien vastaisessa toiminnassa sekä sen vaikutuksista lapsiryhmissä. Lapsilla toiminnan perustana toimivat valtaväestön näkemykset ja stereotyyppit (Rastas 2007, 127). Myös vanhemmilla on iso rooli lasten ennakkoluulojen kehittymisessä (Friedrich Schiller University Jena 2012). Tämä tuo omat haasteensa ennakkoluulojen käsittelemiseen. Satupajoissa on kuitenkin mahdollisuus käsitellä teeman ympärillä asioita turvallisesti aikuisen kanssa. Leikki on lapsen paras oppimisympäristö ja taiteessa on kyse todellisuuden ilmentämisestä leikkimällä (Helenius & Korhonen 2008; Venkula 2003, 43). Luovissa menetelmissä työskennellään oman itsensä kanssa ja niiden avulla voi käsitellä erilaisia aiheita ja asioita toiminnan kautta. Tämä on lapsille luontaista ja auttaa oppimisessa. (THL 2014.) Satupajat ovat rakentuneet muun muassa näiden teorioiden pohjalta, jolloin niissä on ainekset työskennellä siten, että lapset pääsevät käsittelemään omia ennakkoluulojaan ja pohtimaan yhteiskunnassamme esiintyvää monikulttuurisuutta sekä parhaimmassa tapauksessa oppimaan aiheesta jotain uutta.

On vaikea arvioida miten monikulttuurisuus näyttäytyy vaikkapa kymmenen vuoden kuluttua yhteiskunnassamme. Seuraavat sukupolvet tulevat todennäköisesti elämään entistä enemmän useiden kulttuurien kirjossa, jolloin monikulttuurisuus on toivottavasti luonnollinen osa arkea. Rasismiin ja kiusaamiseen liittyvät ilmiöt tuskin katoavat mihinkään, joten kaikenlainen työ: ennalta ehkäisevä, tiedottava, puuttuva sekä apua ja keinoja tarjoava, on mielestämme tärkeää. Ei pidä myöskään unohtaa teeman rikastavaa puolta eli moninaisuudesta iloitsemista ja sitä, kuinka jokainen voi ja saa olla ylpeä omasta kulttuuristaan.

Opinnäytetyömme keskeisenä arvona toimi toisen kunnioittaminen. Pyrimme noudattamaan tätä ajattelua läpi koko prosessin, niin keskinäisessä työskentelyssämme kuin työelämätahojen sekä lasten ja heidän perheidensä kanssa toimiessa. Työelämätahojen kanssa teimme sopimukset opinnäytetyöstä sekä sille asetettujen tavoitteiden ja vaatimusten saavuttamisesta. Tiedotimme toiminnasta lasten vanhempia ja toimintaan osallistumiselle vaadimme luvan huoltajilta (liite 1). Lapsella oli oikeus jättäytyä pois toiminnasta missä vaiheessa vain. Huomioimme lisäksi vanhempien toiveet kuvamateriaalin taltioinnissa ja käytimme kuvia sovitulla tavalla. Kunnioitimme myös päiväkodin omia toiveita ja tiedotimme päiväkotia opinnäytetyön julkisuudesta. Oma toimintaamme pohdimme yhdessä käytyjen keskustelujen sekä oppimispäiväkirjan avulla.

Lasten keskuudessa herää monesti hyvin spontaaneja kysymyksiä ja keskusteluja. Aihealue saattaa herättää lapsissa voimakkaitakin tunteita, jos on esimerkiksi itse joutunut kiusaamisen kohteeksi. Vaikka ohjaustuokiot olivat etukäteen suunniteltuja, pyrimme reagoimaan lasten tarpeisiin ja tarvittaessa muokkaamaan toimintaa esimerkiksi antamalla enemmän aikaa yhteiselle keskustelulle. Pyrimme huomioimaan jokaisen lapsen yksilönä, sekä ryhmän jäsenenä. Talentian ammattieettisten ohjeiden mukaan yksilöllisyyden kunnioittaminen on perusta moraalisesti ja eettisesti kestäväälle toiminnalle. Asiakkaan omien näkemysten esiin tuominen sekä erilaisten vaihtoehtojen näkeminen on keskeistä sosiaalialan työssä. (2013, 6.) Halusimme saada lasten äänen kuuluviin keskustelujen ja leikkien myötä.

Pyysimme lapsilta palautetta jokaisen toimintakerran jälkeen. Huomasimme, että palautteen luotettavuutta oli vaikea arvioida ryhmäpaineen vuoksi. Kehitimme erilaisia menetelmiä palautteen keräämiseen tämän ratkaisemiseksi. Mielestämme monenlaiset asiat saattoivat vaikuttaa lasten antamaan palautteeseen kuten esimerkiksi kaverit ja päivän kulku ennen satupajaa. Koimme palautteen arvioinnin hieman haastavaksi, mutta pyrimme huomioimaan lisäksi lasten reagointia ja toimintaa itse satupajan aikana.

Pajaohjeet kokosimme Yhteiset Lapsemme ry:n arvopohjan mukaisesti. Satupajaohjeistusta koskien kävimme keskusteluja Yhteiset Lapsemme ry:n henkilökunnan kanssa. Yhteiset Lapsemme ry:n verkkosivuston mukaan järjestön tavoitteena on saada monikulttuuristen lasten ääni kuuluviin suomalaisessa yhteiskunnassa (2015). Halusimme huomioida tämän satupajaohjeistuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Talentian ammattieettisten ohjeiden mukaan sosiaalialan ammattilaisella on velvollisuus estää negatiivista syrjintää, joka perustuu esimerkiksi ihon väriin, rotuun tai kulttuuriin. Etninen ja kulttuurinen moninaisuus tulee huomioida ja kunnioittaa sitä. (2013, 9.) Sitouduimme työssämme erityisesti näiden asioiden huomioimiseen.

Lähteet

- Ahponen, P. 2001. Kulttuurin pesäpaikka. WSOY. Helsinki.
- Anttonen, R. 2009. Manne takaraivossa - Ennakkoluulot ja syrjintä suomalaisten romaniyrittäjien kokemana, Fenomenografinen tutkimus. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Bethell, S. 2014. Kuvan terapeuttisuus. Luentomateriaali. Laurea-ammattikorkeakoulu. Vantaa.
- Eriksen, T. 1998. Small places, large issues. Pluto Press. Sterling, Virginia.
- Friedrich Schiller University Jena 2012. http://www.uni-jena.de/en/News/PM120127_Prejudices.html Viitattu 20.10.2014
- Hailu, A. & Polkutie, A. 2009. Punakorvan kaksi kotia - maahanmuuttajalapsi sijaisperheessä. Pesäpuu ry. Helsinki.
- Hakkarainen, P. 2008. Leikki ja leikin ohjaus varhaiskasvatuksessa teoksessa Pedagogiikan palikat - Johdanto varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. SanomaPro. Helsinki.
- Hakkola, K., Laitinen, S. & Ovaska-Airasmaa, M. 1991. Lasten taidekasvatus. Kirjayhtymä. Hämeenlinna.
- Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Tammi. Helsinki.
- Heikkilä-Halttunen, P. 2013. Lasten kuvakirjojen pitkä tie tasa-arvoisiin esitystapoihin teoksessa Kaikille lapsille toim. Rastas, A. Tietolipas. Helsinki.
- Heikkilä-Halttunen, P. & Rastas, A. 2013. Lastenkirja maahanmuuttajana teoksessa Kaikille lapsille toim. Rastas, A. Tietolipas. Helsinki.
- Helenius, A. & Korhonen, R. 2008. Pedagogiikan palikat - Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Sanoma Pro. Helsinki.
- Helsingin Sanomat 19.8.2014. <http://www.hs.fi/kaupunki/a1408338308716>. Viitattu 5.10.2014.
- Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piiroinen, A. & Mäkinen, L. 2001. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Warner/Chappell Music Finland Oy. Tampere.
- Jurvanen, J. 2013. Lapsen kuvallinen kehitys. Luentomateriaali. Laurea-ammattikorkeakoulu. Vantaa.
- Kanninen, S. & Markkula, H. 2011. R-sana. Kirja rasismista ja siihen puuttumisesta. Pelastakaa Lapset Ry, Helsinki.
- Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. 2001. Taiteen ja leikin lumous: 4-8 -vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Finn Lectura. Helsinki.
- Kempainen-Koivisto, R. & Salmio, T. (toim.) 2008. Matkalla suvaitsevaisuuteen - Kansainvälisyyskasvatuksen menetelmäopas 5-8-vuotiaiden lasten ohjaajille. Suomen YK-liitto. Helsinki.
- Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2011. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. MLL. Folkhälsan. Helsinki.
- Kotka, R. 2011. Tarinat tunteiden tulkkina. PS-kustannus. Jyväskylä.

Kupiainen, J. 2003. Mikä monikulttuurisuus? teoksessa Monenkirjava rasismi toim. Simola, R. & Heikkinen, K. Joensuu University Press. Joensuu.

Lahikainen, A. R., Punamäki, R. & Tamminen, T. (toim.) 2008. Kulttuuri lapsen kasvattajana. WSOY. Vantaa.

Lapsiasiavaltuutettu 2014. <http://www.lapsiasia.fi/yhdenvertaisuus> Viitattu 20.10.2014.

Malander, E-L & Ojala T. 2013. Ipana-impro. Opas osallistavaan satuimprovisaatioon. Draamatyö.

Minkkinen, L., Jokinen, S., Muurinen, E. & Surakka, T. 1997. Lasten hoitotyö. 4. painos. Kirjayhtymä. Tampere.

MoniNet 2011. <http://moninet.rovala.fi/Suomeksi/Monikulttuurisuudesta-kiinnostuneille/Monikulttuurisuus>. Viitattu 19.12.2014

Männistö, Y. 2008. Yhteiset Lapsemme 1988-2008. Yhteiset Lapsemme ry. Helsinki.

Oikarinen-Jabai, H. 2013. Kuvakulmia Helsinkiin ja Suomeen somalINUORTEN silmin teoksessa Kaikille lapsille toim. Rastas, A. Tietolipas. Helsinki

Oikarinen-Jabai, H. 2007. Moonan ja Soonan maanantai. Yhteiset Lapsemme ry. Helsinki.

Ole rohkea ja reilu - uskalla välittää 2013. <http://www.olerohkeajareilu.fi/mista-on-kyse-2/>. Viitattu 11.8.2014.

Paavola, H. & Talib, M-T. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. PS-Kustannus. Jyväskylä.

Pusa, T. 2013. Kuvallinen ilmaisu. Luentomateriaali. Laurea-ammattikorkeakoulu. Vantaa.

Puuronen, V. 2011. Rasistinen Suomi. Gaudeamus. Helsingin Yliopisto. Helsinki.

Rastas, A. 2007. Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tampere.

Rastas, A. 2005. Rasismi. Oppeja, asenteita, toimintaa ja seurauksia teoksessa Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta toim. Rastas, A., Huttunen, L. & Löytty, O. Vastapaino. Tampere

Ruokonen, I. 2001 Äänimaisemia ja ilmaisun iloa musiikin kielellä teoksessa Taiteen ja leikin lumous: 4-8 -vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus toim. Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. Finn Lectura. Helsinki.

Sinkkonen, J. 2001 teoksessa Taiteen ja leikin lumous: 4-8 -vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus toim. Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. Finn Lectura. Helsinki.

Sisäministeriö 2014. <http://www.intermin.fi/fi/yhdenvertaisuus/> Viitattu 19.12.2014

Talentian ammattieettiset ohjeet 2013. Talentia ry. Helsinki.

Terveystieteiden tutkimuskeskus, 9.7.2014. http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/taidelahtoiset_menetelmat. Viitattu 20.1.2015.

Uusikylä, K. 2001 Lapsen luovuus elää vapaudessa teoksessa Taiteen ja leikin lumous: 4-8 -vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus toim. Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. Finn Lectura. Helsinki.

Venkula, J. 2003. Taiteen välttämättömyydestä. Kirjapaja Oy. Helsinki

Vilka, H. 2010 Toiminnallinen opinnäytetyö -materiaali.
http://vilka.fi/hanna/Toiminnallinen_ont.pdf Viitattu 4.2.2015.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003 Toiminnallinen opinnäytetyö. Tammi. Helsinki.

Väestöliitto 2014.
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/. Viitattu 5.10.2014

Yhdenvertaisuuslaki 2004. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021> Viitattu 20.10.2014

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. http://www.lskl.fi/files/206/LOS_sopimus.pdf
Viitattu 15.1.2015.

Yhteiset Lapsemme -lehti 1/2014. Yhteiset Lapsemme ry. Helsinki.

Yhteiset Lapsemme ry 2015. www.yhteisetlapsemme.fi/viestimme Viitattu 21.1.2015

Kuvat

Kuva 1: Opinnäytetyön orientaatioperusta	9
Kuva 2: Kirves & Stoor-Grennerin (2010, 6) luokittelu päiväkodeissa tapahtuvan kiusaamisen tavoista ja muodoista	12
Kuva 3: Moonan ja Soonan maanantai -kirjan keskeiset teemat	20
Kuva 4: Punakorvan kaksi kotia -kirjan keskeiset teemat	23
Kuva 5: Musiikkisatupaja	30
Kuva 6: Rytmittelyä	32
Kuva 7: Moonan ja Soonan matkassa	33
Kuva 8: Kuvataidesatupaja	35
Kuva 9: Yhteinen aurinko	36
Kuva 10: Punakorvan matkassa	38
Kuva 11: Tältä näyttää Gedera!	40

Taulukot

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet	26
--	----

Liitteet

Liite 1 Lupakysely.....	59
Liite 2 Arviointikaavake.....	60

Liite 1 Lupakysely

LUPAKAAVAKE

19.10.2014

Hei Satuleijona-vanhemmat!

Olemme järjestämässä päiväkodissa satupajoja opinnäytetyömme puitteissa. Satupajat tullaan pitämään kolmena perättäisenä keskiviikkona _____ kello 9 alkaen.

Satupajoissa on kyse tarinan ympärille rakentuvasta toiminnasta. Pajoissa käsitellään monikulttuurisuutta luovien toimintojen, musiikin ja kuvallisen ilmaisun, avulla. Lapsenne tulisi osallistumaan molempiin pajiin. Yhden pajan kesto on noin 45 min ja tulemme järjestämään toiminnan siten, että pajat eivät osuisi kenenkään lapsen kohdalla samalle päivälle.

Koska kyseessä on opinnäytetyö, tutkimme satupajojen yhteydessä myös omaa ohjaajuuttamme. Tämän vuoksi tulemme käyttämään valokuvia pajojen taltioinnissa. Dokumentointi tullaan toteuttamaan siten, että lasten kasvot eivät näy kuvissa. Pajojen lopussa tulemme keräämään lapsilta lisäksi palautetta omasta toiminnastamme. Nämä palautteet tulemme käsittelemään anonymisti työmme kirjallisessa osassa. Pyydämmekin lupaa käyttää kuvia lastenne askartelutöistä sekä mahdollisista tilannekuvista opinnäytetyömme yhteydessä. Lisäksi toimeksiantajamme, Yhteiset Lapsemme ry, on toivonut voivansa käyttää valokuvamateriaalia esimerkiksi omalla Internet-sivustollaan.

Vastaamme mielellämme mieltä askarruttaviin kysymyksiin koskien niin satupajoja kuin dokumentointia!

Pyydämme palauttamaan alla olevan lupakyselyn päiväkodille mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään _____.

Yhteistyöterveisin,

Miina Kortesmäki
miina.kortesmaki@laurea.fiJohanna Rasimus
johanna.rasimus@laurea.fi

Sosiaalialan luovien toimintojen opiskelijat, Laurea-ammattikorkeakoulu, Vantaa

Lupakysely osallistumisesta satupajatoimintaan sekä siinä tehtävään dokumentointiin.

_____	SAA OSALLISTUA	_____
(Lapsen nimi)	EI SAA OSALLISTUA	_____
	LASTA SAA KUVATA	_____
	LASTA EI SAA KUVATA	_____

Liite 2 Arviointikaavake

SATUPAJATUOKION ARVIOINTIKAAVAKE

Päivämäärä:

Satupajan teema:

 1=huono, 2=melko huono, 3 =kohtalainen, 4=hyvä, 5=erittäin hyvä

SATU TOIMINNAN TAUSTALLA:

Koe tko sa dun sopivaksi esikoulukäisille?

1 2 3 4 5

Vastaako sa dun sisältö ohjattua toimintaa?

1 2 3 4 5

Millaiseksi koet lasten keskittymisen satua kuunneltaessa?

1 2 3 4 5

TOIMINNAN SISÄLTÖ:

Vastaako toiminta lapsen kehitystasoa?

1 2 3 4 5

Koe tko toiminnan kaikkia lapsia kohtaan tasavertaiseksi?

1 2 3 4 5

Millaiseksi koet lasten osallistumisen ja aktiivisuuden?

1 2 3 4 5

Koe tko, että toiminnalla pystytään tuomaan esille monikulttuurisuutta?

1 2 3 4 5

RYHMÄN OHJAAMINEN:

Kuinka ohjaaja otti huomioon lapset, heidän ajatuksensa ja mielipiteensä?

1 2 3 4 5

Onnistuiko ajan ja tilan käyttö?

1 2 3 4 5

Kuinka ohjaaja suoriutui hankalista tilanteista?

1 2 3 4 5

Koe tko sa tupajan ohjaamisen soveltuvan vapaaehtoistyöhön?

1 2 3 4 5

MUUTA HUOMIOITAVAA:

YHTEISET LAPSEMME RY

Ole rohkea ja reilu - uskalla välittää!

MUSIIKKIPAJAN OHJEISTUS 5-6-VUOTIAILLE

MUSIIKKISATUPAJA 5-6-VUOTIAILLE

Miina Kortesmäki

Johanna Rasimus

YHTEISET LAPSEMME RY

Ole rohkea ja reilu - uskalla välittää!

YHTEISET LAPSEMME RY

Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää!

MUSIIKKIPAJAN OHJEISTUS 5-6-VUOTIAILLE

SISÄLLYSLUETTELO

SATUPAJAN TAVOITE	3
LAPSET JA MUSIIKKI	3
Lapsen musiikillinen kehitys	4
SATUPAJAN TOIMINTARUNKO	5
1 Musiikkisatupajan aloitus ja tutustuminen	6
2 Toiminta alkaa	6
3 Musiikkisatupajan lopetus	11

MUSIIKKIPAJAN OHJEISTUS 5-6-VUOTIAILLE

SATUPAJAN TAVOITE

Satupajan tavoitteena on herätellä lapsissa ajatuksia ja kysymyksiä monikulttuurisen teeman ympärillä tarinan ja yhdessä tehtävän toiminnan avulla. Nämä kaksi tekijää antavat lapsille keinon käsitellä itselle vieraita ja vaikeitakin asioita ja tuoda omia mielipiteitään sekä ajatuksiaan esille. Vapaaehtoiset ohjaajat sitoutuvat Yhteiset Lapsemme ry:n arvomaailmaan ohjatessaan satupajoja.

Musiikkisatupajan tavoitteena on herätellä ja avata keskustelua esikouluikäisten parissa monikulttuurisuudesta ja yhdenvertaisuudesta. Eettiset periaatteet voidaan ottaa esille satupajassa. Tämän avulla herätellään lapsen ajatuksia oikeudenmukaisuudesta ja toisten huomioimisesta. Yhdenvertaisuuden tukemista ja moninaisuuden kunnioittamista voidaan edistää musiikilla, jolla tutustutaan erilaisiin kulttuureihin. Uudet kulttuurit voidaan musiikillisten elämysten kautta kokea kiinnostavina tutustumisen kohteina lasten parissa.

Laululeikeillä on omia osatavoitteita, jotka ovat mainittuina toimintarungossa. Satupajan runko koostuu aloituksesta, keskiosasta ja lopetuksesta. Aloitus koostuu aiheen esittelystä ja ohjaajan esittäytymisestä sekä yleisestä tutustumisesta lapseen. Musiikkisatupaja aloitetaan istuen yhdessä. Keskiosassa syvennyttään satuun ja musiikkileikkeihin eli aktiiviseen toimintaan lasten kanssa. Lopuksi rauhoitutaan ja musiikkisatupaja lopetetaan istuen yhteiseen keskusteluun.

LAPSET JA MUSIIKKI

Musiikki voi toimia sekä rauhoittavan että aktivoivan ilmapiirin luoja. Se voi toimia myös toiminnan pysäyttämässä ja ajattelemaan rauhoittumisessa sekä ilon tuomisessa ja liikkumaan innostamisessa. Yhdessä musisointi rakentaa hyvää ryhmähenkeä, koska musiikkitoiminnan muodot ovat yleensä hyvin sosiaalisia.

Musisointi rakentaa lapsen itsenäisyyttä ja itsetuntoa. Lapsi voi saada ilon ja onnistumisen kokemuksia spontaanissa musisoinnissa, jossa ei ole oikeaa tai väärää suoritustapaa. Musiikkisatupajassa pyritään juuri tällaiseen toimintaan, jossa tärkeintä ei ole puhdas tai mallin mukainen suoritus vaan yhdessä tekeminen ja ihmetteleminen sekä luova ilmaisu. Musiikin avulla lapsi voi ilmaista ja purkaa tunteitaan.

MUSIIKKIPAJAN OHJEISTUS 5-6-VUOTIAILLE

Lapsen musiikillinen kehitys

Musiikkisatupajan toiminta on suunniteltu 5-6-vuotiaiden lasten kehityksen ja musiikillisen kehityksen pohjalta, mutta se toimii helpotettuna ja sovellettuna hyvin myös 4-5-vuotiaille.

5-6-vuotias:

- lapsi tajuaa sävelkorkeuden, rytmin ja melodian olemassaolon
- osaa demonstroida joitakin musiikillisiä käsitteitä
- laulaa opetettuja lauluja yhä tarkemmin
- tajuaa harmonian ja sointujen olemassaolon
- osaa käyttää käsiä ja jalkoja itsenäisesti, esim. taputtaa sanarytmiä ja kävellä sykkeessä
- kehittyy musiikkiliikunnassa tempon ja sykkeen tarkemmassa kehollisessa toteutuksessa
- nauttii musiikillisista ryhmätansseista ja leikeistä ja oppii niitä
- lapsi on innokas aloittamaan soittimen soiton opiskelun

Lähde: Taiteen ja leikin lumous: 4-8 -vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. 2001. Finn Lectura. Helsinki.

MUSIIKKIPAJAN OHJEISTUS 5-6-VUOTIAILLE**SATUPAJAN TOIMINTARUNKO****“Moonan ja Soonan maanantai”**

Musiikkiin painottuvan satupajan toiminnallinen osuus kietoutuu Helena Oikarinen-Jabain sadun, Moonan ja Soonan maanantai, ympärille:

“Moonan ja Soonan maanantai kertoo suomalais-gambialaisten kaksostyttyöjen päivästä. Yhdessä kavereiden, opettajan, äidin ja muiden kirjan hahmojen kanssa Moona ja Soona pohdiskelevat ja rakentavat erilaisten paikkojen ja ajallisten tapahtumien välimaastoon sijoittuvaa kotia. Kirja soveltuu päiväkotij- ja alakouluikäisille sekä heidän vanhemmilleen ja opettajilleen. Sen äärellä on hyvä pohtia moninaisuuteen ja suvaitsevaisuuteen liittyviä kysymyksiä.”

PERUSTIEDOT

Kesto:	60 min (esikouluikäiset), 45 min (4-5 –vuotiaat)
Kohderyhmä:	5-6-vuotiaat (lyhyempänä/sovellettuna 4-5 –vuotiaat)
Tilavaatimus:	Esteetön tila
Ryhmän koko:	Enintään 8 lasta/ohjaaja
Välineet:	Cd-soitin ja musiikit, iso huivi, hernepusseja, mahdollisuus mukaan rytmisoittimia (eivät välttämättömiä!), yksi pehmohahmo. Mielikuvitus on rajana välineiden soveltamisessa.
Teemat ja tavoitteet:	Ystävyys, erilaiset ihmiset, kulttuurit ja kielet, monikulttuurisen äänen esiin nostaminen, yhdenvertaisuuden tukeminen.
Musiikkivinkkejä:	Helsingin Konservatorion Tassutellen ja Tanssien, Voices of The World

MUSIIKKIPAJAN OHJEISTUS 5-6-VUOTIAILLE

1 MUSIIKKISATUPAJAN ALOITUS JA TUTUSTUMINEN

Uuden lapsiryhmän kanssa on hyvä aloittaa esittelykierroksella. Lapsille ja ohjaajalle/ohjaajille kannattaa laittaa nimilaput maalarinteipillä, jotta nimet on helpompi muistaa. Entuudestaan tuntemattoman ryhmän kanssa musiikkisatupaja aloitetaan nimirytmittelyillä. Jokainen sanoo vuorollaan oman nimensä ja voi halutessaan keksiä siihen rytmin esim. taputtaen tai tömistäen. Muut ryhmäläiset toistavat rytmittelyn. Ohjaaja kertoo lyhyesti musiikkisatupajan toimintarungosta.

Musiikkisatupaja aloitetaan yhteisellä keskustelulla, jossa tehdään sopimus yhteisistä työskentelytavoista. On hyvä sopia esimerkiksi seuraavista asioista: tarvitseeko puheenvuoroa pyytää ja miten sitä pyydetään, kunnioitetaan ja kuunnellaan muita ja toimitaan hyvässä yhteishengessä. Lapsilta on hyvä kysyä, mitä asioita he haluavat erityisesti huomioida, jotta satupaja sujuisi mukavasti. Samalla virittäydytään tulevaan toimintaan.

Tutun lapsiryhmän kanssa voi siirtyä suoraan yhteisen sopimuksen tekemiseen.

2 TOIMINTA ALKAA

Maapallo (kirjan viimeinen sivu)

”Suomi on maa Pohjois-Euroopassa. Suomessa on noin viisi miljoonaa asukasta, joista suurin osa asuu isojen kaupunkien lähistöllä. Pääkaupunki on Helsinki. Suomessa puhutaan muun muassa suomea, ruotsia ja saamea. Joissakin kouluissa voi opiskella myös muilla kielillä ja maahan muuttaneilla perheillä voi olla lukuisia kotikieliä.

Gambia sijaitsee Länsi-Afrikassa, Gambiajoen varrella. Pinta-alaltaan maa on Suomea paljon pienempi mutta siellä on noin 1,4 miljoonaa asukasta. Gambiassa asuu paljon maahanmuuttajia muista maanosista ja toisista Afrikan maista. Gambiassa puhutaan muun muassa mandingoa, wolofia, fulania, serea, jolaa ja englantia.”

Tämä osio luetaan keskustellen/vuorovaikutuksessa lasten kanssa.

Tukikysymyksiä:

- Löydätkö Suomen maapallolta?
- Mikä on Suomen pääkaupunki?
- Mitä kieliä Suomessa puhutaan?
- Tiedätkö missä on Gambia?
- Jne. Jne.

Lopuksi esitellään Moona ja Soona ja lähdetään yhdessä heidän eskarimaanantaihin matkaan!

MUSIIKKIPAJAN OHJEISTUS 5-6-VUOTIAILLE

Kesto:	5 min
Tavoite:	Virittäytyminen, aihepiiriin tutustuminen, keskustelun heittäminen → lapset ääneen

Kiire eskariin (s.1-4)

“Auringon säde valaisee tarinanurkan. Enkeli herää. Moona hiipii hiljaa papukaijan luo. Aina kun kaijalla on ikävä se alkaa imeskellä sinistä liinaa. Moona päättää järjestää juhlat.

- Pidetään pidot. Enkeli, soita sinä viulua! Papukaija laulaa ja minä tanssin. Nyt on nallekarhun vauvojen nimenantojuhla. Nallet, taputtakaa käsiä! (Taputetaan käsiä yhdessä lasten kanssa)

Direpimpperipompperipededum. Direpimpperipompperipededum. Moona keittää monta padalista riisiä. Siitä riittää kaikille: nukeille, nalleille, elefanteille, kirahveille, susille, ketuille ja pupuille. Sitten taas tanssitaan ja Moona laulaa kovaan ääneen: direpimpperipompperipededum. – Voi ei! Äiti herää, ja Soona. Soitan unilaulun. Nukkukaa vielä vähän!

- Kun meillä oli nimenanto- ja käteenkirjoittamisjuhlat Gambiassa, siellä oli paljon vieraita. Kaikki naapurit, sukulaiset, ystävät, tutut ja tuntemattomatkin tulivat syömään ja tanssimaan, Moona muistelee. – Me olimme silloin yhtä pieniä kuin nallet.

Samassa kuuluu äidin ääni: - Voi herran pieksut, kello on tuhat ja sata. Minä nukuin pommiin. Soona ja Moona herätkää! Meidän täytyy lähteä heti eskariin. Ja minulla on se sovittu tapaaminen. Täytyy pestä vielä tukkakin. Onkohan kaapissa muroja? Tehdään pika-aamiainen, että jaksatte aamupäivän.”

Kesto:	5 min
Musiikki:	Pidä paussi –tango (Tassutellen ja tanssien)
Tavoite:	Energian purku, hauskan pito, vastakohtapareihin tutustuminen: liike-pysähtyminen ja ääni-hiljaisuus

Ehtivätköhän Moona ja Soona eskariin? Miten he voisivat ehtiä sinne? Ohjaaja kysyy lapsilta, eri tapoja liikkua (autolla, pyörällä, pomppien, pyörien...). Lapsia ohjataan olemaan tarkkoina sillä musiikin pysähtyessä on jähmetyttävä patsaaksi. Musiikin soidessa liikutaan lasten ideoimalla tavalla. Helpointa on valita valmiiksi tauotettu musiikki.

MUSIIKKIPAJAN OHJEISTUS 5-6-VUOTIAILLE**Esikoulussa (s.7-8)**

”Esikoulussa tyttöjä alkaa jännittää. Soona ja Moona ovat vähän aikaa sitten olleet lomalla ja tapaamassa sukulaisia Gambiassa. Tänään tytöt kertovat toisesta kotimaastaan. – Mitä kieltä Gambiassa puhutaan? Timo-opettaja kysyy. – Monia kieliä. Meidän isoäiti puhuu fulanin kieltä ja isoisä mandingoa. Toistensa kanssa he juttelevat mandingoksi tai wolofiksi. Meidän kanssa he puhuvat englantia ja joskus mandingoa, kertoo Moona. – Täällä vain me kaksi osaamme mandingoa. Voimme jutella ääneen salaisuuksia, Soona ylpeilee. – Ensiksi minusta oli ihan kummallista kun Suomessa kukaan ei tervehtinyt. Ajattelin, että ihmisten kielet olivat jäässä kun oli niin kylmä. Äiti kertoi, että Suomessa on sellainen tapa, että ei tervehditä tuntemattomia, Moona muistelee. – Nyt kuitenkin melkein kaikki meidän talossa sanoo meille terve tai hei, ja me olemme saaneet monta kaveriakin meidän pihasta, sanoo Soona.

Silloin kun nähdään, sanotaan mandingoksi sumolu le tai salamaaleekum... ja kiitos on abaraka.”

Kesto: 5-10 min

Tavoite: keskustelun herättely, ryhmässä toimiminen

→ parin vaihtaminen, rytmin yhdistäminen ääneen ja liikkeeseen, kehon keskiviivan ylitys taputuksissa

Moona ja Soona ehtivät perille esikouluun! Tässä osiossa herätellään keskustelua eri kielistä. Mitä kieliä lapset jo tietävät ja osaavat? Miten eri maissa tervehditään? Jne. Keskustelun jälkeen nouseaan ylös ja asettaudutaan pareittain.

Tervehdys ”sumolu le” rytmittellen esimerkiksi siten, että ”sumo”=kämmenet taputtaa yhteen, ”lu” ja ”le”=lasten vastakkaiset kädet taputtavat yhteen. Tätä voi varioida erilaisilla taputuksilla ja hel

pottaa 4-5 –vuotiaille esimerkiksi ottamalla pelkästään pareittain molempiin käsiin samanaikaisesti taputukset (”yläfemmat”).

*Rytmittely toistetaan pari kertaa saman parin kanssa, jonka jälkeen kätellään silmiin katsoen ja kii-
tetään sanomalla ”abaraka”. Tämän jälkeen vaihdetaan paria. Toistetaan ryhmän koosta riippuen
niin monta kertaa, että kaikki ovat olleet keskenään pareja.*

MUSIIKKIPAJAN OHJEISTUS 5-6-VUOTIAILLE**Gambian sää ja eläimet (s.9)**

”- Gambia on pieni maa Länsi-Afrikassa, Afrikan mantereella. Se sijaitsee maapallon lämpimällä alueella, jossa vuodenajat ovat erilaisia kuin Suomessa. Talvellakin on kuuma. Siksi siellä viljellään paljon hedelmiä, riisiä ja maapähkinöitä, Timo kertoo. – Sadeaikana sataa kaatamalla. Salamat välähtelevät ja ukkonen rätisee. Krrttss! Prrttss! Joskus, kun on oikein kuuma, on ihan kuin saunassa, Soona kuvailee. – Savannilla ja metsässä on paviaaneja ja hyeenoja, lisää Moona irvistäen kuin nälkäinen peto.”(Lapset voivat näyttää oman petoirvistyksen)

Kesto:	5-10 min
Välineet:	rytmisoittimet
Tavoite:	yhdessä soittaminen, luova/vapaa ilmaisu, ääneen liittyvät käsitteet: forte-piano eli voimakas-hiljainen

Rytmi- tai kehosoittoimilla (taputtaen, tömistäen, rapsutellen jne.) tehdään yhdessä ryhmänä Gambian sääille äänimaailma. Lapset asettautuvat piiriin istumaan ja ohjaaja voi mennä piirin keskelle ”kapellimestariksi”. Ohjaajan käden ollessa lähellä lattian pintaa soitetaan oikein hiljaa. Käden noustessa ylöspäin kohti kattoa soiton voimakkuus nousee. Äänimaailma luodaan myrskylle ja aurinkoiselle säälle. Huomioi, jos ryhmässä on äänille herkkiä lapsia ja huolehdi ohjaajana, ettei soiton volyyymi nouse liian korkeaksi.

Gambian arkea (s.12)

”- Monet gambialaiset lapset osallistuvat kodin töihin jo muutaman vuoden ikäisinä, Timo kertoo. – Kohta kävelemään opittuaan tytöt kuljettavat kantamuksia pänsä päällä ja auttavat äitejään keittiössä. – Minä sain joskus hoitaa serkkua, kun täti meni pellolle, Soona ylpeilee. Kaikki kokeilevat miltä tuntuu kantaa hernepusseja pään pääläellaan. – Tämä on vaikeaa, toteaa Vladimir. – Tylsää, että meillä tulee vettä hanasta, eikä me voida kantaa sitä kaivolta, sanoo Mika.”

Kesto:	5-10 min
Välineet:	hernepussit
Musiikki:	Valssi-marssi (Tassutellen ja tanssien)
Tavoite:	keskustelun herättely, tasapainon ja ryhdin löytäminen sekä kehon hahmottaminen liikkuen

MUSIIKKIPAJAN OHJEISTUS 5-6-VUOTIAILLE

Ihmisten arki on eri puolilla maailmaa osin erilaista ja osin samanlaistakin. Lasten kanssa keskustellaan erilaisista kotitöistä ja arjesta. Lapset saavat kertoa omasta arjestaan ja kysyä halutessaan kysymyksiä. Sitten noustaan ylös ja asetetaan hernepussit pään päälle. Lähdetään yhdessä kantaamaan kaivolta vettä musiikin soidessa taustalla. Pysykö hernepussi pääläella? Kastuvatko vaatteet vai saadaanko kaivolta vettä kotiin asti vaatteet kuivina? Heittäydään ja hassutellaan yhdessä!

Erilaiset ihmiset (s.20)

”- Kaikilla meillä on samat esiäidit, jotka elivät kauan, kauan aikaa sitten Afrikassa, Timo muistuttaa. – Kun ihmiset vaelsivat eri puolille maailmaa he muuttuivat olosuhteiden mukaan vähän eri näköisiksi. – Ja ihmiset puhuu eri kieliä, huomauttaa Yolanda. – Ja ihmisillä on eri pituiset kielet, nauraa Ziao ja venyttää kieltään kohti nenänpäätä. (Kokeillaan lasten kanssa ylettäkö kieli nenänpäähän) – Jokaisen ihmiset omat piirteet korostavat hänen kauneuttaan, naurahtaa Timo. – Silti jotkut nimittelevät tai haukkuvat toisia. Heille on parasta kertoa, että kukaan ei ole samanlainen kuin joku toinen. – Eivät edes kaksoiset, huudahtaa Moona. – Joskus ihmiset sekoittavat meidät, vaikka Soonalla on koukkuisemmat varpaat kuin minulla.”

Kesto:	n. 10 min
Välineet:	pehmohahmo (Yhteiset Lapsemme ry:ltä löytyy esim. bolivialainen nukke tai pieni tummatukkainen pehmohahmo), joka toimii ”Kehukaverina”
Tavoite:	keskusteleminen kiusaamisesta, itsestään ja muista myönteisten asioiden löytäminen, omien tunteiden/ajatusten jakaminen ryhmässä

Ohjaaja herättelee keskustelua ja pohdintaa kiusaamisesta. Lapsilta voi kysyä omia kokemuksia ja kysyä ideoita, miten kiusaamista voisi välttää? Anna lasten viedä keskustelua eteenpäin, mutta pidä ohjaajana omat tuntosarvet pystyssä!

Sitten istutaan kehupiiriin. Kehupiirissä se, jolla on kädessään Kehukaveri saa kehua ensin itseään ja sitten henkilöä, jolle haluaa ojentaa hahmon. Ohjaajan on tärkeä huolehtia, että kaikki lapset tulevat kehuuiksi ja voi tarvittaessa ottaa tässä isomman roolin kehujana.

MUSIIKKIPAJAN OHJEISTUS 5-6-VUOTIAILLE***Moonan ja Soonan maanantai painuu iltaan... (s.37-38)***

" Moonan peiteltyä nallet, elefantit, ketut, sudet, puput, muut ystävänsä äiti ja mummo tulevat sanomaan tytöille hyvää yötä. Papukaija nukkuu häkissään.

Nyt kuu taivaalla loistaa ja Gambiassa kuvansa toisinpäin toistaa. Me nukumme ja unessa maailman ympäri kuljemme."

Kesto:	5 min
Välineet:	iso huivi
Musiikki:	Dazzling Savannah (Voices of the World)
Tavoite:	rauhottuminen, rentoutuminen

Lapset käyvät makaamaan matolle/lattialle jalkapohjat vastakkain kahteen riviin. Rauhallisen musiikin soidessa taustalla ohjaaja tekee isolla huivilla aaltoja lasten päältä. Lapsia voi pyytää sulkemaan silmänsä ja sanoittaa mielikuvitusmatka vaikkapa Gambian hiekkarannoille.

3 MUSIIKKISATUPAJAN LOPETUS

Satupaja lopetetaan yhdessä loppupiirissä, jossa kysellään lasten tuntemuksia ja palautetta toiminnasta. Jos jokin osio musiikkisatupajassa on herättänyt erityisesti pohdintaa lasten parissa, voi siihen palata vielä lopuksi yhdessä keskustellen.

Tukikysymyksiä kokonaisuudesta:

- Mitä sadusta jäi mieleen?
- Haluaisitko kysyä jotain Moonalta ja Soonalta? Mitä?
- Mistä leikistä pidit? Miksi?
- Oliko jotain, mistä et pitänyt? Miksi?
- Opitko uutta? Mitä?

YHTEISET LAPSEMME RY

Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää!

KUVATAIDEPAJAN OHJEISTUS 5-6-VUOTIAILLE

KUVATAIDESATUPAJA 5-6-VUOTIAILLE

Miina Kortesmäki

Johanna Rasimus

YHTEISET LAPSEMME RY

Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää!

KUVATAIDEPAJAN OHJEISTUS 5-6-VUOTIAILLE

SISÄLLYSLUETTELO

SATUPAJAN TAVOITE	3
LAPSET JA KUVATAIDE	3
Lapsen kuvataiteellinen kehitys	4
SATUPAJAN TOIMINTARUNKO	5
1 Kuvataidesatupajan aloitus ja tutustuminen	6
2 Toiminta alkaa	6
3 Kuvataidesatupajan lopetus	11

SATUPAJAN TAVOITE

Satupajan tavoitteena on herätellä lapsissa ajatuksia ja kysymyksiä monikulttuurisen teeman ympärillä tarinan ja yhdessä tehtävän toiminnan avulla. Nämä kaksi tekijää antavat lapsille keinon käsitellä itselle vieraita ja vaikeitakin asioita ja tuoda omia mielipiteitään sekä ajatuksiaan esille. Vapaaehtoiset ohjaajat sitoutuvat Yhteiset Lapsemme ry:n arvomaailmaan ohjatessaan satupajoja.

Kuvasatupajan keskeisimpänä tavoitteena on tarjota lapsille keino käsitellä monikulttuurisuutta sekä erilaisuutta. Lapsi voi tuoda esiin omia ajatuksia ja pohdintoja käsiteltävästä aiheesta kuvallisen ilmaisun avulla ja näiden pohjalta avata keskustelua teemojen käsittelyssä. Kuvan käyttö satupajan sisällön käsittelyssä antaa lapselle mahdollisuuden sanattomaan kanssakäymiseen ja madaltaa kynnystä tuoda esiin omia ajatuksia ja kokemuksia aiheesta.

Satupaja rakentuu luetulle tarinalle sekä aihetta tukevalle toiminnalle. Jokaisella toiminnalla on lisäksi omat toimintarungossa mainitut osatavoitteensa. Satupaja alkaa tutustumisella ja aiheen pohjustuksella. Keskiosassa toimitaan kuvan ja tarinan parissa. Satupajan lopuksi keräännytään yhteen keskustelemaan esiin nousseista kysymyksistä sekä ajatuksista.

LAPSET JA KUVATAIDE

Kuvallinen ilmaisu mahdollistaa itseilmaisun ja näkyväksi tulemisen, eikä kuvan tekemisessä ole oikeaa tai väärää tapaa. Kuvan kanssa työskennellessä päämäärä ei ole tavoiteltava määrä, vaan itse tekeminen. Kuvallisen ilmaisun hyödyntämisessä on kuitenkin otettava huomioon eri kulttuurien asettamat rajoitukset kuvan tekemisessä sekä käytössä.

Lapsen kuvataiteellinen kehitys

Kuvasatupajan sisältö on suunniteltu vastaamaan 5-6-vuotiaiden lasten kuvallisen kehityksen vaihetta. 4-7-vuotiaiden kuvallisesta kehitysvaiheesta käytetään nimitystä kaaviokautta edeltävä kausi, jossa piirtäminen alkaa kehittyä esittäväksi kuvaamiseksi. Kehitystason tunnetuin ilmentäjä on pääjalkainen, jossa ihmishahmon raajat lähtevät päätä esittävästä ympyrästä. Toiminta tukee myös 5-6-vuotiaiden lasten motorisia taitoja. Satupaja on suunniteltu toteutettavaksi 5-6-vuotiaiden lasten kanssa, mutta sovellettuna se toimii myös nuorempien lasten parissa.

4-7-vuotiaiden kuvallisen kehitystason erityispiirteitä:

- konkreettiset aiheet
- vähäinen itsekriittisyys
- kaavakuvat
- kuvakerronta
- piktografi-aste, jossa kohde kuvataan monelta eri suunnalta
- mielivaltaiset mittasuhteet, jolloin kuvassa korostuu lapselle tärkeät asiat
- kiinnostus numeroista ja kirjaimista
- tähti, kolmio, oman nimen kirjoittaminen

Lähteet:

Jurvanen, J. 2013. Luentomateriaali. Laurea-ammattikorkeakoulu, Vantaa.

Pusa, T. 20113. Luentomateriaali. Laurea-ammattikorkeakoulu. Vantaa

SATUPAJAN TOIMINTARUNKO

“Punakorvan kaksi kotia”

Kuvalliseen ilmaisuun perustuvan satupajan toiminta pohjautuu Azeb Hailun ja Anita Polkutien tarinaan “Punakorvan kaksi kotia”.

“Punakorvan tarinan kautta lapsi voi pohtia omia tunteitaan ja miettiä kokemuksiaan. Millaista on olla erilainen lapsi, jolla on pakolaistausta...? Minkälaista on olla erinäköinen ja –värinen kuin muut? Millaista on, kun oma kulttuuri on erilainen kuin muilla?” (Hailu & Polkutie, 2009.)

PERUSTIEDOT

Kesto:	60 min (4-5-vuotiaat 45min)
Sisältö:	Kuvasatupaja
Kohderyhmä:	Esikouluikäiset lapset, toimii myös 4-5-vuotiaiden kanssa
Tilavaatimus:	Tila, jossa mahdollista toimia lattialla
Lasten lukumäärä:	enintään 8 lasta/ohjaaja
Välineet:	Värikyniä, tusseja, paperia, muovailuvahaa (tai muuta käsiteltävää massaa), kerniliina, saksia, liimaa, maalarinteippiä. Lisäksi esimerkiksi pehmoleluja: kilpikonna, kani, karhu
Teemat ja tavoitteet:	Ystävyys, kulttuurit ja kielet, kiusaamisen ja erilaisuuden käsittely, monikulttuurisen äänen esiin nostaminen sekä yhdenvertaisuuden tukeminen. Lapsen motoristen taitojen sekä kuvallisen kehitysvaiheen tukeminen.

1 KUVATAIDESATUPAJAN ALOITUS JA TUTUSTUMINEN

Uuden lapsiryhmän kanssa on hyvä aloittaa esittelykierroksella. Lapsille ja ohjaajalle/ohjaajille kannattaa laittaa nimilaput maalarinteipillä, jotta nimet on helpompi muistaa. Kuvasatupaja aloitetaan nimiringillä. Jokainen kertoo vuorollaan oman nimensä ja lempivärinsä. Ringissä seuraava toistaa edellisen nimen ja lempivärin ja tämän jälkeen kertoo omansa. Ringin mukana kiertävä nimi-nukke helpottaa lasten keskittymistä.

Kuvasatupaja aloitetaan yhteisellä keskustelulla, jossa tehdään sopimus yhteisistä työskentelyta-voista. On hyvä sopia esimerkiksi seuraavista asioista: tarvitseeko puheenvuoroa pyytää ja miten sitä pyydetään, kunnioitetaan ja kuunnellaan muita ja toimitaan hyvässä yhteishengessä. Lapsilta on hyvä kysyä, mitä asioita he haluavat erityisesti huomioida, jotta satupaja sujuisi mukavasti. Samalla virittäydytään tulevaan toimintaan.

Tutun lapsiryhmän kanssa voi siirtyä suoraan yhteisen sopimuksen tekemiseen.

2 TOIMINTA ALKAA

Tarinan aikana lasten kannattaa istua esimerkiksi ringissä lattialla tai tuoleilla, ja näin rakentaa itselleen oma rauhoittumisalue, johon palata toimintatuokioiden jälkeen. Lasten kanssa toimiessa ei kannata kertoa toimintaan varattua aikaa, vaan ohjaaja kertoo kun on aika siirtyä eteenpäin.

Perhe ja koti (s.5)

”Asuipa kerran kaukana, aurinkoisessa maassa, Gederassa, iloinen kilpikonnaperhe. Perheeseen kuuluivat isä- ja äitikipikonna ja niiden pienokainen Merot. Merotia kutsuttiin lempinimellä Punakorva, koska sen korvat olivat kirkkaan punaiset. Olipa sillä myös kaunis, kirjava kilpi.

Punakorva oli perheen ainoa lapsi. Se oli paljon pienempi kuin jättikokoiset vanhempansa. Punakorvan paras ystävä oli Mesrat-serkku, joka piti pikkukonnasta hyvää huolta. Läheisessä metsässä oli lampi, missä kylän lapset päivisin pulikoivat ja leikkivät yhdessä. Iltaisin pikkukonnalla oli tapana istuskella lammen rantakivellä ja katsella kuuta. Gederassa oli ihanaa asua.”

KUVATAIDEPAJAN OHJEISTUS 5-6-VUOTIAILLE

Kesto:	15-20 min
Välineet:	Paperia, värikyniä, tusseja
Tavoite:	Erilaisuuden käsittelyä perheiden avulla, jokainen perhe on erilainen/Gederaa esittävän kuvan avulla, maapallolla on erilaisia seutuja.

Jokaisella lapsella on perhe, jokaisella omanlaisensa. Osa perheistä on isoja ja osa pieniä. Lapsilla voi olla myös monta perhettä. Perheen kautta lasten on helppo ymmärtää erilaisuutta, mutta erilaisuus voi myös hämmentää lasta. Ohjaajan on hyvä varautua vastaamaan lasta askarruttaviin kysymyksiin.

Lapset saavat piirtää vapaasti kuvat omasta perheestään/Gederasta. Huom! Ohjaaja valitsee aiheen, jonka koko ryhmä toteuttaa. Kukin saa vuorollaan esitellä lyhyesti oman perheensä/kuvansa. On hyvä pitää kiinni toiminnalle varatusta ajasta. Lasten työt voivat valmistua hyvinkin eritahtisesti. Ei haittaa vaikka kuvat jäisivät hieman keskenkin.

Voimaeläin (ote s.6)

”Eräänä päivänä isäkilpikonna kuuli, että läheisessä kylässä oli syttynyt sota. ”Ei kestä kauan, kun sota tulee tänne meidänkin kyläämme”, isä huolestui. ”Meidän täytyy paeta.” Gederan muut eläimet olivat samaa mieltä. Ne päättivät lähteä yhdessä pakomatalle ja pyrkiä johonkin rauhalliseen maahan.

Kilpikonnien oli lähdettävä matkaan niin nopeasti ja yllättäen, etteivät ne ehtineet ottaa mukaan mitään rakkaita tavaroitaan. Pakomatka alkoi yöllä. Mesrat-serkku ja Punakorva olivat hämillään matkasta ja kyllä niitä vähän pelottikin.”

Kesto:	10 min
Välineet:	Muovailuvaha tai muu massa, kerniliina
Tavoite:	Herättää keskustelua itselle tärkeistä asioista. Käsissä pyöriteltävän massan rentouttava vaikutus

KUVATAIDEPAJAN OHJEISTUS 5-6-VUOTIAILLE

Voimaeläimen auttaa lasta ymmärtämään ja käsittelemään ihmisten erilaisia taustoja. Materia ei määrittele ihmisen arvoa. Lasten kanssa on hyvä käsitellä aihetta, miksi toiset ihmiset ovat joutuneet jättämään kotinsa, ystävänsä ja lelunsa. Kuinka lapset voisivat auttaa tällaisia lapsia? Lapset muovailevat itselleen tärkeän asian/esineen. Työt käydään läpi ringissä, kukin esittelee mitä on tehnyt ja minkä vuoksi.

Tukikysymyksiä:

Miltä tuntui valita vain yksi tärkeä asia/esine?

Miksi jotkut asiat ovat tärkeitä ja tarpeellisia?

Kuinka voisi auttaa lasta, joka on joutunut jättämään kotinsa?

Aurinko (otteita s.6)

“Yhtenä iltana, kun matkaa oli tehty jo monta päivää ja kaikki olivat väsyneitä, Punakorva huomasi, ettei löytänyt Mesrat-serkkua mistään. Onneksi Punakorva oli tutustunut matkalla kaniin, jonka nimi oli Ketema. Ketema lohdutti Punakorvaa, ja niistä tuli hyviä ystäviä.

Matkattuaan usean kuukauden ajan kilpikonnaperhe ja muut eläimet saapuivat Suomeen. Suomessa oli talvi ja maassa paljon lunta. Punakorva ja Ketema tuijottivat ihmeissään valkoista kylmää ainetta, jollaista ne eivät olleet koskaan ennen nähneet.

Suomessa Gederan eläimille annettiin ruokaa ja vaatteita ja ne saivat katon pään päälle. Eläimillä oli tapana auttaa toisiaan kaikkialla maailmassa. Jos joku ei voi enää asua omassa maassa, koska olot siellä ovat vaaralliset muut auttavat sitä.”

Kesto: 5 min

Välineet: paperia, värikyniä, sakset ja liimaa

Tavoite: Herätellä ajatuksia kaikkia ihmisiä yhdistävistä asioista.
Harjoitella saksien käyttöä sekä ryhmätyöskentelyä.

Ohjaaja esittää lapsille kysymyksen kaikkia ihmisiä yhdistävistä asioista ja johdattelee keskustelua taivaankappaleisiin. Käydyn keskustelun jälkeen askarrellaan ryhmässä, meille kaikille samanlaisena näkyvä aurinko. Joku lapsista tai ohjaaja askartelee keskelle tulevan ympyrän, johon kaikki ryhmänjäsenet askartelevat ja liimaavat haluamansalaiset säteet (1-2 per lapsi).

Huom! Pienempien lasten kohdalla säteet voidaan myös repiä paperista.

KUVATAIDEPAJAN OHJEISTUS 5-6-VUOTIAILLE

Oma nimi (otteita s.9)

”Punakorva ja Ketema leikkivät aluksi mielellään lumessa, mutta sitten aika alkoi käydä pitkäksi. ”Kaikki muut lapset menevät aamulla kouluun”, Punakorva valitti äidille. ”Minä ja Ketemakin haluamme päästä mukaan.”

’Eräänä päivänä kylään tuli tieto: Kaikki Gederan lapset pääsisivät kouluun! Punakorva oli ensin aivan innoissaan, mutta sitten sitä alkoi jännittää.

Ensimmäisenä koulupäivänä opettaja opettaja Karhu tervehti kaikkia vanhoja ja uusia oppilaita. Se kertoi, miksi uudet eläimet olivat lähteneet Gederasta Suomeen. Opettaja kertoi myös, että Gederan lapset saivat aloittaa heti suomenkielen opiskelun. Se oli hyvä, sillä utelias Ketema oli jo yrittänyt tutustua muihin koululaisiin. Se oli vaikeaa, koska niillä ei ollut yhteistä kieltä. Gederan lapset eivät ymmärtäneet, mitä suomalaiset eläimet puhuivat, eivätkä suomalaiset ymmärtäneet, mitä gederalaiset lapset puhuivat.”

Kesto:	5 min
Välineet:	Kynät ja ryhmässä askarreltu aurinko
Tavoite:	Keskustella lasten kanssa maailman eri kielistä. Harjoittaa oman nimen kirjoitusta, jättää ryhmälle konkreettinen muisto satupajaan osallistumisesta.

Kirjoitustaito ei ole kaikille itsestäänselvyys. Lasten kanssa on lisäksi hyvä keskustella eri kielistä: mitä kieliä he mahdollisesti jo osaavat, mitä kieliä ovat kuulleet, missä matkustelleet? Myös nimet antavat aihetta pohdiskeluun, useat nimet ovat kansainvälisiä osa suomalaisia perinne nimiä. Tietävätkö lapset taustaa omalle nimelleen?

Huom! Pienempien lasten kanssa voidaan kirjoittaa myös etunimen ensimmäinen kirjain tai keskustella erilaisista nimistä.

Keskustelua kiusaamisesta (s.16)

”Eräänä päivänä Ketema kuuli koulussa, kuinka pesukarhu Omastar haukkui Punakorvaa kirjavaksi ja pieneksi konnaksi. Punakorvalle tuli paha mieli, ja se vetäytyi kilpensä sisään itkemään.

Ketema kertoi kotona äidille, mitä koulussa oli tapahtunut. Kaniäiti lupasi mennä seuraavana päivänä puhumaan opettajalle Punakorvan kiusaamisesta. Punakorvaa jännitti taas, niin että vatsaa väänsi. Se pelkäsi, ettei opettaja osaisi auttaa, vaan pesukarhu Omastar olisi Punakorvalle vieläkin ilkeämpi.

Mutta opettaja Karhu halusikin puhua kaikkien oppilaiden kanssa kiusaamisesta. Se sanoi, että kiusaaminen on väärin. Kiusaaja halua, että muut pelkäävät tai että muille tulee paha mieli. Sellainen ei ole oikein.”

Kesto: 5-10 min

Tavoite: Herättää lapsissa keskustelua kiusaamisen eri muodoista

Kiusaamista tapahtuu jo hyvin pientenkin lasten parissa. Lapsia onkin hyvä herätellä keskustelemaan kiusaamisen eri muodoista sekä siitä miksi ylipäänsä kiusaamista on. Ohjaajan on kuitenkin hyvä johtaa keskustelua, ettei keskustelu muutu syyttelyksi tai kanteluksi.

Tukikysymyksiä:

Oletko kohdannut kiusaamista?

Millä tavoin toista voi kiusata?

Miksi kiusataan?

Miten kiusaamiseen voisi puuttua?

Loppuhiljentyminen (otteita s.16)

”Opettaja kysyi pesukarhu Omastarilta, miten tämä korjaisi tilanteen. Omastar mietti ja keksi sitten. Se voisi pyytää Punakorvalta anteeksi ja luvata, ettei enää koskaan kiusaisi tätä. Opettaja julkisti Keteman viikon oppilaaksi, koska se oli uskaltanut kertoa aikuiselle kiusaamisesta.

Siitä päivästä lähtien Pesukarhu Omastarista ja Punakorvasta tuli hyvät ystävykset ja koulussa pidettiin kunnia-asiana, ettei siellä kiusata ketään. Kun Punakorva meni illalla nukkumaan, hän mietti, mitä kaikkea oli joutunut kokemaan. Vaikka hänellä oli ikävä kotimaahan, hänestä tuntui kuitenkin, että Suomessa oli ihan hyvä olla.”

Kesto:	3 min
Tavoite:	Rauhoittumisen harjoite

Toiminta on hyvä lopettaa rentoutumiseen tai muuhun hiljentymisen muotoon Lapset kokoontuvat jälleen rinkiin ja satu luetaan hiljaisuuden vallitessa loppuun.. Mikäli aikaa on jäljellä, voi lapsia pyytää asettumaan vaikka makuulle ja tarinan päätyttyä antaa heille hetken aikaa vain olla maaten. Tämän jälkeen aloitetaan satupajan purku yhdessä keskustellen.

3 KUVATAIDESATUPAJAN LOPETUS

Satupaja lopetetaan yhdessä loppupiirissä, jossa kysellään lasten tuntemuksia ja palautetta toiminnasta. Jos jokin osio kuvasatupajassa on herättänyt erityisesti pohdintaa lasten parissa, voi siihen palata vielä lopuksi yhdessä keskustellen.

Tukikysymyksiä kokonaisuudesta:

- Mitä sadusta jäi mieleen?
- Mistä toiminnasta pidit? Miksi?
- Oliko jotain, mistä et pitänyt? Miksi?
- Opitko uutta? Mitä?